

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Mezinárodní obchodní arbitráž

International Commercial Arbitration

Konzultant: prof. JUDr. Květoslav Růžička, CSc.

Zpracovatel: Mgr. Ondřej Hlušíčka

prosinec 2010

Abstrakt

Cílem této práce je provedení rozboru mezinárodní obchodní arbitráže, a to jak ad-hoc arbitráže, tak arbitráže institucionální a institucionálního rozhodčího řízení využívaného při ochraně investic, jakožto dvou typů rozhodčího řízení v mezinárodním obchodním styku. Důvodem výběru tohoto tématu je neustále rostoucí význam rozhodčího řízení jako alternativního způsobu řešení sporů vznikajících z obchodních a investičních vztahů.

V první, obecné, části si tato práce klade za cíl nastínit základy mezinárodního obchodního rozhodčího řízení a upozornit na některé problémy, které mohou při snaze využít rozhodčí řízení k řešení sporu vyvstat.

Druhá část této práce se snaží přiblížit Rozhodčí pravidla UNCITRAL, v dnešní době nejspíše nejznámější rozhodčí pravidla pro ad-hoc rozhodčí řízení, a naproti tomu rozhodčí řízení před vybranými rozhodčími institucemi. Pozornost je také věnována rozdílům mezi českou právní úpravou rozhodčího řízení a vzorovou úpravou UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž.

Abstract

The purpose of this thesis is to analyze international commercial arbitration, both ad-hoc and institutional, and institutional investment arbitration as the two types of arbitration procedure within international commercial transactions. The reason for my research is incessantly growing importance of arbitration as an alternative method for resolution of disputes arising out of commercial and investment relationships.

In its first, general, part thesis focuses on basic principles and characteristics of international commercial arbitration and points out some of the issues that could emerge during an effort to use arbitration for dispute resolution.

The second part of thesis outlines UNCITRAL Arbitration Rules as the most used arbitration rules in ad-hoc arbitration and to the contrary arbitration procedure before selected arbitration courts. Thesis also describes differences between Czech arbitration law and UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 6. 12. 2010

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval panu prof. JUDr. Květoslavu Růžičkovi, CSc., konzultantovi mé rigorózní práce, za cenné rady a účinnou pomoc při zpracování práce a za čas, který mi věnoval.

V Praze dne 6. 12. 2010

Obsah

Úvod	6
1 Rozhodčí řízení	9
1.1 Charakteristické znaky	9
1.1.1 Vzájemná dohoda	9
1.1.2 Rozhodci	10
1.1.3 Konečné a závazné rozhodnutí	11
1.2 Výhody rozhodčího řízení	12
1.3 Nevýhody rozhodčího řízení	14
1.4 Prameny rozhodčího řízení	15
1.5 Řízení ad-hoc vs. řízení institucionální	20
1.6 Rozhodčí instituce	21
1.6.1 Mezinárodní rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory (ICC)	21
1.6.2 Mezinárodní středisko pro řešení sporů (ICDR)	22
1.6.3 Mezinárodní rozhodčí soud LCIA	22
2 Rozhodčí smlouva	23
2.1 Funkce a účel	23
2.2 Druhy rozhodčí smlouvy	23
2.2.1 Oddělitelnost	24
2.3 Platnost	25
2.3.1 Požadavek určitého právního vztahu	26
2.3.2 Arbitrabilita sporu	27
2.3.3 Požadavek písemné formy	28
3 Vztah soudů státních k soudům rozhodčím	35
3.1 Úloha soudů před zahájením rozhodčího řízení	36
3.1.1 Vynucení rozhodčí smlouvy	36
3.2 Úloha soudu v průběhu rozhodčího řízení	38
3.2.1 Předběžná opatření	38
3.2.2 Jmenování rozhodce	40
3.2.3 Vyloučení rozhodce	41
3.2.4 Obstarávání důkazů	41
3.3 Úloha soudu po skončení rozhodčího řízení	42
3.3.1 Zrušení rozhodčího nálezu	42
3.3.2 Výkon rozhodčího nálezu	44
4 Rozhodci, Rozhodčí senáty	46
4.1 Počet rozhodců	46
4.2 Předpoklady pro funkci rozhodce	47

4.2.1 Faktické předpoklady	47
4.2.2 Právní předpoklady	48
4.3 Způsoby výběru rozhodců.....	49
4.3.1 Tříčlenný senát	50
4.3.2 Jediný rozhodce	50
5 Rozhodčí pravidla UNCITRAL	52
6 Rozhodčí řízení v ČR ve srovnání se Vzorovým zákonem	
UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži	60
7 Mezinárodní Rozhodčí soud a Rozhodčí pravidla Mezinárodní	
obchodní komory v Paříži (ICC)	64
7.1 Mezinárodní obchodní komora v Paříži	64
7.2 Mezinárodní rozhodčí soud ICC	64
7.2.1 Sekretariát Mezinárodního rozhodčího soudu ICC	65
7.2.2 Rozhodčí řízení podle Rozhodčích pravidel ICC	66
7.2.3 Odměňování rozhodců.....	71
8 Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a	
Agrární komoře České republiky.....	73
8.1 Právní základ a historie Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR.	73
8.2 Řízení o mezinárodním sporu před Rozhodčím soudem při HK ČR	
a AK ČR	76
8.2.1 Zahájení řízení	77
8.2.2 Jmenování rozhodců	79
8.2.3 Odmítnutí rozhodce.....	81
8.2.4 Samotné řízení a jeho druhy	82
8.2.5 Rozhodčí nález	84
9 ICSID a řešení sporů z investic.....	86
9.1 Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic.....	86
9.1.1 Additional Facility Rules	87
9.1.2 Hlavní odlišnosti rozhodčího řízení ICSID od běžného	
rozhodčího řízení	88
9.1.3 Otázka příslušnosti ICSID k řešení sporů	89
9.2 Phoenix Action Ltd. vs. Czech Republic	92
Závěr	96
Seznam použitých zkratk.....	100
Bibliografie	101
Resumé.....	105

Úvod

Ačkoliv ve většině případů právní vztahy vznikající při mezinárodním obchodním styku probíhají bez vážnějších komplikací a ke spokojenosti obou stran vztahu, čas od času v mezinárodním obchodním styku ke sporům dochází. Velice často lze slyšet rady, že sporům je nejlepší předcházet a proto by strany vstupující do mezinárodního obchodního vztahu měly klást maximální důraz na podrobnou a důslednou formulaci svého smluvního závazku, aby se riziko vzniku případného sporu minimalizovalo. O významu a užitečnosti takové rady jistě není třeba pochybovat, je však nutné vzít v potaz, jaké spory budou pravděpodobně z nepečlivé a nedostatečné formulace smluvního závazku vznikat. Lze očekávat, že spory takového původu budou strany ochotné řešit vzájemnou komunikací, v horším případě se pokusí nalézt řešení za pomoci třetí neutrální osoby. Ovšem v mezinárodním obchodním styku dochází ke sporům i z jiných příčin, které strany nemohly rozumně předpokládat, či je sice předpokládat mohly, ale ve skutečnosti sebelepší formulace smlouvy vzniku takového sporu nedokáže zabránit. Takový spor často bude následkem skutečnosti, že jedna ze stran se jednoduše rozhodne neplnit povinnosti pro ni ze smluvního závazku plynoucí, ať už k tomu má důvody jakékoliv, případně své povinnosti neplní zcela v souladu se smlouvou a odmítá nést následky s tím související. V takovém případě lze jen těžko očekávat, že nespolupracující strana bude ochotna k jakémukoliv dialogu. Druhé straně pak, pokud trvá na vyřešení sporu, nezbývá než využít jednoho ze dvou prostředků řešení takových sporů a to podání žaloby u obecného soudu, či řešení sporu prostřednictvím rozhodčího řízení.

Rozhodčí řízení lze považovat v otázce řešení sporů za jedinou plnohodnotnou alternativu k řízení před obecným soudem, která se v lecčems soudnímu řízení nejen vyrovná, ale v mnohém ho díky svým vlastnostem dalece předčí, čímž si právě v mezinárodním obchodním

styku získala velké obliby. Ačkoliv je sice rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku oblíbeným prostředkem k řešení sporů, je na místě upozornit, že se zároveň jedná o velice komplexní problematiku.

Jelikož se mezinárodní rozhodčí řízení potýká s různými většími či menšími odchylkami v závislosti na místě, ve kterém probíhá, snaží se tato práce odpoutat od jednotlivých národních úprav a věnovat se zejména znakům společným celosvětově či znakům společným v ekonomicky významných regionech a tím dosáhnout větší univerzálnosti poznatků v ní obsažených.

V první, obecné, části si tato práce klade za cíl nastínit základy mezinárodního obchodního rozhodčího řízení a upozornit na některé problémy, které mohou při snaze využít rozhodčí řízení k řešení sporu vyvstat. První kapitola se věnuje obecné charakteristice rozhodčího řízení, jeho nevýhodám a výhodám, které vedly k masovému rozšíření tohoto institutu v mezinárodní obchodní komunitě a kategorizaci rozhodčího řízení.

Předmětem druhé kapitoly je rozhodčí smlouva jakožto základ každého rozhodčího řízení. Zvýšená pozornost je pak věnována problematice požadavku písemné formy rozhodčí smlouvy.

Kapitola třetí se zabývá vlivem činnosti obecných soudů na rozhodčí řízení a možnostmi odstranění nedostatků rozhodčího řízení prostřednictvím asistence obecného soudu.

Správná volba osoby rozhodce je mnohdy považována za polovinu úspěchu v rozhodčím řízení. Z toho důvodu byla předpokladům pro volbu rozhodců, způsobům jejich výběru a dalším otázkám při utváření rozhodčího senátu rovněž věnována samostatná kapitola.

Druhá část této práce se snaží přiblížit v dnešní době nejspíše nejznámější rozhodčí pravidla pro ad-hoc rozhodčí řízení a naproti tomu Mezinárodní rozhodčí soud ICC jako jednu z nejuznávanějších rozhodčích institucí na světě.

Z praktického důvodu byla do této části práce také zařazena kapitola věnující se hlavním odchýlkám rozhodčího řízení v České republice od Vzorového zákona UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž.

Kapitola osmá si pak klade za cíl podat výklad o historii Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky a nastítnit základní prvky rozhodčího řízení před tímto soudem.

Poslední kapitola se věnuje mezinárodním investicím jakožto nikoliv zanedbatelné součásti mezinárodního obchodního styku a to zejména Mezinárodnímu středisku pro řešení sporů z investic a účasti České republiky na sporech spadajících pod jurisdikci této organizace.

1 Rozhodčí řízení

Rozhodčí řízení je soukromým systémem rozsouzení věci, který stranám umožňuje vyřešit své spory mimo státní soudní systém. Ve většině případů vede rozhodčí řízení ke konečnému a závaznému rozhodnutí, které je jako rozhodčí nález vynutitelné u soudu. Rozhodce si obvykle volí samotné strany a to většinou v počtu jednoho nebo tří rozhodců. Strany si také určují, zdali bude arbitráž spravována mezinárodní rozhodčí institucí či se bude jednat o ad-hoc rozhodčí řízení bez účasti takové instituce. Pravidla použitá pro řízení mohou být pravidly rozhodčí instituce nebo pravidly, které si strany zvolí. Strany si mohou zvolit nejen pravidla a rozhodce, ale také místo, kde se bude arbitráž konat a jazyk, ve kterém bude probíhat.

Rozhodčí řízení tak stranám poskytuje bohatou autonomii a kontrolu nad procesem, kterého bude užito k vyřešení jejich sporů. To je obzvláště důležité v mezinárodní obchodní arbitráži, jelikož strany nechtějí být podřízeny pravomoci soudního systému druhé strany z obavy výhody domácího soudu, kterou má druhá strana. Rozhodčí řízení nabízí více neutrální tribunál, u kterého strany očekávají řádné projednání věci. Mimo to, možnost přizpůsobit řízení potřebám stran a příležitost zvolit si rozhodce erudované v předmětu sporu, činí rozhodčí řízení velice atraktivním. Dnes se tak stává mezinárodní obchodní arbitráž standardním způsobem řešení sporů ve většině obchodních jednání.

1.1 Charakteristické znaky

1.1.1 Vzájemná dohoda

Vzájemná dohoda stran je oporou pro arbitráž a její sílu rozhodnout spor. Dohoda stran také omezuje pravomoc rozhodce, který může rozhodnout jen o sporných otázkách v mezích rozhodčí smlouvy. Od rozhodců se také očekává, že aplikují pravidla, postupy a zákony, které si strany vybraly. Obvykle strany vyjádří svůj souhlas k podrobení

jakýchkoliv budoucích sporů rozhodčímu řízení v písemné dohodě, která je doložkou v obchodní smlouvě mezi nimi. Pokud však ve své smlouvě nemají strany rozhodčí doložku, mohou se stále dohodnout na uzavření rozhodčí smlouvy poté, co se spor objevil. Tato dohoda je známá jako smlouva o rozhodci.¹

1.1.2 Rozhodci

Rozhodci jsou soukromými osobami, které nejsou součástí státní moci. Ve srovnání se soudci patrně nebudou tolik brát v úvahu otázky veřejného zájmu, jelikož svou přední odpovědnost vidí v rozhodnutí toho jediného sporu, k jehož rozhodnutí byli stranami zvoleni. Na rozdíl od některých soudců rozhodci tíhnou k větší ohleduplnosti a taktosti vůči stranám, jelikož jsou na rozdíl od soudců vybíráni stranami a rádi by, aby si je strany vybrali i příště. Je tak v jejich zájmu, aby byli vnímáni jako vyrovnaní, ohleduplní, objektivní a racionální.²

Rozhodci mohou být nejen právníci. V některých průmyslových odvětvích jsou díky svým technickým znalostem jako rozhodci voleni například architekti či inženýři. Pokud jsou rozhodci tři, často si každá strana zvolí jednoho rozhodce a třetí rozhodce je následně vybrán zvolenými rozhodci.³ Nicméně od mezinárodních rozhodců se očekává, že budou nezávislí a nestranní a v případě opaku může jejich nezávislost a nestrannost být napadena buď před rozhodčí institucí, nebo před soudem.⁴

¹ KUČERA, Zdeněk., PAUKNEROVÁ, Monika., RŮŽIČKA, Květoslav a kol.: Právo mezinárodního obchodu, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň (2008), str. 349

² MOSES, Margaret L.: The Principles And Practice Of International Commercial Arbitration, Cambridge University Press (2008), str. 2

³ Vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž, článek 11 odst. 3 „... in an arbitration with three arbitrators, each party shall appoint one arbitrator, and the two arbitrators thus appointed shall appoint the third arbitrator“

⁴ Vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž, články 12, 13; Rozhodčí pravidla ICC, článek 11; Rozhodčí pravidla UNCITRAL, článek 12; §§ 8 a 11 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení

1.1.3 Konečné a závazné rozhodnutí

Jedním z důvodů, proč se strany rozhodnou pro arbitráž, je, že arbitráž má za následek konečné a závazné rozhodnutí, proti kterému obecně nelze podat odvolání k soudu vyšší instance. Ačkoliv se příležitostně v některých jurisdikcích vyskytují možnosti podat u obecného soudu odvolání proti rozhodčímu nálezu⁵, ve většině případů může strana napadnout rozhodčí nález pouze, pokud dojde k procesní vadě. Strana se může pokusit o zrušení nálezu před soudem země, ve které rozhodčí řízení probíhalo.⁶ Nicméně ve většině zákonů o rozhodčím řízení budou důvody pro zrušení nálezu stanoveny poměrně úzce, jako například vada v řízení nebo případ, kdy rozhodci překročí své pravomoci a rozhodnou o sporné otázce, která jim nebyla předložena.⁷

Jakmile rozhodci vydají rozhodnutí, poražená strana se pravděpodobně dobrovolně podmínkám rozhodnutí podrobí. Pokud se tak nestane, pokusí se vítězná strana o uznání a výkon rozhodnutí před soudem, v jehož jurisdikci má poražená strana svá aktiva. U soudu provádějícího výkon rozhodnutí může poražená strana také napadnout nález, ale opět jen z úzce vymezených důvodů⁸. Obecně nález nelze napadnout ve věci samé, což znamená, že i v případě, že rozhodci učiní chybu v právním posouzení nebo ve skutkovém zjištění, nejsou toto důvody, kterými by bylo možné zabránit výkonu rozhodnutí. Jakmile je rozhodčí nález vykonávajícím soudem uznán, má obecně stejné právní účinky jako rozhodnutí soudu a může být vykonán stejně jako soudní rozhodnutí v dané jurisdikci.⁹

⁵ Jedná se například o Velkou Británii – viz English Arbitration Act 1996 s. 69

Alternativou k odvolání však může být dohoda stran o možnosti přezkumu rozhodčího nálezu jinými rozhodci, kterou upravuje např. zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení, ve svém § 27. Takovou dohodou by pak možné stanovit i limity takového přezkumu.

⁶ RŮŽIČKA, Květoslav.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Prospektrum, Praha (1997), str. 38

⁷ Vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž, článek 34

⁸ Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů (Newyorská úmluva), článek V; Evropská úmluva o obchodní arbitráži, článek IX

⁹ KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika; RŮŽIČKA, Květoslav a kol.: Právo mezinárodního obchodu, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň (2008), str. 352

1.2 Výhody rozhodčího řízení

Přínosy mezinárodní obchodní arbitráže jsou značné. Empirický výzkum¹⁰ důvodů, proč si strany volí k řešení sporů mezinárodní arbitráž, odhalil, že dva nejvýznamnější důvody byly neutralita senátu (absence výhody „domácího soudu“) a pravděpodobnost dosažení vynucení nálezu působením Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, úmluvy, která má v dnešní době již 144 smluvních států. U rozhodčího nálezu lze obecně snáze dosáhnout jeho mezinárodního vynucení než je tomu u rozhodnutí soudu, jelikož Newyorská úmluva dovoluje soudům nevykonat rozhodčí nález jen v případě, že došlo k závažné procesní nesrovnalosti nebo z důvodů narušujících integritu řízení.¹¹ Ustanovení Newyorské úmluvy jsou považována za ustanovení podjatá ve prospěch vynucení rozhodčího nálezu a většina soudů bude interpretovat přípustné důvody pro nevykonání nálezu poměrně úzce, což vede k vykonání velké většiny rozhodčích nálezů. Z výsledků výše uvedeného výzkumu dokonce vyplývá, že pokud by pro rozsudky obecných soudů existovala úmluva podobná Newyorské úmluvě, došlo by k nahrazení podstatné části rozhodčích řízení řízením soudním.

V souvislosti s vykonatelností rozhodčího nálezu je třeba zmínit přednost rozhodčího řízení spočívající ve vysoké míře dobrovolnosti při vyhovění rozhodčímu nálezu, což je pravděpodobně způsobeno právě existencí efektivního prostředku k jeho vynucení.¹²

Další výhody zahrnují možnost udržet řízení a výsledný rozhodčí nález důvěrnými. Důvěrnost je stanovena v některých pravidlech

¹⁰DRAHOZAL, Christopher R., NAIMARK, Richard W.: Towards a science of international arbitration: collected empirical research, Kluwer Law International (2005) - Survey on arbitration and settlement in international business disputes, str. 19

¹¹ viz. Poznámka č. 8

¹²DRAHOZAL, Christopher R., NAIMARK, Richard W.: Towards a science of international arbitration: collected empirical research, Kluwer Law International (2005) - Survey on arbitration and settlement in international business disputes, str. 37

rozhodčích institucí¹³ a povinnost zachování důvěrnosti může být dále rozšířena dohodou stran např. na svědky nebo znalce, je-li potřeba, aby mlčenlivostí byly vázány i tyto osoby. Přestože je zachování důvěrnosti obecně považováno za vlastnost arbitráže, je nutné věnovat mu pozornost v rozhodčí smlouvě. Co se důvěrnosti řízení týče, jsou národní jurisdikce v řešení této otázky značně roztržštěné a pokud se o důvěrnosti nezmiňují rozhodčí pravidla či rozhodčí smlouva výslovně, nemohou strany počítat s tím, že všechny jurisdikce tento předpokládaný závazek zachování důvěrnosti uznají.¹⁴ Mnoho společností si přeje důvěrné řízení, protože nechtějí zveřejnit informace o jejich společnosti nebo jejich obchodních operacích, v jakých typech sporů figurují, popřípadě si nepřejí, aby se na veřejnost dostala jejich eventuální prohra.

Stranám také vyhovuje možnost zvolit si rozhodce s určitou odbornou kvalifikací. Navíc v rozhodčím řízení nedochází k zpřístupňování listin druhé straně¹⁵ v takovém rozsahu jako v soudním procesu, díky čemuž se samotné řízení zkrátí. Nutno doplnit, že v tomto případě se nedá hovořit o obecné výhodě obchodní arbitráže, jelikož zpřístupňování listin v extensivní podobě amerického soudnictví

¹³ Např. Commercial arbitration rules Americké arbitrážní asociace (AAA) – pravidlo 23 uvádí, že rozhodce a AAA mají zachovávat důvěrnost řízení a dále poskytuje rozhodci pravomoc k vyloučení osob, jejichž přítomnost u řízení není nezbytná.

Velice striktně se k důvěrnosti řízení staví organizace LCIA, která ve svých pravidlech (čl. 30) dokonce vylučuje jakoukoliv publikaci rozhodčího nálezu či jen jeho části bez předchozího písemného souhlasu jak všech stran sporu, tak samotné LCIA.

¹⁴ ESTREICHER, Samuel; BENNETT, Steven C.: The Confidentiality of Arbitration Proceedings v New York Law Journal VOLUME 240 – No. 31;

UNCITRAL Notes on organizing arbitral proceedings

¹⁵ Zpřístupňování listin druhé straně neboli „discovery“ je institutem běžným v zemích se systémem common law a to zejména v USA, kde právníci považují discovery za téměř jediný způsob, kterým se lze domoci spravedlivého rozsudku. Discovery spočívá v povinnosti strany předložit relevantní dokumenty či jinými způsoby poskytovat druhé straně spolupráci při hledání důkazů. Kontinentální právo však tento institut nezná a nelze očekávat, že by byl právníky kontinentálního práva vítán. Nicméně pravidla IBA Rules on the Taking of Evidence in International Commercial Arbitration se pokusila o kompromisní podobu institutu discovery, který by byl pro právníky kontinentálního práva přijatelný. Jelikož však v této podobě považují američtí právníci discovery pro změnu za nedostatečné, je nepravděpodobné, že by se tato forma prosadila ve větší míře.

V rozhodčích pravidlech lze zpřístupňování listin nalézt např. v Commercial arbitration rules Americké arbitrážní asociace (AAA) a to v pravidle 21, které je označeno jako „Výměna informací“ (Exchange of Information)

není kontinentálnímu právu příliš známo.¹⁶ Nemožnost podání četných odvolání proti rozhodčímu nálezu činí arbitráž rovněž atraktivní, neboť pro obchodníky má velký význam brzké ukončení sporu, aby mohli pokračovat ve svém podnikání.

Ač je v literatuře často zmiňováno jako výhoda, že arbitráž je levnější než soudní řízení, mnoho společností si dnes myslí, že tato výhoda ve skutečnosti neexistuje¹⁷. S rostoucím počtem mezinárodních arbitráží a výší finančních částek, které jsou v sázce, strany stále více zahrnovaly soudní postupy do rozhodčích řízení. Tyto postupy mají tendenci protahovat řízení, zvyšovat jeho náklady a prohlubovat jeho soupeřivou povahu. Ačkoliv arbitráž začala připomínat v mnoha směrech soudní řízení, jsou strany toho názoru, že se rozhodčí řízení stále vyplatí a to díky ostatním výhodám, které nabízí.¹⁸

1.3 Nevýhody rozhodčího řízení

Do jisté míry jsou některé nevýhody rozhodčího řízení totožné s jeho výhodami, jen nahlíženy z jiné perspektivy. Například menší míra zpřístupňování listin může být obecně považována za výhodu, ale zvyšuje se množství sporů řešených rozhodčím řízením, které však vyžadují větší míru dokazování, jako například protitrustové spory. Tyto typy sporů často vyžadují, aby poškozená strana dokázala porušení protitrustových norem, které však může prokázat jen, bude-li jí umožněn dostatečný přístup k dokumentům, které jsou v rukách strany druhé. Nižší úroveň zpřístupnění listin v těchto případech znamená menší šanci stěžovatele, že unese své důkazní břemeno.

Nadto absence jakéhokoliv práva na odvolání může být přínosem v podobě ukončení sporu, ale pokud rozhodce vydal rozhodnutí, které je zjevně nesprávné ať už po stránce právní či skutkové, nemožnost

¹⁶DRAHOZAL, Christopher R., NAIMARK, Richard W.: Towards a science of international arbitration: collected empirical research, Kluwer Law International (2005), str. 32

¹⁷ Tamtéž. Str. 37 S neexistující výhodou v podobě nižších nákladů vyjádřilo souhlas 51% respondentů.

¹⁸ MOSES, Margaret L.: The Principles And Practice Of International Commercial Arbitration, Cambridge University Press (2008), str. 4

odvolání může být pro stranu velice nepříjemné. To vedlo několik stran v USA k začlenění práva na odvolání do rozhodčí smlouvy. V březnu 2008 však Nejvyšší soud USA rozhodl, že důvody pro zrušení rozhodčího nálezu stanovené v zákoně o rozhodčím řízení (Federal Arbitration Act) jsou výlučné a jejich smluvní rozšíření není soudně vynutitelné¹⁹.

Další nevýhodou je, že rozhodci nedisponují žádnými donucovacími prostředky²⁰. Soud například může uložit sankci v případě, že se někdo protiví jeho příkazu. Naopak rozhodcům sankcionování stran umožněno není, ačkoliv mohou zaujmout nepříznivý postoj vůči straně, která se odmítá podříditi příkazu senátu. Nicméně co se týká osob, které nejsou stranami sporu (např. svědci), nemají rozhodci pravomoci vůbec žádné. Někdy se tak může ukázat nutným, aby senát vyhledal pomoc soudu, pokud jsou donucovací pravomoci nutné k zajištění dodržování příkazů senátu.

Navíc ve sporech, kterých se účastní více stran, rozhodci běžně nemají pravomoc, aby k řízení připojili všechny relevantní strany, které z nějakého hlediska mohou být zapleteny ve stejném sporu. Jelikož jsou pravomoci rozhodců odvozeny z dohody stran, pokud se strana odmítá účastnit rozhodčího řízení, nelze ji k arbitráži připojit. Rozhodčí soud rovněž nemá pravomoc k sloučení uplatňovaných nároků různých stran, i když by to bylo pro všechny zainteresované mnohem efektivnější.²¹

1.4 Prameny rozhodčího řízení

Ačkoliv nelze rozhodčí smlouvu, která zavazuje pouze své strany, označit za právní pramen rozhodčího řízení, považují za důležité ji v souvislosti s prameny rozhodčího řízení uvést. Rozhodčí smlouva tvoří oporu celého právního rámce rozhodčího řízení, jelikož v případě, že se

¹⁹ Případ Hall Street Associates, L.L.C. v. Mattel, Inc. (06-989)

²⁰ RŮŽIČKA, Květoslav: Mezinárodní obchodní arbitráž, Prospektrum, Praha (1997), str. 35

²¹ MOSES, Margaret L.: The Principles And Practice Of International Commercial Arbitration, Cambridge University Press (2008), str. 5

rozhodčí smlouva ukáže neplatnou, stávají se ostatní prameny nepodstatnými, neboť zde neexistuje žádný právní základ pro rozhodčí řízení.

Nad rozhodčí smlouvou se rámec rozšiřuje co do působnosti a použitelnosti nad bezprostřední strany konkrétního sporu. Hned nad rozhodčí smlouvou tak leží rozhodčí pravidla, zvolená stranami. Tato pravidla, která se vztahují na všechny arbitráže, jejichž strany si je zvolily, mohou být upravena v jednotlivých případech rozhodčí smlouvou, což se projevuje u pravidla často se vyskytujícím ustanovením „není-li v rozhodčí smlouvě dohodnuto jinak“²². To znamená, že toto pravidlo není povinné, ale spíše se jedná o výchozí pravidlo, které se použije v případě, že strany nedosáhly vlastní dohody v této konkrétní otázce. Tudíž pokud se strany v této konkrétní otázce dohodly, jejich dohoda převyší rozhodčí pravidla.

Na dalším stupni jsou vnitrostátní předpisy. Uplatní se zde jak arbitrážní právo místa konání rozhodčího řízení (*lex arbitri*²³), tak i hmotné právo, přičemž se pravděpodobně bude jednat o práva různých států. Mnoho států přijalo jako svoje arbitrážní právo Vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž. Vzorový zákon je myšlený tak, aby působil spolu s různými rozhodčími pravidly, nikoliv aby s nimi kolidoval. Proto rovněž obsahuje mnoho ustanovení, která jsou v podstatě výchozími ustanoveními: což znamená, že užívají formulace „není-li v rozhodčí smlouvě dohodnuto jinak“ (*unless otherwise agreed by the parties*).²⁴ Pokud si strany zvolily rozhodčí pravidla, která stanoví postupy odlišné od Vzorového zákona,

²² Např. článek 19 Rozhodčích pravidel UNCITRAL: „*S výhradou dohody stran*, určí rozhodčí senát ihned po svém jmenování jazyk nebo jazyky, jež se používají v rozhodčím řízení.“

²³ *Lex Arbitri* označuje právo státu, ve kterém má rozhodčí řízení probíhat, tj. právo státu, v němž se nachází místo konání rozhodčího řízení a to konkrétně právo procesní týkající se rozhodčího řízení. Není možné se např. dohodou stran zcela vyhnout procesním předpisům platným v místě konání rozhodčího řízení, nicméně je možné si vybrat procesní předpisy, jimiž se rozhodčí řízení bude řídit, prostřednictvím volby místa konání rozhodčího řízení.

ROZEHNALOVÁ, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku 2. vyd., Aspi, Praha (2008), str. 114

²⁴ Např. článek 26 Vzorového zákona: „*Unless otherwise agreed by the parties, the arbitral tribunal (a) may appoint one or more experts...*“

standardně rozhodčí pravidla převládnou, protože reprezentují představu stran o tom, jak bude arbitráž probíhat, tudíž, jak se „strany dohodly jinak“.

V případě hmotného práva zde hovoříme o tzv. právu rozhodném, které bude použito k výkladu obchodní smlouvy, určení skutkové podstaty sporu a k rozhodnutí případných dalších hmotných otázek. Pokud si strany hmotné právo nezvolily, určí použitelné hmotné právo rozhodci. Je však nezbytné uvést, že rozhodným právem nemusí být pouze vnitrostátní právo nějakého státu. Vztah mezi stranami se může řídit i mezinárodní úmluvou hmotněprávní povahy, pokud spadá pod její působnost. V takovém případě by mezinárodní úmluva měla přednost před vnitrostátním právem. Pokud by strany uzavřely například kupní smlouvu, je zde velká šance, že se jejich vztah bude řídit Vídeňskou úmluvou o mezinárodní koupi zboží, která má k dnešnímu dni 76 smluvních států.²⁵ Nicméně i Vídeňská úmluva respektuje autonomii stran a umožňuje jim, aby působnost úmluvy pro svůj vztah vyloučily.

Nad vnitrostátními předpisy se jako pramen rozhodčího řízení objevují zvyklosti mezinárodní arbitráže, které se v různé míře projevují ve všech rozhodčích řízeních. Zahrnují rozmanité zvyklosti, které se vyvinuly v mezinárodních arbitrážích, z nichž některé byly kodifikovány jako dodatková pravidla. Jedná se například o pravidla připravená Mezinárodní advokátní asociací (International Bar Association) pro dokazování v rozhodčím řízení (IBA Rules on Taking Evidence in International Commercial Arbitration) a Pravidla etiky pro mezinárodní rozhodce (IBA Rules of Ethics for International Arbitrators). Naopak UNCITRAL vypracoval Poznámky k organizování rozhodčích řízení (Notes on Organizing Arbitral Proceedings), jež jsou v podstatě seznamem otázek popsanych ve vztahu k průběhu rozhodčího řízení a jejichž promyšlení při případné arbitráži může být velmi užitečné.

²⁵http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG_status.html

Ačkoliv nejsou Poznámky závazným dokumentem, svým způsobem přispívají k harmonizaci rozhodčí praxe.

Rozhodci a strany mohou souhlasit s tím, že některými těmito zvyklostmi se bude arbitráž řídit nebo je mohou rozhodci použít jako pomocný návod. Mezinárodní arbitrážní zvyklosti, které jsou kodifikované různými mezinárodními organizacemi i ty, které jsou pouze známy a sdíleny uvnitř rozhodčí komunity jako užitečné, směřují k vytváření relativně souvislého systému řízení.

Na vrcholu právního rámce mezinárodní obchodní arbitráže stojí všechny k ní se vztahující mezinárodní úmluvy. Pro většinu rozhodčích řízení v mezinárodním obchodním styku bude relevantní zejména Newyorská úmluva díky vysokému počtu smluvních stran a jejímu obsahu, který upravuje vynucení jak rozhodčí smlouvy, tak rozhodčích nálezů. Vedle Newyorské úmluvy jsou dalšími důležitými úmluvami Panamská úmluva (Inter-American Convention on International Commercial Arbitration), Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži a Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států (Washingtonská úmluva nebo také Úmluva ICSID).

Panamská úmluva je svými záměry a účinky podobná Newyorské úmluvě. Byla přijata 14 státy Jižní a Střední Ameriky, Spojenými státy americkými a Mexikem a zasloužila se o vytvoření přijatelnější arbitráže v Latinské Americe.

Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži doplňuje ve smluvních zemích Newyorskou úmluvu. Upravuje řadu otázek týkajících se práv stran v rozhodčím řízení a také uvádí specifické okolnosti, za kterých zrušení rozhodčího nálezu podle vnitrostátního práva jednoho smluvního státu může být podkladem pro odmítnutí uznání a výkonu rozhodčího nálezu v ostatních smluvních státech.²⁶

Washingtonská úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států je známa také jako Úmluva ICSID, jelikož založila

²⁶ Článek IX Evropské úmluvy. Tato možnost je však omezena pouze na případ zrušení rozhodčího nálezu v zemi, kde byl vydán a to pouze z v úmluvě uvedených důvodů.

Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic (ICSID)²⁷. Úmluva byla předložena Světovou bankou ve snaze povzbudit investory k vytváření investic v rozvojových zemích. Před existencí Washingtonské úmluvy neměl investor žádnou možnost, jak zahájit řízení proti hostujícímu státu (státu, v němž byla investice učiněna) a musel se spolehnout na převzetí sporu jeho domovským státem (státem, v němž má investor sídlo), čímž se celý spor přesunul na mezistátní úroveň. Tento způsob ochrany investic známý jako Diplomatická ochrana však s sebou nesla podstatnou nevýhodu v podobě dobrovolnosti a s ní spojené právní nejistoty. Záleželo totiž zcela na vůli domovského státu, zda spor od investora převezme, a i když spor domovský stát převzal a následně v něm zvítězil, nebyl povinen ve sporu získanou náhradu předat investorovi. Institut diplomatické ochrany dokonce nevylučoval převzetí sporu domovským státem i proti vůli investora²⁸. Washingtonská úmluva umožňuje, aby stát a investor řešili svůj spor přímo (vzhledem k postavení obou stran v mezinárodním právu se tyto spory nazývají také spory diagonálními), buď na základě rozhodčí smlouvy, nebo na základě dvoustranné dohody o ochraně investic obsahující doložku, v níž stát souhlasí s podřízením veškerých sporů s investory krytými dohodou o ochraně investic rozhodčímu soudu ICSID.

Jak vychází z odstavců výše, ačkoliv disponují strany značnou autonomií v ovládání rozhodčího řízení, úprava řízení jak vnitrostátními, tak mezinárodními předpisy pomáhá zajistit, že řízení probíhá odpovídajícím a efektivním způsobem. Právní rámec rovněž dává stranám důvěru, že mají k dispozici přijatelný způsob postihu pro případ problémů v jejich mezinárodních transakcích.

²⁷International Centre for Settlement of investment disputes

²⁸ČEPELKA, Čestmír; ŠTURMA, Pavel: Mezinárodní právo veřejné, Eurolex Bohemia, Praha, 2003, str. 374

1.5 Řízení *ad-hoc* vs. řízení institucionální

Jednou z voleb, které musí strany učinit, pokud se rozhodnou využít arbitráže, je zdali chtějí, aby jejich arbitráž byla řízena rozhodčí institucí, či se bude jednat o rozhodčí řízení *ad-hoc*. Každá možnost má své klady a zápory. Výhodou institucionální arbitráže je, že instituce vykonává důležité administrativní funkce. Zajišťuje včasné jmenování rozhodců, že arbitráž probíhá odpovídajícím způsobem a že poplatky a náklady jsou předem uhrazeny. Z pohledu rozhodce je výhodou, že nemusí se stranami projednávat otázku poplatků, jelikož ta je obstarána rozhodčí institucí. Navíc rozhodčí pravidla dané instituce jsou osvědčená a obvykle schopná se vypořádat s většinou situací, které mohou nastat. Další výhodou je, že rozhodčí nález vydaný pod záštitou známé rozhodčí instituce může působit více důvěryhodně před soudy i v mezinárodní komunitě, což může poraženou stranu odradit od napadení rozhodčího nálezu.

V případě *ad-hoc* arbitráže zde není žádná instituce spravující řízení. Z toho důvodu jednou výhodou *ad-hoc* arbitráže je absence poplatků a nákladů rozhodčí instituce. Strany také mají větší příležitost k vytvoření řízení, které je pečlivě uzpůsobeno konkrétnímu sporu. Mohou si sestavit vlastní pravidla nebo mohou použít například Rozhodčí pravidla UNCITRAL, která jsou v *ad-hoc* arbitrážích hojně využívána. Někdy jsou *ad-hoc* rozhodčí řízení obzvláště užitečná, když je jednou ze stran stát a může vzniknout potřeba po větší flexibilitě řízení. Může být například určeno, že žádná ze stran není odpůrcem, jelikož obě strany proti sobě uplatňují nároky. Tak každá strana ponese důkazní břemeno těch nároků, které uplatňuje proti druhé straně. *Ad-hoc* řízení však může být nevýhodné, pokud se kterákoliv strana rozhodne záměrně mařit postup v řízení. V takovém případě nezbyvá stranám než k pohnutí s řízením požádat o asistenci soud.

1.6 Rozhodčí instituce

Jak se mezinárodní obchodní arbitráž rozrůstala a vyvíjela s rozvojem mezinárodního obchodu, rozvíjely se a měnily i rozhodčí instituce. Mnoho rozhodčích institucí modernizovalo svá rozhodčí pravidla, aby byla přívětivější k mezinárodnímu rozhodčímu řízení a schopnější vypořádat se s některými problémy, které dříve vyžadovaly účast soudu. Například Mezinárodní středisko pro řešení sporů (ICDR)²⁹ přidalo pravidlo, které umožňuje ICDR lépe a rychleji reagovat na stěžovatelovu potřebu předběžného opatření, které se může objevit dokonce před samotným ustavením senátu.³⁰ Pokud v rané fázi řízení není předběžné opatření v nějaké formě dostupné, nezbyvá stranám, než požádat o opatření obecný soud.

Rozhodčí instituce se od sebe liší nejen v nákladech, ale i kvalitě organizování arbitráže. Mnoho společností dává přednost spolupráci se staršími, již lépe zavedenými institucemi i za cenu vyšších nákladů. Společnosti se totiž obávají, že pokud si vyberou zcela novou rozhodčí instituci, nemusí už instituce, v případě, že se objeví po několika letech spor, fungovat. V současné době existuje několik hlavních rozhodčích institucí.

1.6.1 Mezinárodní rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory (ICC)

Mezinárodní rozhodčí soud je jednou z nejznámějších a nejprestižnějších rozhodčích institucí. Rozhodčí soud není soudem v běžném slova smyslu. Přesněji se jedná o správní orgán, který je odpovědný za dohled nad rozhodčím řízením a bude mu věnována samostatná kapitola.

²⁹International Centre for Dispute Resolution

³⁰ICDR International Arbitration Rules – čl. 37 Emergency Measures of Protection – v případě doručení žádosti o předběžné opatření má ICDR pouze 1 pracovní den na jmenování rozhodce ze zvláštního panelu. Když jsou strany o jmenování informovány, mají rovněž pouze 1 den na případné námitky proti jmenovanému rozhodci. Rozhodce pak má 2 pracovní dny od jmenování na vytvoření harmonogramu pro daný případ, aby se s ním mohl seznámit a zároveň vyslyšet obě strany, přičemž toho je možné podle pravidel dosáhnout i telefonickou konferencí nebo písemnou formou. Tím je zajištěno nejvčasnější a tím i nejefektivnější vydání předběžného opatření.

1.6.2 Mezinárodní středisko pro řešení sporů (ICDR)

ICDR bylo vytvořeno v roce 1996 Americkou arbitrážní asociací (AAA³¹) jako její mezinárodní oddělení právě k řešení mezinárodních sporů. ICDR nejen že otevřelo pobočky i v dalších zemích, ale rovněž uzavřelo dohody o spolupráci s rozhodčími institucemi ve více jak 40 zemích a řeší stovky případů ročně.³²

1.6.3 Mezinárodní rozhodčí soud LCIA

Soud LCIA je součástí mezinárodní soukromé neziskové organizace LCIA (The London Court of International Arbitration). Podobně jako v případě Mezinárodního rozhodčího soudu ICC se nejedná o soud v tradičním slova smyslu, ale o dohlížející orgán, jehož hlavními úlohami jsou kontrola správné aplikace rozhodčích pravidel LCIA, jmenování rozhodců a rozhodování o námitkách proti rozhodcům a rovněž kontrola nákladů. Zároveň plní funkci autority k jmenování rozhodců dle Rozhodčích pravidel UNCITRAL. Soud LCIA v dnešní podobě vznikl roku 1985, ale jeho historie sahá až do 19. století, díky čemuž je LCIA nejstarší rozhodčí institucí. Ačkoliv má soud LCIA své sídlo v Londýně, bude LCIA vykonávat dohled nad rozhodčím řízením konaným na jakémkoliv stranami určeném místě. V dnešní době je více jak 70% sporů předkládaných LCIA ryze zahraniční povahy, tj. ani jedna ze stran není příslušníkem Velké Británie. Mezinárodní charakter LCIA je dále podpořen skutečností, že z 35 rozhodců tvořících soud pouze 6 může být britského občanství.³³

³¹ American Arbitration Association

³² http://knowledgebase.findlaw.com/kb/2009/May/1214518_1.html

³³ CHOVANCOVÁ, Katarína: Medzinárodná obchodná arbitráž vo vybraných štátoch Európy, VEDA, Bratislava (2008), str. 77

2 Rozhodčí smlouva

2.1 Funkce a účel

V případě, že strany souhlasí, aby jejich spory byly řešeny rozhodčím řízením, vzdávají se tím práva, aby tyto spory byly řešeny před obecným soudem. Namísto toho souhlasí, že jejich spory budou rozhodnuty soukromě, mimo jakýkoliv soudní systém. Tak tedy rozhodčí smlouva zakládá odstoupení od důležitého práva na vyřešení sporu soudní cestou a utváří práva nová. Ve své rozhodčí smlouvě si strany mohou vybrat pravidla, která budou upravovat řízení, místo arbitráže, jazyk, ve kterém bude řízení vedeno a obvykle rozhodce, které si strany mohou vybrat například na základě jejich odbornosti v oboru vztahujícímu se k předmětu sporu. Rozhodčí smlouva dává arbitrům pravomoc rozhodnout spor a určuje její působnost.

2.2 Druhy rozhodčí smlouvy

Rozhodčí smlouva je obvykle obsažena v doložce či doložkách, jež jsou zasazené do obchodního kontraktu uzavřeného mezi stranami. Rozhodčí smlouva tak vstupuje v účinnost ještě předtím, než se jakýkoliv spor objeví a má v úmyslu poskytovat způsob řešení v případě, že spor vyvstane.

Nicméně pokud ve smlouvě mezi stranami rozhodčí doložka chybí a vznikne mezi nimi spor, mohou i přesto strany, pokud s tím obě souhlasí, vstoupit do rozhodčí smlouvy. Taková smlouva se obecně nazývá smlouvou o rozhodci. Avšak smlouvy o rozhodci se na rozdíl od rozhodčích doložek vyskytují mnohem méně, jelikož jakmile mezi stranami vznikne spor, nejen že je pro jednu ze stran projednání sporu v rozhodčím řízení nevýhodné, ale navíc jsou strany mnohdy naprosto neschopny se dohodnout na čemkoliv. Z toho důvodu je pro strany obecně lepší, uzavřou-li rozhodčí smlouvu na začátku vztahu, kdy spolu ještě dobře vycházejí.

Zvláštním druhem rozhodčí smlouvy je tzv. neomezený kompromis³⁴ neboli všeobecné ujednání. Neomezeným kompromisem strany uzavírají dohodu, že veškeré spory z určitého okruhu mezi stranami v budoucnu uzavřených smluv, budou projednány a rozhodnuty v rozhodčím řízení. Tento druh rozhodčí smlouvy je výhodný především mezi stranami, které mezi sebou pravidelně uzavírají velké množství smluv, protože není nutné uvádět rozhodčí doložku v každé smlouvě zvlášť.

Dalším zvláštním druhem rozhodčí smlouvy, který se však v poslední době začíná opět objevovat ve větší míře, je tzv. asymetrická rozhodčí smlouva.³⁵ Asymetrickou se nazývá, jelikož dává jedné ze stran (a pouze této straně) právo volby, zda k řešení sporu využije rozhodčího řízení či podá standardní žalobu u obecného soudu. Takovýchto rozhodčích doložek je využíváno ve smlouvách zejména stranami, které mají oproti druhé straně silnější postavení, jako jsou například banky či leasingové společnosti při uzavírání leasingových a úvěrových smluv se svými klienty.

2.2.1 Oddělitelnost

Ač je rozhodčí smlouva nejčastěji součástí obchodního kontraktu v podobě rozhodčí doložky, podle většiny zákonů a pravidel je přesto rozhodčí doložka považována za samostatnou smlouvu.³⁶ To jí umožňuje, aby zůstala v platnosti i za předpokladu, že se obchodní kontrakt ukáže být neplatným. Tato doktrína o oddělitelnosti umožňuje rozhodcům, aby projednali a rozhodli i spory, ve kterých jedna ze stran například tvrdí, že smlouva byla ukončena, nebo naopak vůbec nikdy neexistovala, nebo je neplatná, protože byla strana k jejímu uzavření navedena podvodem. Taková tvrzení tak nezbavují rozhodce pravomoci,

³⁴ RŮŽIČKA, Květoslav: Mezinárodní obchodní arbitráž, Prospektrum, Praha (1997), str. 24

³⁵ RŮŽIČKA, Květoslav: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň (2005), str. 43

³⁶ Např. Vzorový zákon UNCITRAL čl. 16; Rozhodčí pravidla UNCITRAL čl. 23; Pravidla LCIA čl. 23

jelikož se vztahují ke kontraktu a nikoliv konkrétně k rozhodčí doložce. Pokud jsou však tvrzení směřována přímo proti rozhodčí doložce, je otázka pravomoci rozhodců mnohem nejasnější a v některých zemích takové otázky budou řešeny spíše před národním soudem než před rozhodci.

2.3 Platnost

Jelikož souhlasem stran k arbitráži se výrazně mění jejich práva a povinnosti, je otázka platnosti rozhodčí smlouvy velice důležitá. Tento souhlas by měl být dán svobodně, vědomě a osobami k tomu způsobilými. Aby bylo možné takový souhlas stran prokázat, mnoho národních právních řádů stejně jako Newyorská úmluva vyžaduje, aby rozhodčí smlouva byla uzavřena písemně³⁷ a za jistých okolností i podepsána oběma stranami.

Otázka, zdali je rozhodčí smlouva v písemné formě, podepsaná a tudíž platná, nejčastěji vyvstane, když se jedna ze stran snaží vyvléct ze svého souhlasu k rozhodčímu řízení, například proto, že po vzniku sporu může strana dojít k závěru, že by předložení sporu u obecného soudu bylo výhodnější. Otázka aplikovatelnosti rozhodčí smlouvy může také vzniknout, když jedna ze stran tvrdí, že rozhodčí smlouvu nikdy nepodepsala. V takových případech nezbyvá, než předložit smlouvu k posouzení platnosti obecnému soudu³⁸.

Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů se zabývá nejen rozhodčími nálezy samotnými, ale i rozhodčími smlouvami a to v článku II. Podle článku II musí smluvní stát úmluvy uznat rozhodčí smlouvu v písemné podobě. Pokud se soud ujme záležitosti,

³⁷ Článek II Newyorské úmluvy; Vzorový zákon UNCITRAL čl. 7

³⁸ Obecný soud by však o platnosti rozhodčí smlouvy rozhodoval pouze v případě, pokud by ještě nebylo mezi stranami zahájeno rozhodčí řízení. Pokud je však rozhodčí řízení již zahájeno, pak o platnosti rozhodčí smlouvy budou oprávněni rozhodovat sami rozhodci. Obecný soud by mohl o platnosti rozhodčí smlouvy zase rozhodovat až po skončení rozhodčího řízení.

která je ve skutečnosti předmětem závazné rozhodčí smlouvy, musí na žádost jedné ze stran zastavit řízení a odkázat strany na arbitráž.³⁹

Článek II uvádí několik požadavků pro platnost rozhodčí smlouvy. První odstavec uvádí, že k uznání rozhodčí smlouvy musí mít smlouva písemnou formu, vzniklé spory se musí vztahovat na konkrétně určený právní vztah mezi stranami a předmět sporu musí být způsobilý k vyřízení rozhodčím řízením. Druhý odstavec obsahuje definici písemné formy a zároveň uvádí, kdy je vyžadován podpis stran. Odstavec 3 ukládá soudu smluvního státu, aby v případě platné rozhodčí smlouvy odkázal strany na rozhodčí řízení.

2.3.1 Požadavek určitého právního vztahu

Většina mezinárodních obchodních arbitráží vzniká ze smluvních vztahů. Pro potřeby Newyorské úmluvy i Vzorového zákona UNCITRAL je však dostačující, pokud se spory, ohledně nichž byla rozhodčí smlouva uzavřena, týkají určitého právního vztahu, ať už smluvního či mimosmluvního.⁴⁰ Jako příklad mimosmluvního právního vztahu lze uvést například občanskoprávní delikty. Ovšem nelze z mimosmluvních právních vztahů vyloučit ani vztahy, které s kontraktem mezi stranami pouze souvisí, následkem čehož spory z takových vztahů nelze označit za spory pocházející ze smlouvy mezi stranami. Může se jednat o protiprávní činy či nekalé obchodní metody, u kterých, jakožto zakázaných samotným právem v mnoha zemích, nelze očekávat, že budou stranami do smlouvy začleněny.⁴¹ Proto je vhodné věnovat zvýšenou pozornost rozsahu rozhodčí doložky, aby obsáhla i tyto

³⁹ Článek II odst. 3 Newyorské úmluvy: „3. Soud Smluvního státu, u něhož byla podána žaloba v záležitosti, o níž strany uzavřely dohodu ve smyslu tohoto článku, odkáže strany na rozhodčí řízení k žádosti jedné z nich, ledaže zjistí, že zmíněná dohoda je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobilá k použití.“ Podobně se vyjadřuje i Vzorový zákon UNCITRAL v čl. 8. Podmínka žádosti jedné ze stran je zde nutná, jelikož se jedná v podstatě o jedinou možnost, jak může soud případnou existenci rozhodčí smlouvy zjistit. Zároveň tato podmínka umožňuje stranám tacitně zrušit rozhodčí smlouvu.

⁴⁰ Fráze „...z určitého právního vztahu či mimosmluvního“, jak je uvedena v českém znění Newyorské úmluvy, je ve srovnání s anglickým zněním zavádějící. Anglické znění úmluvy zcela jednoznačně uvádí, že se o určitý právní vztah musí jednat i, pokud jde o vztah mimosmluvní. („...in respect of a defined legal relationship, whether contractual or not,...“)

⁴¹ REDFERN, A.; HUNTER, M.; BLACKABY, N.; PARTASIDES, C.: Law and practice of international commercial arbitration, Sweet & Maxwell (2004), str. 137

případy. Doporučené rozhodčí doložky uznávaných rozhodčích institucí však s touto skutečností již počítají a tak obsahují víceméně shodné ustanovení „Všechny spory vzniklé z této smlouvy nebo v souvislosti s ní budou řešeny...“.⁴²

2.3.2 Arbitrabilita sporu

Arbitrabilita neboli přípustnost sporu k řešení v rozhodčím řízení, určuje, zda spor může být řešen rozhodčím řízením či zda spadá výlučně do působnosti obecného soudu. Jak Newyorská úmluva, tak Vzorový zákon UNCITRAL jsou omezeny pouze na spory, jejichž předmět je přípustný k řešení rozhodčím řízením (capable of settlement by arbitration)⁴³. Které spory lze zařadit mezi arbitrovatelné a které nikoliv však záleží pouze na jednotlivých státech a jejich vnitrostátní právní úpravě a jelikož se v tomto ohledu právní řády států mohou a v mnoha případech budou lišit⁴⁴, je zapotřebí věnovat pozornost nejen souladu rozhodčí smlouvy s právem státu, ve kterém má být rozhodčí nález vydán (lex arbitri), ale i s právem státu, ve kterém bude případně žádáno o výkon rozhodčího nálezu. Existují však právní oblasti, v nichž využití rozhodčího řízení zakazuje většina států. Takovými oblastmi jsou např. rodinné a trestní právo či insolvenční otázky nebo právo patentové. Příčinou je skutečnost, že ač rozhodčí řízení je soukromou záležitostí, má veřejný dopad a je ve veřejném zájmu, aby tyto otázky měly zvýšenou ochranu, čehož má být dosaženo právě jejich ponecháním ve výlučné působnosti obecných soudů.

Je ale možné pozorovat snahu o rozšíření skupiny arbitrovatelných sporů. Jedná se například o protitrustové právo, které dříve bylo považováno za nearbitrovatelné, v dnešní době se však obecně

⁴² Např. doporučené rozhodčí doložky Rozhodčích pravidel UNCITRAL; pravidel LCIA; rozhodčích pravidel ICC

⁴³ Newyorská úmluva: čl. II odst. 1, čl. V odst. 2, písm. a); Vzorový zákon UNCITRAL: čl. 34 odst. 2, písm. b), bod i) a čl. 36 odst. 1, písm. b) bod i)

⁴⁴ Např. český zákon o rozhodčím řízení (216/1994 Sb.) v §2 připouští uzavření rozhodčí smlouvy pouze u majetkových sporů, o kterých je možné uzavřít smír. Naproti tomu např. francouzský Code Civil v článku 2059 uvádí, že všechny osoby mohou uzavírat rozhodčí smlouvy o právech, s nimiž mohou volně disponovat.

rozhodčí řízení ve sporech ze smluv porušujících soutěžní právo připouští. Obecně aplikovaným principem v těchto případech je, že tvrzení, že smlouva je nezákonná, by nemělo bránit rozhodcům v rozhodnutí sporu z této smlouvy a to i za situace, že rozhodci dojdou k závěru, že smlouva je opravdu neplatná z důvodu nezákonnosti. To je možné díky doktríně oddělitelnosti popsané výše. Veřejný zájem chráněný protitrustovými zákony však mohou obecné soudy uplatnit i později a to při výkonu rozhodčího nálezů. Evropský soudní dvůr dokonce označil nesoulad smlouvy s článkem 81 Smlouvy ES jako rozpor s veřejným pořádkem, který je dostatečným důvodem pro zrušení rozhodčího nálezů.⁴⁵

Pokud jde o právo patentové, je třeba uvést, že otázka udělení patentu či obchodní známky je čistě věcí veřejných úřadů a jako taková jsou tato práva nearbitrovatelná.

Opačná situace nastává v případě, že vlastník patentu uzavře licenční smlouvu. Spory mezi stranami této smlouvy již arbitrovatelné jsou. Pochyb také není v případě arbitrability sporů vzniklých z autorských práv, jelikož tato práva jsou považována za práva na státní moci nezávislá a zcela disponibilní.

2.3.3 Požadavek písemné formy

V dnešní době se smlouvy často uzavírají neformálně a to ústně nebo pomocí faxu či elektronické pošty a v mnoha zemích je takto uzavřená smlouva platná. V případě rozhodčí smlouvy je však otázka platnosti takové formy mnohem složitější. Vnitrostátní předpis může tolerovat takové způsoby uzavření rozhodčí smlouvy, nicméně taková smlouva bude poté narážet na článek II Newyorské úmluvy, který naráží na dobu svého vzniku a po více než 50 letech tak není schopen držet krok s dnešní obchodní praxí. Může se tak snadno stát, že obecný soud přesným dodržením obsahu článku II prohlásí rozhodčí smlouvu za

⁴⁵Judikát Evropského soudního dvora C-126/97 Eco Swiss China Time Ltd. v. Benetton International NV.

neplatnou, ač strany ve skutečnosti k dohodě o rozhodčím řízení dospěly. Když však něco takového nastane, pak se tím efektivita Newyorské úmluvy v otázce vynucování rozhodčích smluv nepochybně snižuje.⁴⁶ Možným řešením by byla modernizace článku II, avšak novelizovat mezinárodní úmluvu, která má v současné době 145 signatářů⁴⁷, by bylo velice obtížné a není vůbec zaručeno, že by byla změna přijata jednohlasně. Je proto nezbytné hledat ke změkčení článku II jiné cesty.

Nejprve je však nutné zjistit, co Newyorská úmluva rozumí pod pojmem „písemná dohoda“. Podle druhého odstavce článku II *„Pojem „písemná dohoda“ zahrnuje rozhodčí doložku ve smlouvě nebo rozhodčí smlouvu, podepsanou stranami nebo obsaženou ve výměně dopisů nebo telegramů.“*⁴⁸ Při snaze o výklad tohoto odstavce lze narazit na několik otázek. Zaprvé, zda se podpis stranami týká i rozhodčí doložky či pouze rozhodčí smlouvy (smlouvy o rozhodci). Zadruhé, vztahuje se podmínka podpisu stran i na výměnu dopisů a telegramy? Judikatura obecných soudů naneštěstí v některých případech zastává různé názory. Například americký odvolací soud pátého soudního obvodu dospěl k rozhodnutí, že podepsána musí být samostatná rozhodčí smlouva, nikoliv však smlouva obsahující rozhodčí doložku.⁴⁹ S touto interpretací však soudy z jiných obvodů nesouhlasí a dle jejich názoru se požadavek

⁴⁶ MOSES, Margaret L.: The Principles And Practice Of International Commercial Arbitration, Cambridge University Press (2008), str. 20

⁴⁷ http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html

⁴⁸ V anglickém znění „The term „agreement in writing“ shall include an arbitral clause in a contract or an arbitration agreement, signed by the parties or contained in an exchange of letters or telegrams“

⁴⁹ Sphere Drake Ins. PLC. V. Marine Towing 16 F.3d 666,667-69 (1994) :

Společnost Marine Towing kontaktovala společnost Schade & Co., aby opatřila pojištění lodí pro Marine Towing. Schade & Co. následně zajistila pojistnou smlouvu u londýnské společnosti Sphere Drake. Než Schade & Co. doručil pojistnou smlouvu společnosti Marine Towing, jedna z jejich lodí se potopila. Stalo se tak však již za platnosti pojištění. Pojišťovací smlouva obsahovala rozhodčí doložku odkazující spor na arbitráž v Londýně. Marine Towing však tvrdila, že mezi ní a Sphere Drake není žádná „písemná dohoda“ ve smyslu článku II Newyorské dohody, jelikož pojišťovací smlouva (obsahující rozhodčí doložku) postrádala podpis Marine Towing. Marine Towing tak vykládala písemnou dohodu jako 1) smlouvu nebo jinou psanou dohodu podepsanou stranami nebo 2) výměnu korespondence vyjadřující souhlas stran s rozhodčím řízením. Odvolací soud došel ke zcela jinému výkladu. Článek II podle něj definuje písemnou dohodu jako 1) rozhodčí doložku ve smlouvě nebo 2) rozhodčí smlouvu, která je buďto a) podepsána stranami nebo b) obsažena ve vyměněných dopisech či telegramech.

podpisu stran vztahuje jak na smlouvu s rozhodčí doložkou, tak na samostatnou rozhodčí smlouvu.⁵⁰ Co se týká nutnosti podpisu obou stran v případě výměny dopisů a telegramů, švýcarský soud se nechal slyšet, že pokud strany vyjádřily svůj úmysl vstoupit do rozhodčí smlouvy prostřednictvím výměny dokumentů, není podpisů zapotřebí.⁵¹ To je podpořeno i skutečností, že v případě telegramů v článku II rovněž zmíněných ani není podpis možný.⁵² V dnešní době většina soudů vykládá článek II tak, že jak kontrakt obsahující rozhodčí doložku, tak samostatná rozhodčí smlouva musí na rozdíl od vyměňovaných dopisů obsahovat podpisy stran.

Nejednotnost názorů panuje rovněž v případě výkladu „výměny dopisů“. Problémy nastávají, když jasný souhlas s rozhodčím řízením vyjádřila jen jedna strana. Typickým příkladem bývají objednávky nebo potvrzení ústní smlouvy s rozhodčí doložkou, na jejichž základě druhá

⁵⁰ Např. Kahn Lucas Lancaster, Inc. V. Lark International Ltd. 186 F.3d 210 (2d Cir. 1999):

V tomto případě se jednalo o nutnosti podpisu k platnosti rozhodčí doložky na objednávce, s níž byl stranou vyjádřen souhlas jejím faktickým plněním. Na rozdíl od případu v pozn. 47 se však soud přidržel gramatického výkladu úmluvy. Podle soudu čárka ve větě odděluje část „rozhodčí doložku ve smlouvě nebo rozhodčí smlouvu“ od části „podepsanou stranami nebo obsaženou ve výměně dopisů nebo telegramů“ a tím dává najevo, že podpis stranami je vyžadován i pro rozhodčí doložku ve smlouvě. Tento výklad byl opřen o španělskou a francouzskou verzi Newyorské úmluvy, ve kterých je „podepsanou“ uvedeno v množném čísle, zatímco arbitrážní doložka i arbitrážní smlouva v čísle jednotném, z čehož jednoznačně vyplývá, že „podepsanou“ se vztahuje na obě.

Standard Bent Glass Corp. V. Glassrobots OY 333 F3d 440

Soud vyjádřil souhlas s výkladem úmluvy podle případu Kahn Lucas Lancaster, Inc. V. Lark International Ltd. V tomto případě strany plnily na základě smlouvy, jejíž podoba ve skutečnosti nebyla zcela projednána do podoby, se kterou by obě strany souhlasily. Chyběla tak smlouva podepsaná stranami a soud pátral, zda je rozhodčí doložka platná na základě výměny dopisů. Společnost Glassrobots poslala společnosti Bent Glass Corp. svou standardní smlouvu, v níž byla rozhodčí doložka inkorporována prostřednictvím podmínek Orgalime S92, na něž bylo ve smlouvě několikrát odkazováno. Bent Glass Corp. na smlouvu odpověděla zasláním upravené smlouvy, která obsahovala 5 drobných odlišností, nicméně z většiny se shodovala s původní smlouvou od Glassrobots. Na základě toho soud usoudil, že Bent Glass Corp. s rozhodčí doložkou vyjádřil souhlas tím, že se proti této části smlouvy (Orgalime S92) neohradil. Bent Glass Corp. dále tvrdila, že podmínky Orgalime S92 nejsou podle ní součástí smlouvy, nicméně pro úspěch svého tvrzení musela prokázat, že pro ni inkorporace Orgalime S92 znamenala „překvapení či těžkosti“, což se jí nepodařilo. K Orgalime S92 se v žádném dopise nevyjádřila a jejím jediným důkazem překvapení bylo prohlášení prezidenta, že kopii Orgalime S92 nikdy neobdržel. Dále jediným důkazem těžkosti byl obecný odpor společnosti Bent Glass Corp. k rozhodčím doložkám. Soud tyto důkazy nepovažoval za dostatečné: „Překvapení zahrnuje subjektivní stránku toho, co strana opravdu věděla a objektivní stránku toho, co vědět měla... Místopřísežné prohlášení o překvapení a zdvižené obočí nejsou dostačující. Strana by musela prokázat, že za okolností tohoto případu nelze předpokládat, že by běžný rozumný obchodník (reasonable merchant) s dodatečnými podmínkami souhlasil.“

⁵¹ Případ Compagnie de Navigation et Transports S.A. v. MSC (Mediterranean Shipping Company), XXI YBCA 690 (1996) (Swiss Tribunal Fédéral)

⁵² ROZEHNALOVÁ, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku 2. vyd., Aspi, Praha (2008), str. 140

strana přímo jedná (například odesláním zboží), aniž by odeslala odpověď a tím zde nedošlo k „výměně dopisů“.⁵³ Italský nejvyšší soud v podobném případě dokonce upřednostnil formální požadavky Newyorské úmluvy před dobrou vírou.⁵⁴

Na druhou stranu dle názoru některých soudů je takto uzavřená rozhodčí smlouva platná a to podle národního práva. Ačkoliv rozhodčí smlouva spadá pod Newyorskou úmluvu, která by jakožto mezinárodní smlouva měla být aplikována přednostně, některé soudy její přednost před národním právem neuznávají.⁵⁵ I když soudy článek II aplikují, není možné vyloučit, že jeho výklad bude národním právem přinejmenším ovlivněn. Národní právo může úsudek soudu ovlivnit natolik, že může soud ustanovení Newyorské úmluvy prohlásit za nejednoznačné, zastaralé či že se k dané otázce ustanovení úmluvy vůbec nevyjadřuje.⁵⁶

Rozdílný výklad Newyorské úmluvy má však za následek její nejednotnou aplikaci. Jak už bylo řečeno výše, řešením by byla modernizace článku II úmluvy, ale je velmi pravděpodobné, že změna úmluvy by byla schválena jen některými státy, zatímco jiné by ji nepřijaly a v důsledku by tato harmonizační snaha měla spíše opačný účinek. V roce 1999 tak Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) začala hledat jiné cesty k modernizaci Newyorské úmluvy.

⁵³ LEW, Julian D. M.; MISTELIS, Loukas A.; KRÖLL, Stefan: Comparative international commercial arbitration, Wolters Kluwer (2003), str. 137

⁵⁴ Tamtéž. Robobar Limited v. Finncold SAS. Smlouva se týkala dodávání chladniček společností Finncold pro společnost Robobar. Robobar zasilal potvrzení o nákupu obsahující rozhodčí doložku. Na toto potvrzení ale Finncold nikdy neodpověděl. Italský soud rozhodl, že spor je v jeho pravomoci, jelikož článek II Newyorské úmluvy vyžaduje listinu podepsanou oběma stranami nebo výměnu dopisů či telegramy, přičemž ani jedna z těchto podmínek nebyla splněna. Soud se vyjádřil, že od formálních požadavků se nelze odchýlit ani v případě, že tvrzení neplatnosti rozhodčí smlouvy je v rozporu s dobrou vírou.

⁵⁵ A/CN.9/WGII/WP.139 Settlement of commercial disputes - Preparation of uniform provisions on written form for arbitration agreements - Article II(2) of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958):

France, Supreme Court, Societe Britannia v. Societe Jezequel et Maury, 15 July 1987, (Rev arb. 1990, p. 627); France, Court of Appeal, Paris, France, Societe Abilio Rodriguez v. Societe Vigelor (1990) (Rev. arb. 1990, p. 691): *the court applied domestic law to consider valid an arbitration clause incorporated by reference in a sales confirmation letter issued by a broker.*

⁵⁶ MOSES, Margaret L.: The Principles And Practice Of International Commercial Arbitration, Cambridge University Press (2008), str. 22

Z možných návrhů se jako vhodnými jeví dva: 1) vytvoření návodu k interpretaci Newyorské úmluvy a 2) novelizace článku 7 Vzorového zákona UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž.

1) Doporučený výklad článků II a VII Newyorské úmluvy

V červnu 2006 přijal UNCITRAL, jakožto přílohu č. II Zprávy o 39. zasedání, Doporučení v souvislosti s interpretací článku II odst. 2 a článku VII odst. 1 Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.⁵⁷ UNCITRAL si byl vědom mnoha i zde zmíněných rozporů ve výkladu těchto článků. Při tvorbě tohoto doporučení tak bral v potaz nejen mnohá rozhodnutí obecných soudů, ale i jiné mezinárodní právní nástroje jako Vzorový zákon o mezinárodní obchodní arbitráži, Vzorový zákon o elektronickém obchodu⁵⁸, Vzorový zákon o elektronických podpisech či Úmluvu OSN o použití elektronické komunikace v mezinárodních kontraktech.⁵⁹ V případě článku II Newyorské úmluvy UNCITRAL doporučuje, aby byl aplikován s ohledem, že situace v něm popsané nejsou vyčerpávající. UNCITRAL naznačuje, že podklady k splnění požadavku písemné formy je možné hledat i mimo Newyorskou úmluvu a to hlavně v národních úpravách státu, jehož soud rozhoduje.⁶⁰

Druhým doporučením UNCITRALu je, aby článek VII⁶¹ Úmluvy byl aplikován nejen na rozhodčí nález, jak napovídá jeho obsah, ale aby zároveň byl interpretován tak, aby bylo možné ho aplikovat i na rozhodčí smlouvy. Článek VII umožňuje straně, která usiluje o výkon

⁵⁷ Recommendation regarding the interpretation of article II, paragraph 2 and article VII, paragraph 1 of the Convention and Enforcement of Foreign Arbitral Awards

⁵⁸ UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce

⁵⁹ UN Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts – Tato úmluva dokonce ve svém článku 20 obsahuje seznam úmluv (včetně Newyorské úmluvy), jejichž ustanovení mají být touto úmluvou nahrazena v případě, že při tvorbě či provádění kontraktu je použita elektronická komunikace a úmluva ze seznamu má být na kontrakt aplikována. Úmluva má v současné době 18 smluvních stran, žádná z nich však dosud úmluvu neratifikovala.

⁶⁰ Report of the United Nations Commission on International Trade Law on the work of its thirty-ninth session

⁶¹ Článek VII odst. 1: „Ustanovení této Úmluvy se nedotýkají platnosti mnohostranných nebo dvoustranných dohod uzavřených Smluvními státy o uznání a výkon rozhodčích nálezů, ani nemohou zbavit žádnou zúčastněnou stranu případného práva použití rozhodčího nálezu způsobem a v rozsahu stanoveném zákonodárstvím nebo smlouvami země, v níž je nález uplatňován.“

rozhodčího nálezu, aby využila výhod či lepšího postavení, které jí nabízí národní právo v místě výkonu nálezu a tím byl výkon rozhodčího nálezu usnadněn. UNCITRAL tak ve svém doporučení vyjadřuje myšlenku, že by článek VII měl být aplikován tak, aby zainteresované straně bylo umožněno využít práv, která mohou vést, podle práva země, ve které je rozhodčí smlouva uplatňována, k uznání rozhodčí smlouvy jako platné.⁶² Tudíž v případě, že zákony v místě soudu, který posuzuje rozhodčí smlouvu, budou díky moderní úpravě požadavku písemné formy pro stranu příznivější, byla by strana oprávněna k ochraně podle těchto zákonů.

2) *Novelizace článku 7 Vzorového zákona UNCITRAL*

V původním znění z roku 1985 článek 7 nebyl nepodobný článku II Newyorské úmluvy a tak, stejně jako Newyorská úmluva, vyžadoval písemnou formu. Pokud se strany dohodly na řešení sporů rozhodčím řízením, ale rozhodčí smlouvu uzavřely způsobem, který nesplňoval požadavky formy, kterákoliv strana tak získala podklad k namítání příslušnosti rozhodčího soudu. Může se však stát, že sepisování rozhodčí smlouvy je přinejmenším nepraktické a v případech, kdy je ochota stran k rozhodčímu řízení nepochybná, by měla být rozhodčí smlouva uznána.⁶³

UNCITRAL tak přistoupil k pozměnění článku 7 Vzorového zákona ve snaze vyrovnat Vzorový zákon se současnou mezinárodně-obchodní praxí. Novelizovaný článek nabízí hned 2 varianty definice a formy rozhodčí smlouvy. První varianta (Option I) navazuje na původní znění Vzorového zákona. Převzal nejen jeho strukturu, ale opět vyžaduje pro rozhodčí smlouvu písemnou formu. Liší se však definicí písemné formy. Nově totiž nevyžaduje listinu podepsanou stranami či výměnu dopisů, ale podmínku písemné formy považuje za splněnou, pokud je její obsah zaznamenán v jakékoliv formě a nezáleží, zda byla rozhodčí smlouva

⁶²Recommendation regarding the interpretation of article II, paragraph 2 and article VII, paragraph 1 of the Convention and Enforcement of Foreign Arbitral Awards

⁶³ Explanatory Note by the UNCITRAL secretariat on the 1985 Model Law on International Commercial Arbitration as amended in 2006

uzavřena ústně, přímým jednáním či jiným způsobem. Dále nový článek 7 považuje podmínku písemné formy za splněnou i v případě, že strany uzavřely smlouvu prostřednictvím elektronické komunikace, pokud je informace o uzavřené smlouvě dostupná ve formě, která umožňuje její další posouzení. Nově jsou i obsaženy definice elektronické komunikace a datových zpráv včetně demonstrativního výčtu prostředků k datovým zprávám využívaným. Jako inspirace zde posloužily definice ve Vzorovém zákoně UNCITRAL o elektronickém obchodu a Úmluva OSN o použití elektronické komunikace v mezinárodních kontraktech. Z původního znění zůstalo ve Variantě I i nadále zachováno splnění písemné formy v případě, kdy rozhodčí doložka je součástí dokumentu, na který smlouva mezi stranami odkazuje a také v případě, že je rozhodčí smlouva obsažena ve výměně žalobního nároku a žalobní odpovědi, přičemž existence rozhodčí smlouvou je tvrzena jednou stranou, ale druhou stranou není popírána.

Naproti tomu Varianta II (Option II) článku 7 obsahuje sice shodnou definici rozhodčí smlouvy jako Varianta I či původní znění, nicméně se zdržuje jakýchkoliv požadavků na formu rozhodčí smlouvy, tudíž nevyžaduje ani formu písemnou. Pokud by stát přijal článek 7 v této podobě, měl by soud být schopen za využití článku VII Newyorské úmluvy uznat a vykonat i rozhodčí smlouvu uzavřenou ústně.

Nejen existencí dvou variant článku 7 Vzorového zákona, ale i skutečností, že samotný UNCITRAL ani jednu z možností neupřednostňuje, nýbrž je považuje za zcela rovnocenné, se ukazuje na skutečnost, že hlavní prioritou nebyla harmonizace práva, ale zachování vykonatelnosti rozhodčích smluv pod Newyorskou úmluvou.

Je samozřejmé, že ke své závaznosti změna článku 7 stejně jako celý Vzorový zákon potřebují, aby je státy zahrnuly do svých právních systémů, ale přesto mu nelze upřít velký vliv jakožto návodu, pokud soud hledá odpověď na otázku, zda se jedná o platnou rozhodčí smlouvu.

3 Vztah soudů státních k soudům rozhodčím

Po většinu času v mezinárodní obchodní arbitráži ani strany ani rozhodci o zásahy národních soudů nestojí. Za jistých situací se však může podpora soudu ukázat nezbytnou. Hlavním důvodem je skutečnost, že soudy disponují prostředky, které rozhodci postrádají a to zejména donucovacími pravomocemi, čili schopností donutit někoho, aby něco činil. Tuto schopnost mají soudy, protože mohou v případě nečinnosti osobu postihnout nepříznivými následky v podobě pokut, uvěznění či jiných postihů. Ačkoliv rozhodci mají jistou schopnost postihnout stranu sporu negativními následky např. v podobě vyvození neblahých závěrů směrem k nespolupracující straně, nemají rozhodci žádný způsob, kterým by mohli stranu přinutit k vykonání příkazu a stejně tak nemají jakékoliv donucovací pravomoci vůči třetím osobám, které stranami rozhodčího řízení nejsou.

Kromě shora uvedené role pomocné zastávají národní soudy i funkci kontrolní. Ačkoliv je rozhodčí řízení soukromoprávním systémem řešení sporů, který je řízen stranami pomocí pravidel a postupů, které si samy zvolily, stále se řídí zákonem a to téměř vždy zákonem upravujícím rozhodčí řízení v místě, kde se koná. Soudy očekávají, že si zachovají úroveň kontroly nad rozhodčím řízením alespoň v takové míře, aby mohly zajistit minimální standard spravedlnosti, aby se rozhodčí řízení nestalo systémem, který bude podvodný, zkorumpovaný či že se bude jinak vymykat základům řádného soudního procesu.

Strany rozhodčího řízení také obvykle vyžadují možnost obrátit se na soud, pokud se například rozhodčí řízení zdá podjaté či nepoctivé. Belgie tak byla dotlačena k opětovné změně zákona poté, co se jí, jako místu pro konání rozhodčího řízení, začaly strany rozhodčího řízení vyhýbat z důvodu, že Belgie uzákonila nemožnost přezkumu rozhodčího nálezu pro spory, jejichž strany neměly žádné spojení s Belgií a tyto

strany tak byly připraveny o možnost přezkumu rozhodčího nálezu, pokud byl rozhodčí nález z nějakého důvodu nesprávný.⁶⁴

Asistence soudu může být stranami vyžadována v různé podobě a to nejen během rozhodčího řízení, ale před jeho samotným zahájením i po jeho skončení vydáním rozhodčího nálezu.

3.1 Úloha soudů před zahájením rozhodčího řízení

3.1.1 Vynucení rozhodčí smlouvy

Článek II odst. 3 Newyorské úmluvy ukládá soudu povinnost, že *„odkáže strany na rozhodčí řízení k žádosti jedné z nich, ledaže zjistí, že zmíněná dohoda je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobilá k použití.“*

V případě, že strana rozhodčí smlouvy zahájí soudní spor, tak může druhá strana žádat soud, aby na základě Newyorské úmluvy odkázal spor na rozhodčí řízení.

Při určování platnosti rozhodčí smlouvy však vyvstává otázka, zdali se soud má zabývat přezkoumáním všech skutečností a okolností, či má strany odkázat na rozhodčí řízení už v případě, že je zde pouze opodstatněná pravděpodobnost, že strana žalující u soudu touto žalobou porušila svou povinnost řešit spor rozhodčím řízením. Ve prospěch podrobného přezkumu rozhodčí smlouvy hovoří fakt, že tak lze zabránit plýtvání času, úsilí a prostředků na rozhodčí řízení v případě, že by vadná rozhodčí smlouva nakonec způsobila zrušení rozhodčího nálezu. Naproti tomu ve prospěch „zkráceného přezkumu“ lze uvést, že spíše zamezí straně ve snaze oddálit rozhodčí řízení podáním žaloby k soudu.

Přístup k této otázce se v jednotlivých státech liší. Tak je např. francouzským soudům umožněn přezkum rozhodčí smlouvy pouze, pokud spor dosud neleží před rozhodčím soudem. Při splnění této podmínky pak soud neodkáže strany na rozhodčí řízení pouze v případě,

⁶⁴ MOSES, Margaret L.: The Principles And Practice Of International Commercial Arbitration, Cambridge University Press (2008), str. 84

Některé strany však naopak vyhledávaly místa rozhodčího řízení, která neumožňovala přezkum rozhodčího nálezu soudem, jelikož to přispělo k dalšímu urychlení rozhodčího řízení.

že je rozhodčí smlouva „zjevně neplatná“.⁶⁵ I česká právní úprava využívá rozdílného přístupu k posuzování rozhodčí smlouvy podle toho, zda už bylo rozhodčí řízení zahájeno či nikoliv. V případě, že rozhodčí řízení zahájeno již bylo, soud řízení o neexistenci, neplatnosti nebo zániku smlouvy přeruší, dokud v rozhodčím řízení nebude rozhodnuto o pravomoci nebo ve věci samé.⁶⁶ Tím je dán široký prostor obecně uznávané doktríně, jež je běžně označována německým termínem „kompetenz-kompetenz“, neboli pravomocí rozhodce rozhodovat o své vlastní pravomoci. Naproti tomu například anglické právo, které se v této věci vyjadřuje nápadně podobně jako Newyorská úmluva v článku II odst. 3, umožňuje soudům mnohem širší přezkum rozhodčí smlouvy i tím, že soud neomezuje pouze na dobu před zahájením rozhodčího řízení.⁶⁷

V souvislosti s vynucením rozhodčí smlouvy rovněž vyvstává otázka, zda je poškozená strana oprávněna k náhradě škody vzniklé z porušení rozhodčí smlouvy. Rozhodčí smlouva má stále podobu soukromoprávní smlouvy a jedním z principů soukromého práva nepochybně je i náhrada škody v případě porušení smlouvy. Obvykle se za nápravu újmy považuje příkaz vynucující rozhodčí řízení, nicméně některé soudy uvedly, že strana může být odpovědná za škodu, kterou způsobila poškozené straně porušením rozhodčí smlouvy. (např. poplatky a náklady na obranu v řízení před nesprávným soudem). Strany by tak získaly možnost další náhrady a prostředek k odrazení druhé strany od snahy oddálit rozhodčí řízení či zneplatnit samotnou rozhodčí smlouvu.⁶⁸

⁶⁵ Code de procédure civile (French Code of Civil Procedure), čl. 1458

⁶⁶ §106 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁶⁷ English Arbitration Act 1996, s.9

⁶⁸ The Arbitration Review of the Americas 2009: Enforcing Arbitration Agreements Amid Multi-Jurisdictional Litigation (dostupné na <http://www.globalarbitrationreview.com>)

3.2 Úloha soudu v průběhu rozhodčího řízení

3.2.1 Předběžná opatření

Předběžná opatření v rámci rozhodčího řízení prodělala ve vztahu k rozhodčímu řízení zajímavý vývoj. Dříve bylo možné získat předběžné opatření pouze prostřednictvím státního soudu. V některých případech dokonce byla žádost o předběžné opatření u soudu brána jako zřeknutí se práva na rozhodčí řízení. V jiných případech naopak souhlasem k rozhodčímu řízení strana pozbyla práva na předběžné opatření od soudu.⁶⁹ V dnešní době však je obecně uznáváno nejen, že strana může žádat o předběžné opatření u soudu bez obav o ztrátu práva na rozhodčí řízení⁷⁰, ale dokonce i vydávání předběžných opatření samotnými rozhodci.⁷¹ Jak již bylo zmíněno dříve, některé rozhodčí instituce umožňují i získání předběžného opatření ještě před ustavením rozhodčího senátu.⁷²

Co si ale vlastně představit pod pojmem „předběžné opatření“? Definici lze nalézt v článku 17 odst. 2 Vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži. Ten stanoví, že předběžné opatření je jakékoliv opatření, ať už ve formě rozhodčího nálezu nebo v jiné formě, kterým, ještě před vydáním konečného rozhodčího nálezu ve věci, rozhodčí tribunál uděluje příkaz straně, aby:

- a) zachovala či obnovila status quo až do rozhodnutí sporu.
- b) se zdržela podání žaloby, která by měla šanci způsobit aktuální či bezprostřední újmu či poškodit samotné rozhodčí řízení či rozhodčímu řízení zabránit.
- c) poskytla finanční prostředky, ze kterých by mohl být uspokojen následný rozhodčí nález.

⁶⁹ V této souvislosti lze zmínit např. případ *McCreary Tire & Rubber Co. v. CEAT, S.p.A.* 501 F 2d 1032

⁷⁰ Vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž, čl. 9; ICDR International Arbitration Rules, čl. 21 odst. 3; Rozhodčí pravidla UNCITRAL čl. 26 odst. 9

⁷¹ Vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž, čl. 17 odst. 1; ICDR International Arbitration Rules, čl. 21

⁷² ICDR International Arbitration Rules, čl. 37

- d) zachovat důkazy, které by mohly být relevantní a důležité pro rozhodnutí sporu.

V článku 17B Vzorový zákon vedle předběžného opatření definuje i „předběžný příkaz“. Ten je svou podstatou stejný jako předběžné opatření, ale liší se ve způsobu jeho dosažení. Předběžný příkaz se vydává pouze po vyslyšení jedné strany a to v případě, že strana o příkaz žádající věří, že by druhá strana, v případě, že by věděla, že bude vydáno předběžné opatření, učinila již před jeho vydáním kroky k tomu, aby byl účel opatření zmařen.

Vyvstává otázka, zda o předběžné opatření žádat u soudu státního či u rozhodčího tribunálu. Nejpodstatnějším faktorem v tomto případě budou účinky a vykonatelnost takového předběžného opatření. V zemích, kde rozhodci nedisponují pravomocí vydávat předběžná opatření a tato pravomoc zůstává pouze v rukou soudů, jsou účinky předběžného opatření bezproblémové a jasné.⁷³ V případě, že rozhodci dle práva místa konání rozhodčího řízení, mají pravomoc k vydávání předběžných opatření, je na místě předpokládat, že bude-li potřeba, státní soud umožní vykonatelnost takového opatření. Jednou z vlastností mezinárodní obchodní arbitráže je častá odlišnost místa konání řízení od země původu obou stran. V případě, že bude potřeba vykonat předběžné opatření, pravděpodobně se tak bude dít v zemi původu strany, jelikož se zde bude nacházet majetek či finanční prostředky, kterých se opatření týká. I tento problém řeší Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži a to v článku 17H, který stanoví, že předběžné opatření bude uznané za závazné a, nestanoví-li rozhodčí tribunál jinak, vykonatelné na základě žádosti podané ke kompetentnímu soudu bez ohledu na zemi, ve které bylo předběžné opatření vydáno.

⁷³ ROZEHNALOVÁ, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku 2. vyd., Aspi, Praha (2008), str. 293

3.2.2 Jmenování rozhodce

Pokud nedojde ke jmenování všech rozhodců, které rozhodčí smlouva vyžaduje (např. pokud jedna strana odmítá jmenovat svého rozhodce do tříčlenného senátu), nedojde k vytvoření rozhodčího senátu a tím je znemožněno, aby jakékoliv rozhodčí řízení vůbec proběhlo. Jelikož institucionální rozhodčí soudy tuto otázku řeší ve svých řádech zcela běžně tak, že instituce jmenuje rozhodce sama namísto stran,⁷⁴ vztahuje se problém nejmenování rozhodce hlavně na rozhodčí řízení ad-hoc. I v ad-hoc řízení však lze této komplikaci snadno předejít uvedením autority, která rozhodce určí namísto stran či zvolením vhodných rozhodčích pravidel. Např. Rozhodčích pravidla UNCITRAL, která se běžně v ad-hoc arbitrážích používají, řeší i situace, kdy strany nemají určené ani rozhodce, ani autoritu k jejich jmenování. Čl. 6 odst. 3 dává stranám, pokud se ve stanovených lhůtách nedohodnou na rozhodci či jmenující autoritě, možnost požádat generálního tajemníka Stálého rozhodčího soudu v Haagu k určení jmenující autority.

V případě, že rozhodčí smlouva neobsahuje žádný postup za situace, že se strany nejsou schopné dohodnout na osobě rozhodce či strana odmítá svého rozhodce jmenovat, zbývá pouze požádat o určení rozhodce obecným soudem.⁷⁵ Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži upravuje jmenování rozhodců soudem v čl. 11. V případě tříčlenného senátu Vzorový zákon poskytuje straně lhůtu 30 dnů na jmenování svého rozhodce a jmenovaným rozhodcům lhůtu 30 dnů od jejich jmenování na určení třetího rozhodce. Pokud je některá z těchto lhůt promeškána, jmenuje rozhodce soud na základě žádosti některé strany. V případě arbitráže s jedním rozhodcem čl. 11 žádné lhůty neuvádí, pouze odkazuje stranu na požádání soudu o určení rozhodce, pokud se strany na osobě rozhodce samy nedohodnou.

⁷⁴ Např. ICDR Arbitration Rules čl. 6; ICC Arbitration Rules čl. 9; §21 odst. 2 Řádu Rozhodčího soudu při hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR pro mezinárodní spory

3.2.3 Vyloučení rozhodce

Základním požadavkem na osobu rozhodce je jeho nestrannost a nezávislost. Pokud vyjde najevo, že tyto podmínky rozhodce nesplňuje, může být vyzván stranou, aby odstoupil z funkce rozhodce. Nestrannost a nezávislost však nejsou jedinými důvody, pro které je možné odmítnout člena rozhodčího senátu. Vzorový zákon UNCITRAL v článku 12 odst. 12 jako další důvod uvádí absenci předpokladů, na kterých se strany dohodly. Důvodem může být i nesplnění zákonných podmínek pro výkon funkce rozhodce podle lex arbitri, např. omezení způsobilosti k právním úkonům soudem. Dalším důvodem by mohlo být i nevhodné chování rozhodce, např. nepatřičné konverzace s jednou stranou bez přítomnosti strany druhé. Prof. Růžička dále zastává názor, že je možné přistoupit k vyloučení rozhodce i v případě, kdy rozhodce neodůvodněně protahuje rozhodčí řízení.⁷⁶

Pokud si strany neurčily vlastní postup pro vyloučení rozhodce, Vzorový zákon UNCITRAL v článku 13 stanoví vlastní postup pro vyloučení. V takovém případě strana podá rozhodčímu senátu návrh na vyloučení rozhodce a to do 15 dnů od ustavení senátu či do 15 dnů od okamžiku, kdy se strana dověděla o okolnostech odůvodňujících vyloučení rozhodce. Pokud rozhodce neodstoupí sám či pokud se na jeho vyloučení nedohodnou strany, rozhodne o vyloučení rozhodčí senát. Pokud senát vyloučení svého člena odmítne, může se strana do 30 dnů obrátit s žádostí o vyloučení rozhodce na obecný soud.

3.2.4 Obstarávání důkazů

Provádění důkazů v mezinárodní obchodní arbitráži je silně založeno na dobrovolnosti nejen třetích osob, ale i samotných stran⁷⁷. Obvykle má každá strana pod svou kontrolou svědky i jiné důkazy a je

⁷⁶ RŮŽIČKA, Květoslav.: Úloha českých soudů v rozhodčím řízení in KLÍMA, Karel; JIRÁSEK, Jiří: Pocta Jánů Grónskému, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň (2008), str. 583

⁷⁷ Výjimkou může být např. rozhodčí řízení v USA, kde je rozhodcům dána širší pravomoc v případě předvolávání svědků včetně možnosti požádat soud o uložení povinnosti dostavit se k výpovědi před rozhodčím soudem či o uložení sankce osobě, která se k podání svědectví přes její předvolání nedostaví. (U.S. Federal Arbitration Act s. 7)

tak pouze na ní, zda je předloží rozhodčímu soudu či nikoliv. V případě, že strana důkazy poskytnout odmítá, může jí rozhodčí soud uložit povinnost předložit důkazy příkazem. Takový příkaz sice opět stranu nezavazuje, ale strana se musí vypořádat s možností, že v případě její nespolupráce upadne v nemilost rozhodčího soudu. Potřeba soudní asistence v tomto případě tak nebude tak vysoká. Mnohem pravděpodobněji bude státní soud o pomoc žádán, pokud bude nutné obstarat svědecké výpovědi či jiné důkazy od třetích osob, které vůbec nejsou stranou rozhodčí smlouvy.⁷⁸

Právní řády běžně poskytují možnost v rozhodčím řízení využít asistence soudu při obstarávání důkazů.⁷⁹ Vzorový zákon UNCITRAL tuto otázku upravuje rovněž. Podle čl. 27 *„Rozhodčí soud či strana se souhlasem rozhodčího soudu může požádat kompetentní soud tohoto státu o asistenci při obstarávání důkazů. Soud může žádosti vyhovět v rozsahu své kompetence a v souladu s jeho pravidly o obstarávání důkazů“*. Jazykový výklad čl. 27 nabádá k závěru, že o asistenci je nejen možné žádat pouze soud v místě konání rozhodčího řízení, ale že soud může svou podporu při obstarávání důkazů poskytnout pouze v mezích své kompetence, čili pouze na území svého státu. Pokud nastane situace, že je potřeba provést důkaz v zahraničí, jedinou možností je požádat o asistenci místní soud, který následně bude postupovat podle mezinárodní smlouvy o právní pomoci nebo v případě, že se jedná o členskou zemi EU, podle příslušných nařízení.⁸⁰

3.3 Úloha soudu po skončení rozhodčího řízení

3.3.1 Zrušení rozhodčího nálezu

Rozhodčí řízení se končí usnesením o zastavení rozhodčího řízení nebo vydáním rozhodčího nálezu. Zrušení rozhodčího nálezu je

⁷⁸ V praxi však využívání asistence soudu při obstarávání svědeckých výpovědí či důkazů od třetích osob naráží na rychlost státních soudů, kterým může a pravděpodobně i bude provedení takových důkazů opět trvat měsíce, či dokonce roky.

⁷⁹ Např. English Arbitration Act s. 44; §20 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení

⁸⁰ Nařízení rady (ES) č. 1206/2001 o spolupráci členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech.

typickým příkladem pravomoci obecného soudu, skrze nějž stát uplatňuje svou snahu o dohled nad zákonností rozhodčího řízení a tím o zachování práva na spravedlivý proces.

Pro stranu, která prohrála v rozhodčím řízení je nicméně obtížné domoci se zrušení rozhodčího nálezu. Jednou z často uváděných výhod rozhodčího řízení je pravomocnost a závaznost rozhodčího nálezu a rozhodčí pravidla i zákony pravomocnost rozhodčího nálezu podporují tím, že možnost jeho zrušení ztěžují a to zejména nemožností napadnout nález ve věci samé, čili po hmotné stránce práva⁸¹ a omezením uplatnitelných vad procesních na taxativní výčet.

Evropská úmluva o obchodní arbitráži vyjmenovává důvody pro zrušení rozhodčího nálezu v čl. IX. Tyto důvody jsou téměř shodné s důvody pro zrušení rozhodčího nálezu soudem, jak je uvádí čl. 34 Vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži. Těmito důvody jsou nezpůsobilost stran k jednání, neplatnost smlouvy, nemožnost strany se v řízení řádně vyjádřit, rozhodnutí nad rámec rozhodčí smlouvy nebo žaloby, složení rozhodčího soudu nebylo v souladu s dohodou stran.

Vzorový zákon UNCITRAL dále uvádí navíc 2 důvody pro zrušení nálezu, které by měl soud zkoumat i bez návrhu strany a to arbitrabilita sporu a soulad nálezu s veřejným pořádkem. Zrušení rozhodčího nálezu z důvodu nearbitrovatelnosti sporu nebude, vlivem neustále se rozšiřujícího okruhu arbitrovatelných sporů, častým důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu. Naproti tomu rozpor s veřejným pořádkem bude důvodem mnohem častějším. Ač veřejný pořádek každý stát definuje jinak, jedná se zejména o soulad rozhodčího nálezu se základními principy spravedlnosti a poctivosti. Jako příklady rozporu

⁸¹ I z tohoto pravidla však existují výjimky. Např. v English Arbitration Act s. 69 je uvedena možnost podat odvolání i v otázce hmotného práva, pokud si strany nedohodly jinak. Tato možnost je však velmi limitována dalšími podmínkami.

s veřejným pořádkem by tak bylo možné označit např. podvod, korupci nebo i křivé svědectví⁸².

Nejběžnějším postupem pro zrušení rozhodčího nálezu je podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu u soudu v zemi místa konání rozhodčího řízení, jelikož ten je považován za soud mající nad rozhodčím řízením dohled. Tento fakt podtrhuje i skutečnost, že soud jiného státu nemůže zrušit cizí rozhodčí nález, jak tomu nasvědčuje i ustanovení čl. IX Evropské úmluvy o obchodní arbitráži, které uvádí, že zrušení rozhodčího nálezu v některém smluvním státě nebrání uznání a vykonatelnosti nálezu v jiném smluvním státě, leda by byl nález zrušen ve státě, ve kterém byl vydán.

3.3.2 Výkon rozhodčího nálezu

Uznání a výkon rozhodčího nálezu, jak již název pojmu napovídá, umožňuje straně sporu, aby rozhodčí nález byl vykonán v jiném státě než státě místa konání rozhodčího řízení. Na rozdíl od zrušení rozhodčího nálezu zde existuje snaha maximalizovat počet uznaných a vykonaných rozhodčích cizích nálezů. To je stěžejním cílem Newyorské úmluvy a obecné soudy zde mají významnou a nezastupitelnou roli, neboť jsou jedinými orgány, které mohou uznání a výkon rozhodčího nálezu provést. Newyorská úmluva je závazná pro většinu zemí a jako mezinárodní smlouva má často přednost před vnitrostátními předpisy. Díky své orientaci ve prospěch uznávání a výkonu rozhodčích nálezů Newyorská úmluva stanoví poměrně malý okruh okolností, za kterých je možné uznání a výkon nálezu odepřít.⁸³ Podmínky pro odepření jsou shodné s podmínkami pro zrušení nálezu, jak je stanoví Evropská úmluva a Vzorový zákon UNCITRAL, nicméně Newyorská úmluva v čl. V odst. 1 obsahuje navíc jeden důvod pro odepření a to konkrétně písm. e): „že nález se dosud nestal pro strany závazným nebo byl zrušen nebo

⁸²Public Policy and the Enforcement of Arbitral awards: Should there be a Global Standard? (dostupné na http://www.transnational-dispute-management.com/samples/freearticles/tv1-1-article_67.htm)

⁸³ Čl. V Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů

že jeho výkon byl odložen příslušným orgánem země, v níž nebo podle jejíhož právního řádu byl vydán.“

4 Rozhodci, Rozhodčí senáty

Základním principem mezinárodní obchodní arbitráže je svoboda stran v určení, kým bude jejich spor rozhodnut. Strany si v zásadě mohou jako rozhodce zvolit libovolnou osobu. Nicméně výběr rozhodců, kteří budou předsedat rozhodčímu řízení, je pravděpodobně nejdůležitějším rozhodnutím, které strany v rozhodčím řízení učiní. Dovednosti a znalosti rozhodců totiž mají značný dopad na kvalitu a efektivnost samotného řízení i kvalitu rozhodčího nálezu. Navíc jsou rozhodci svým způsobem nadáni větší mocí než státní soudci, jelikož jejich rozhodnutí většinou nemůže být zrušeno odvoláním na základě skutkové podstaty nebo hmotněprávního posouzení věci a může tak nastat situace, že rozhodce učiní nepřehlédnutelnou chybu v posuzování skutkového stavu či špatně vyloží právo a přitom nebude mít ukřivděná strana jakoukoliv možnost nápravy.

4.1 Počet rozhodců

V mezinárodní obchodní arbitráži je až na naprosté výjimky jmenován lichý počet rozhodců a to zpravidla jeden nebo tři. Jediný rozhodce bude levnější a zároveň bude jednodušší naplánovat jednání v řízení. Jediný rozhodce zároveň může vynést rozhodnutí rychleji, jelikož nemusí sporné otázky konzultovat s ostatními rozhodci. Naproti tomu u tříčlenného senátu se snižuje riziko, že bude vydán nevysvětlitelný nález nebo že bude k případu zaujato chybné stanovisko. Obecně tak lze čekat, že se nález vydaný vícečlenným senátem bude spíše držet v mezích stranami očekávaných. Také lze očekávat, že u rozsáhlých a složitých případů více rozhodců dojde k mnohem komplexnějšímu porozumění případu než rozhodce jeden. Další předností tříčlenného senátu je možnost každé strany zvolit si jednoho rozhodce, který pochází ze stejného kulturního a ekonomického prostředí jako strana. Pokud jsou předmětem potenciálního sporu vyšší

částky peněz, strany tak raději volí tříčlenný senát, který, ač dražší, cenu řízení svými přednostmi jistě ospravedlňuje.

Počet rozhodců je často určen již v rozhodčí doložce, strany však stojí před rozhodnutím, kolikačlenný senát bude pro řešení sporu použit, aniž by stranám bylo známo, zda se bude jednat o spor složitý či o jak velké peněžní částky bude spor veden. Řešením takového problému by mohlo být např. ustanovení rozhodčí doložky, že v případě, že předmět sporu překročí určitou částku, budou rozhodovat tři rozhodci a v ostatních případech pouze jediný rozhodce. Jednou ze zmiňovaných nevýhod jediného rozhodce je jeho určení v případě, že se strany na osobě rozhodce nedohodnou. Většinou pak určení rozhodce přejde na jmenovací autoritu a strany nad jmenováním rozhodce naprosto ztratí kontrolu.⁸⁴

4.2 Předpoklady pro funkci rozhodce

4.2.1 Faktické předpoklady

Jednou z výhod rozhodčího řízení je možnost zvolit rozhodce se znalostmi v oblasti, do které předmět sporu spadá, což znamená značnou úsporu času, který by bylo nutné obětovat na dovzdělání osoby, která by sice o sporu měla rozhodnout, ale nebylo by možné očekávat kvalifikované rozhodnutí ve věci, pokud by tato osoba znalosti v oboru postrádala. Takovou osobou může být i přidělený státní soudce v běžném soudním řízení.

Ačkoliv k výkonu funkce rozhodce není vyžadováno právní vzdělání, je rozhodcem velmi často zvolen právě právník. Je to způsobeno skutečností, že rozhodci rozhodují o mnoha otázkách, které vyžadují porozumění právu jako např. výklad smlouvy či posouzení její platnosti. Pokud senát tvoří více rozhodců, nabízí se možnost zvolit právníka předsedajícím rozhodcem, zatímco zbývajících rozhodce vybrat z osob majících zkušenosti z potřebných oblastí.

⁸⁴JENKINS, Jane; STEBBINGS, Simon: International Construction Arbitration Law, Kluwer Law International (2006), str. 145

V případě rozhodců se vzděláním technickým namísto právního se však lze rovněž setkat s nevýhodami. Takový rozhodce může např. trpět neznalostí procesních předpisů, což znamená zvýšenou časovou náročnost řízení. Dále se lze setkat se stížnostmi na rozhodce-neprávníky, kteří postrádali soudcovské chování, což se projevovalo např. činěním redakčních poznámek k výpovědi svědka či otevřeným zesměšňováním účastníků. Těžko však lze mít námitky v případě, že rozhodce disponuje odbornými technickými znalostmi a zároveň nepostrádá dostatečnou znalost práva v požadované oblasti.

Na významu si s rozmachem mezinárodní obchodní arbitráže získává i jazyk rozhodčího řízení. Strany jsou vždy příslušníky různých států, což zvyšuje pravděpodobnost, že každá ze stran hovoří jiným jazykem. Jiným jazykem mohou hovořit i svědci a samotné rozhodčí řízení se rovněž může konat v zemi, která není zemí původu ani jedné strany. Pro stranu tak může být významné mít rozhodce, který hovoří více jazyky nebo stejným jazykem jako strana. Zároveň je potřeba, aby rozhodce cizí jazyk ovládal na takové úrovni, aby nemohlo dojít k situaci, že neporozumí některým klíčovým otázkám nezbytným k správnému rozhodnutí sporu.

Strany mohou věnovat pozornost i jiným vlastnostem rozhodců jako je například jejich reputace. Výběr rozhodce, který je pověstný pro svou poctivost, bezúhonnost a znalosti nejen poskytne stranám větší důvěru v řízení, ale může i usnadnit uznání a výkon rozhodčího nálezu soudem.

4.2.2 Právní předpoklady

Rozhodcem může být pouze fyzická osoba, přičemž může jít i o cizího státního příslušníka.⁸⁵ Právní předpisy pak většinou pro výkon funkce rozhodce vyžadují pouze způsobilost k právním úkonům. Přesto se lze setkat s doplňujícími podmínkami jako např. požadavek určitého

⁸⁵ Evropská úmluva o obchodní arbitráži, čl. III; Vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž, čl. 11 odst. 1

věku či zkušeností potřebných pro výkon funkce rozhodce a bezúhonnost. Právnická osoba se nemůže stát rozhodcem, nicméně je možné předložit spor k rozhodnutí rozhodčí instituci, která právnickou osobou nepochybně je. Zde je však třeba vzít v úvahu, že ač je rozhodčí řízení institucí zaštiťováno, spor stále rozhodují rozhodci jako fyzické osoby, které rozhodčí instituci poskytují služby.⁸⁶

Lze se také setkat s vyloučením některých skupin osob z možnosti vykonávat funkci rozhodce. Nejčastěji se bude jednat o osoby vykonávající obdobnou funkci v rámci státní moci jako např. soudci státních soudů či státní zástupci.⁸⁷

Požadavky na kvalifikaci rozhodců mohou strany zahrnout do rozhodčí smlouvy a tím z faktických požadavků učinit požadavky právní. Nicméně je na místě jistá opatrnost. V případě, že by výčet požadovaných vlastností rozhodce byl příliš vyčerpávající, mohlo by se ukázat velmi obtížným takového rozhodce vůbec nalézt.

V případě institucionálního rozhodčího řízení jsou pak požadavky na rozhodce zvýšeny formou podmínek, které je třeba splnit, aby osoba mohla být zapsána do listiny rozhodců konkrétní rozhodčí instituce. V současnosti mají u rozhodčích institucí tyto listiny rozhodců spíše doporučující charakter, strany si tak mohou vybrat i jiného rozhodce, který podmínky pro zápis do listiny rozhodců nesplňuje.

4.3 Způsoby výběru rozhodců

Postup při výběru rozhodce se může lišit v závislosti na rozhodčí smlouvě mezi stranami a na vybraných rozhodčích pravidlech. Pokud si strany nestanovily postup v rozhodčí smlouvě, ale zvolily si rozhodčí pravidla některé rozhodčí instituce, bude se způsob výběru rozhodce řídit těmito pravidly. V případě, že se strany nedohodly na způsobu

⁸⁶ RABAN, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a v zahraničí, C. H. Beck (2004), str. 89

⁸⁷ Např. Česká právní úprava: §24 odst. 2 písm. e) zákona. č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství; §80 odst. 5 písm. b) zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

volby rozhodce v rozhodčí doložce, mohou si postup dohodnout, až dojde na rozhodčí řízení.

4.3.1 Tříčlenný senát

Nejčastější metodou výběru rozhodců do tříčlenného senátu, jež je stejně upravena i ve Vzorovém zákoně UNCITRAL⁸⁸, je, že každá strana si zvolí jednoho rozhodce a takto vybraní rozhodci následně zvolí rozhodce předsedajícího. Tento postup volí i mnoho rozhodčích institucí, i když s různými odchylkami. Například Rozhodčí pravidla ICC stanoví, že každá strana zvolí svého rozhodce, ale předsedajícího rozhodce, pokud se strany nedohodnou jinak, zvolí rozhodčí soud ICC.⁸⁹ Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky tento postup modifikuje podmínkou, že předsedající rozhodce (v tomto případě označovaný jako „předseda rozhodčího senátu“) musí být rozhodci, které si strany zvolily, vybrán z listiny rozhodců.⁹⁰

4.3.2 Jediný rozhodce

Má-li být jmenován jediný rozhodce, je k jeho jmenování zapotřebí konsensu stran, jehož dosažení může při již vzniklém sporu být velmi obtížné. Je také možné uvést konkrétního rozhodce přímo do rozhodčí doložky. To s sebou však nese řadu rizik. Rozhodce nemusí být v době vzniku sporu vůbec dostupný nebo také může postrádat potřebné předpoklady pro konkrétní spor, který mezi stranami nastal.

Pokud strany svůj spor podřídily v rozhodčí doložce rozhodčí instituci a nebudou se schopny dohodnout na výběru, bude rozhodce jmenován rozhodčí institucí a to zpravidla prostřednictvím jejího předsedy. Některé rozhodčí instituce v případě, že má o sporu rozhodovat jediný rozhodce, neumožňují stranám participovat na volbě

⁸⁸ Čl. 10 a 11. Vzorový zákon však umožňuje se od tohoto způsobu odchýlit dohodou stran.

⁸⁹ Čl. 8 odst. 4 Rozhodčích pravidel ICC

⁹⁰ §21 odst. 1 Řádu pro mezinárodní spory Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR

rozhodce. Ten je tak volen přímo rozhodčí institucí. Takový je i případ Rozhodčího soudu ICC.⁹¹

Zvláštní opatrnost při stanovení postupu pro volbu rozhodce je žádoucí v případě rozhodčího řízení ad-hoc, jelikož zde chybí rozhodčí instituce, která by mohla v případě neschopnosti stran zvolit rozhodce zasáhnout. Rozhodčí doložka by tak měla obsahovat jasný postup pro určení rozhodce, ale také časovou lhůtu, ve které musí být rozhodce určen. Dále by rozhodčí doložka měla obsahovat postup pro případ, že se strany nebudou schopné dohodnout či se jim nepodaří jmenovat rozhodce ve stanovené lhůtě. Běžným způsobem řešení takové situace je uvedení jmenující autority, která provede volbu rozhodce namísto stran. Pokud si strany pro svou ad-hoc arbitráž zvolily Rozhodčí pravidla UNCITRAL a nedohodly se jinak, určí jmenující autoritu generální tajemník Stálého rozhodčího soudu v Haagu.⁹²

Pokud si strany nedohodly žádnou jmenující autoritu ani nezahrnuly rozhodčí doložkou pravidla, která tuto problematiku upravují, zbývá jen požádat o jmenování rozhodce státní soud. Pokud ale dojde i k situaci, že rozhodčí doložka neobsahuje ani místo konání rozhodčího řízení, vyvstává otázka, soud které země by měl vlastně rozhodce určit.

⁹¹ Čl. 8 odst. 1 Rozhodčích pravidel ICC

⁹² Čl. 6 odst. 2 Rozhodčích pravidel UNCITRAL

5 Rozhodčí pravidla UNCITRAL

Valná hromada OSN si uvědomovala význam rozhodčího řízení při řešení mezinárodních obchodních sporů a došla přesvědčení, že ustavení rozhodčích pravidel pro ad-hoc arbitráž, které by byly použitelné v zemích s rozdílnými právními i ekonomickými systémy, jistě povede k rozvoji a harmonizaci mezinárodních obchodních vztahů. To vedlo ke schválení Rozhodčích pravidel UNCITRAL⁹³ Valným shromážděním OSN dne 15. 12. 1976 rezolucí č. 31/98. Stejnou rezolucí Valná hromada OSN doporučila celosvětové využívání Rozhodčích pravidel UNCITRAL a požádala generálního tajemníka, aby pravidla uvedl v co nejširší všeobecnou známost. Rozhodčí pravidla UNCITRAL začala plnit funkci konkurence k četným rozhodčím institucím. V dnešní době jim nelze upřít velkou oblibu nejen u stran mezinárodních obchodních vztahů, ale i u samotných států, které je využívají v dvoustranných dohodách o podpoře a ochraně investic.⁹⁴

29. června 2010, tedy až po více než 30 letech platnosti, přijal UNCITRAL novou, resp. revidovanou verzi Rozhodčích pravidel UNCITRAL. Revidovaná verze nabyla účinnosti 15. srpna 2010 a předpokládá se, že se bude vztahovat na veškeré rozhodčí smlouvy odkazující na Pravidla UNCITRAL, uzavřené po tomto datu.

Jak samotný UNCITRAL uvádí ve své tiskové zprávě⁹⁵, revize pravidel je zaměřená na zvýšení efektivity rozhodčího řízení podle Pravidel UNCITRAL a nezasahuje do původní struktury textu, jeho smyslu či koncepce. Revize tak má za úkol hlavně vyplnit mezery v původních pravidlech a zahrnout moderní technologie do rozhodčího řízení⁹⁶.

⁹³ UNCITRAL Arbitration Rules

⁹⁴ Např. Čl. 8 odst. 2 Dohody mezi ČSFR a Rakouskem a podpoře a ochraně investic

⁹⁵ <http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2010/unisl139.html>

⁹⁶ Nově tak Pravidla UNCITRAL např. umožňují, aby rozhodčí senát nařídil výslech svědků (včetně znalců) pomocí telekomunikačních prostředků, které nevyžadují jejich fyzickou přítomnost. Jako konkrétní příklad pak Pravidla uvádí videokonferenci.

Strany, které se rozhodnou pro řešení případných budoucích sporů prostřednictvím ad-hoc arbitráže díky Rozhodčím pravidlům UNCITRAL mohou velice jednoduše uzavřít rozhodčí smlouvu bez obav, že by v rozhodčí smlouvě byly opomenuty otázky, jejichž případné neupravení by mohlo mít za následky významné komplikace případného rozhodčího řízení. K zajištění maximální efektivity pravidel Rozhodčí pravidla UNCITRAL navíc obsahují i doporučovanou rozhodčí doložku tohoto znění:

„Jakékoli spory, neshody nebo nároky vznikající z této smlouvy nebo v souvislosti s ní, z jejího porušení, ukončení platnosti nebo z její neplatnosti, budou řešeny v rozhodčím řízení podle nyní platných rozhodčích pravidel UNCITRALu. Do rozhodčí doložky mohou strany zahrnout:

- a) orgán pro jmenování je ... (jméno instituce nebo osob),*
- b) rozhodčí senát se bude skládat z ... rozhodců (jednoho nebo tří),*
- c) místem rozhodčího řízení bude ... (město nebo země),*
- d) rozhodčí řízení se bude konat v ... jazyku (jazycích).“*

Rozhodčí pravidla UNCITRAL však nejsou obecně závazným dokumentem. Závaznými se stávají až začleněním do smlouvy mezi stranami a tím je dána možnost si Rozhodčí pravidla jakkoliv upravit či vyloučit z použití jakákoliv jejich ustanovení.

Ač si Rozhodčí pravidla UNCITRAL nezadají svou kvalitou s řády stálých rozhodčích institucí, je třeba mít na zřeteli jejich odlišnost z důvodu, že upravují rozhodčí řízení ad-hoc. Na podstatný rozdíl lze narazit hned na začátku rozhodčího řízení. Rozhodčí řízení se totiž nezahajuje podáním žaloby, jak je obvyklé, ale oznámením o rozhodčím řízení druhé straně. Rozhodčí řízení se pak považuje za zahájené dnem, kdy toto oznámení bylo druhé straně doručeno. Rozhodčí pravidla totiž nejen postrádají zaštitění stálou rozhodčí institucí, ale jsou postavena tak, že rozhodci jsou jmenováni stranami až následně. Důsledkem je, že

v době, kdy se strana rozhodne zahájit rozhodčí řízení, žádný rozhodce není a jelikož chybí i instituce, není vlastně ke komu žalobu podat.

Ve výchozím znění pravidel UNCITRAL je počet rozhodců pro řešení sporu stanoven na tři. Pravidla UNCITRAL umožňují rovněž řešení sporu jediným rozhodcem, nicméně k tomu je potřeba dohody stran a to buď předem (v rozhodčí doložce) či následně po doručení oznámení o zahájení rozhodčího řízení. Má-li spor rozhodovat jediný rozhodce, je jeho jmenování opět otázkou dohody stran. V případě, že se strany na jménu rozhodce nedohodnou, určí rozhodce jmenující autorita, na které se strany dohodly. I jmenující autoritu si mohou strany určit již v rozhodčí doložce či až po zahájení řízení. Takovou jmenující autoritou bývá zpravidla předseda některé z rozhodčích institucí. Pokud si však strany nebyly schopny určit ani jmenující autoritu či tato odmítá z jakéhokoliv důvodu rozhodce jmenovat, zvolí na žádost kterékoliv strany generální tajemník Stálého rozhodčího soudu v Haagu autoritu jinou. Má-li rozhodčí senát být sestaven ze tří rozhodců, zvolí si každá strana svého rozhodce a takto zvolení rozhodci následně zvolí předsedu senátu. Pokud jedna ze stran rozhodce nejmenuje, může druhá strana požádat o jeho jmenování jmenující autoritou. Pokud jmenující autorita opět nebyla zvolena či odmítá spolupracovat při jmenování rozhodce, lze podat žádost o jmenování autority stejně jako v případě jediného rozhodce. Obdobně jako při neúspěšné volbě jediného rozhodce se rovněž postupuje, pokud se nepodaří zvoleným rozhodcům zvolit předsedajícího rozhodce.

Rozhodčí pravidla neupravují otázku předpokladů rozhodce. Zákonné předpoklady rozhodce se tak budou řídit s největší pravděpodobností právem místa konání rozhodčího řízení, pokud si ho strany zvolily. Pokud jde o předpoklady jako odbornost, zkušenosti, atd., je toto ponecháno zcela na vůli stran. Nicméně i pravidla UNCITRAL kladou důraz na nestrannost a nezávislost rozhodce a v případě, že zde vzniknou pochybnosti, mají strany možnost rozhodce odmítnout. Pravidla UNCITRAL rovněž umožňují odmítnout a nahradit

rozhodce v případě, že nevykonává svou funkci nebo de iure či de facto svou funkci vykonávat nemůže.

Rozhodčí pravidla UNCITRAL umožňují rozhodcům postupovat podle jejich vlastního uvážení a to včetně určení místa konání řízení, jazyka, ve kterém se řízení povede a do jisté míry i rozhodné právo pro posouzení merita sporu, pokud si tyto otázky strany nedohodly. Naproti tomu, zda budou rozhodci moci rozhodovat jako „amiable compositeur“⁹⁷ nebo podle principu „ex aequo et bono“⁹⁸, odvisí výhradně od výslovného souhlasu stran.

Ačkoliv rozhodčí řízení bylo zahájeno oznámením o zahájení rozhodčího řízení, pokud nebyla žaloba součástí tohoto oznámení, musí žalobce žalobu podat ve lhůtě, kterou mu určil rozhodčí senát, jinak bude rozhodčí řízení zastaveno. Žaloba musí obsahovat: jména a adresy stran; vylíčení skutkových okolností, o něž se žaloba opírá; sporné body a žalobní žádání. Dále k žalobě musí být přiložena kopie smlouvy, již se spor týká, a pokud tato smlouva neobsahuje smlouvu rozhodčí, musí být přiložena i kopie rozhodčí smlouvy. Žalobce může ke svému nároku přiložit veškeré dokumenty, které považuje za relevantní, nebo na ně může v žalobě pouze odkázat a dodat je později. Žalovaný následně ve lhůtě určené senátem zasílá žalobní odpověď, která musí obsahovat odpovědi na veškeré skutkové okolnosti a sporné body v žalobě. Žalovaný může podat i protižalobu z téže smlouvy, popřípadě uplatnit nárok z téže smlouvy k započtení. Protižaloba i nárok k započtení jsou vázány stejnými obsahovými náležitostmi jako žaloba.

Rozhodčí pravidla obsahují i úpravu lhůt pro podání žaloby a žalobní odpovědi (protižaloby). Lhůty stanoví rozhodčí senát a nesmí překročit 45 dní. Naproti tomu však pravidla neobsahují minimální délky lhůt a to ani v případě lhůty pro žalovaného. Jediné, co tak brání

⁹⁷ Tato doložka v rozhodčí smlouvě umožňuje rozhodcům rozhodovat spor podle právních principů, které považují za spravedlivé a to bez toho, aby byli vázáni na konkrétní národní právo. Rozhodčí nálezy jsou v takovém případě často založeny např. na *lex mercatoria*.

⁹⁸ Princip „*ex aequo et bono*“ na rozdíl od „*amiable compositeur*“ umožňuje rozhodcům, aby právo naprosto nebrali v úvahu a rozhodli se pouze podle toho, co jim připadá „správné a dobré“.

rozhodčímu senátu ve stanovení příliš krátké lhůty, je hrozba zrušení rozhodčího nálezu pro porušení práva na spravedlivý proces.

Po celou dobu rozhodčího řízení mohou strany měnit či doplňovat svá podání (žalobu i žalobní odpověď/protižalobu). Výjimku může učinit rozhodčí senát v případě, že senát považuje takovou změnu za nevhodnou z důvodu jejího pozdního uplatnění, škody, která by mohla vzniknout druhé straně, či z obdobně závažných důvodů.

V souladu s doktrínou *kompetenz-kompetenz*, jež je do rozhodčích pravidel UNCITRAL zahrnuta, je rozhodčí senát oprávněn rozhodovat o námitkách nedostatku pravomoci (příslušnosti) včetně námitek na platnost či existenci rozhodčí smlouvy. Námitku nedostatku pravomoci musí strana vznést nejpozději v žalobní odpovědi, případně v žalobní odpovědi na protižalobu.

Každá strana má povinnost prokázat skutečnosti, jichž se dovolává na podporu své žaloby nebo žalobní odpovědi. Toho lze nejlépe dosáhnout při ústním jednání, které je zásadně neveřejné. Strany si však mohou otázku veřejnosti ústního jednání dohodnout jinak. Rozhodčí senát je oprávněn požadovat od stran kdykoli během rozhodčího řízení, aby předložily další doklady nebo jiné důkazy. Nutno podotknout, že rozhodčí senát nemůže straně předložení důkazů nařídít a tak pokud strana žádosti senátu vyhoví, činí tak zcela dobrovolně. Rozhodčí senát rovněž může vyslýchat svědky a to způsobem, který si rozhodčí senát sám zvolí, případně jmenovat znalce. Znalci strany musí poskytnout součinnost potřebnou k vypracování znaleckého posudku, ať už jde o poskytování informací či umožnění prohlídky dokumentů či zboží. Při ústním jednání může být na návrh strany vyslechnut i znalec. Při ústním jednání s výsledkem znalce může každá strana přivést dalšího znalce, který se vyjádří ke sporným otázkám.

Rozhodčí pravidla UNCITRAL jsou upravena, aby minimalizovala zbytečné průtahy řízení. K tomuto účelu obsahuje řada úkonů lhůtu, během které tyto úkony musejí být nejpozději učiněny. Dále pravidla umožňují rozhodčímu senátu, aby pokračoval v řízení, přestože některá

strana odmítá řádně kooperovat, což se může projevit nezasláním žalobní odpovědi, nedostavením se k ústnímu jednání či nepředložením důkazů, k jejichž předložení byla vyzvána. Rozhodčí senát však může za těchto okolností nařídít pokračování v rozhodčím řízení pouze, pokud strana své prodlení dostatečně neodůvodní.

Rozhodčímu senátu je dále dána pravomoc vydávat na návrh strany předběžná opatření a to i ve formě prozatímního rozhodnutí.⁹⁹ Pravidla UNCITRAL za předběžné opatření označují jakékoliv dočasné opatření, kterým se v jakékoliv době před vydáním konečného rozhodčího nálezů straně přikazuje např.:

- a) zachovat či obnovit status quo do rozhodnutí sporu
- b) učinit opatření, která předejdou a zabrání krokům, jež by mohly způsobit škodu či újmu samotnému rozhodčímu řízení
- c) poskytnout prostředky, z nichž by mohl být následný náález uspokojen
- d) uchovat důkazy, které mohou být relevantní a podstatné pro rozhodnutí ve sporu

Pravidla UNCITRAL také stranám umožňují uzavřít smír a to do doby, než je vyneseno rozhodčí náález. Rozhodčí senát poté buď řízení zastaví usnesením, nebo se souhlasem stran i senátu pojme obsah smíru do rozhodčího nálezů.¹⁰⁰

Vydáním konečného rozhodčího nálezů rozhodčí řízení končí. Rozhodčí náález musí mít písemnou formu a musí být podepsán jediným rozhodcem či v případě rozhodčího senátu alespoň většinou rozhodců. Pokud se jeden rozhodce odmítne podepsat, musí být uvedeny důvody jeho odmítnutí podpisu. Rozhodčí náález je konečný a závazný pro strany sporu, tudíž není možná jakákoliv revize rozhodčího nálezů jinými

⁹⁹ Před svou revizí Rozhodčí pravidla UNCITRAL neobsahovala ani demonstrativní výčet možných předběžných opatření. Pouze uváděla, že je možné v souvislosti s předmětem sporu vydat jakékoliv opatření, pokud to považuje rozhodčí senát za nezbytné a to včetně opatření jako uskladnění zboží, které je předmětem sporu, u třetí osoby nebo prodej takového zboží, pokud se jedná o zboží podléhající zkáze.

¹⁰⁰ Tato varianta je nepochybně lepší a to i ve srovnání s běžným smířčím řízením. V tomto případě, ač se jedná o smír, mají strany stále k dispozici konečný a závazný rozhodčí náález, který je vykonatelný podle Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

rozhodci a strany se zavazují povinnosti jim v nálezu uložené bezodkladně splnit. Rozhodčí nález může být publikován, pouze však za souhlasu všech stran. Ve lhůtě 30 dnů od doručení rozhodčího nálezu může strana požádat rozhodčí senát o opravu či doplnění rozhodčího nálezu nebo o jeho výklad. Žádající strana je povinna o takové žádosti vyrozumět druhou stranu sporu. Oprava rozhodčího nálezu se týká zjevných nesprávností. Takovými mohou být například překlepy, chyby v tisku či početní chyby. O doplnění rozhodčího nálezu strana žádá, pokud nebylo v nálezu rozhodnuto o všech nárocích, které strana v řízení uplatňovala. Výklad tvoří součást rozhodčího nálezu a musí splňovat stejné požadavky jako rozhodčí nález, zároveň se mu však dostává i stejných účinků jako rozhodčímu nálezu.

Rozhodčí pravidla UNCITRAL upravují i náklady řízení a s nimi odměny rozhodců. Výši nákladů určí rozhodci ve svém rozhodčím nálezu. Pokud rozhodci nevydávají rozhodčí nález z důvodu zastavení řízení či uzavření smíru stranami, stanoví náklady v textu usnesení či nálezu, které v souvislosti s těmito způsoby ukončení rozhodčího řízení vydávají. Náklady rozhodčího řízení zahrnují: odměny rozhodců, cestovní a jiné výlohy rozhodců, náklady na znalce a jinou pomoc vyžádanou rozhodčím senátem, cestovní a jiné náklady svědků ve výši schválené rozhodčím senátem, náklady na právní zastoupení a pomoc vítězné strany (pokud byly v rozhodčím řízení uplatněny a pouze do výše, kterou rozhodčí senát uzná za přiměřenou), poplatky a výlohy jmenující autority či generálního tajemníka Stálého rozhodčího soudu v Haagu.

Odměny rozhodců si určují rozhodci sami. Jejich odměny však musí být rozumné a s přihlédnutím k hodnotě předmětu sporu, ke složitosti případu a k rozhodci sporu věnovanému času. Dále rozhodci při stanovení výše svých odměn musí přihlédnout, pokud byla určena jmenující autorita a tato vydává sazebník odměn pro rozhodce v mezinárodních sporech, k tomuto sazebníku.

Co nejdříve po svém ustavení rozhodčí senát musí informovat strany o způsobu, jakým navrhuje určit své odměny a náklady. Strana pak může během 15 dnů od doručení tohoto návrhu předložit návrh jmenující autoritě ke zhodnocení. Jmenující autorita pak může, pokud zjistí nesrovnalosti návrhu s požadavky Pravidel UNCITRAL na určení odměn a nákladů, ve stanovené lhůtě učinit nezbytné úpravy, které budou pro rozhodčí senát závazné.

Náklady řízení v zásadě nese neúspěšná strana. Náklady však mohou být rozděleny i mezi obě strany, považuje-li to rozhodčí senát po přihlédnutí k okolnostem případu za rozumné.

Rozhodčí senát může také po svém ustavení po stranách požadovat, aby složily každá stejnou částku jako zálohu na odměny a výlohy rozhodců a na náklady na znalce a jinou pomoc, vyžádanou rozhodčím senátem. Během řízení si pak může rozhodčí senát vyžádat složení dodatečné zálohy. Jestliže byla určena jmenující autorita a strana učinila žádost (a jmenující autorita s tím vyslovila souhlas), může rozhodčí senát stanovit výši záloh či dodatečných záloh pouze po konzultaci se jmenující autoritou. Pokud obě či jen některá ze stran nesloží zálohu do 30 dnů od doručení žádosti o zálohu, vyzve rozhodčí senát obě strany, aby jedna z nich složila celou zálohu. Nebude-li platba provedena, může rozhodčí senát rozhodnout o přerušení nebo zastavení rozhodčího řízení.

6 Rozhodčí řízení v ČR ve srovnání se Vzorovým zákonem UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži

Česká republika je vázána jak Newyorskou úmluvou o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, tak pro Evropu typickou Evropskou úmluvou o mezinárodní obchodní arbitráži, přičemž v případě rozporu úmluv se zákony České republiky jsou úmluvy aplikovány přednostně.

V otázce vztahů českých státních soudů k rozhodčímu řízení vychází vnitrostátní úprava v České republice ze zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „OSŘ“). Za primární předpis upravující rozhodčí řízení lze však jednoznačně považovat zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „ZRŘ“). Při tvorbě ZRŘ zákonodárci využili jako podkladu pro návrh zákona Vzorový zákon UNCITRAL, zároveň však za inspiraci mimo jiné posloužila i předchozí právní úprava rozhodčího řízení a to konkrétně zákon č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů, což má za následek mnohé odlišnosti ZRŘ od Vzorového zákona UNCITRAL. Zejména těmto odlišnostem bude tato kapitola věnována.

Rozdílem, kterého si lze všimnout již při porovnání čl. 1 Vzorového zákona s ZRŘ, je zaměření obou předpisů. Zatímco Vzorový zákon se použije pouze u mezinárodní obchodní arbitráže, ZRŘ svou aplikovatelnost v tomto směru vůbec neomezuje. ZRŘ se tak použije nejen u mezinárodního, ale i tuzemského rozhodčího řízení a to i ve sporech nekomerční povahy. Ačkoliv je tak arbitrabilita sporů zjevně širší než dle úpravy Vzorového zákona, není neomezená. Rozhodčí řízení v České republice tak lze použít „pouze“ k řešení sporů majetkové povahy¹⁰¹, o nichž lze uzavřít smír a o nichž by jinak rozhodoval státní

¹⁰¹ ZRŘ ani jiný český právní předpis pojem „majetkový spor“ nevymezují. Obecně však lze pozorovat snahu právní teorie o co nejširší definici tohoto pojmu. Není pochyb, že majetkovým sporem je spor, jehož předmětem je finanční částka, ale za majetkový spor by bylo možné považovat i spor o nárok nepeněžitý, jehož hodnota však je v penězích ocenitelná.

soud. Z arbitrovatelných majetkových sporů jsou dále vyloučeny spory incidenční¹⁰² a spory v souvislosti s výkonem rozhodnutí. Dále jsou pak bez ohledu na povahu sporu z rozhodčího řízení vyloučeny veškeré spory, jejichž stranou je veřejné ústavní neziskové zdravotnické zařízení.

Zatímco úprava požadavku písemné formy rozhodčí smlouvy ve Vzorovém zákoně, jak již bylo popsáno v kapitole o rozhodčí smlouvě, doznala v roce 2006 významných změn, ZRŘ od okamžiku své účinnosti prošel pouze minimálními novelizacemi, které se požadavku písemné formy rozhodčí smlouvy vůbec nedotkly. Domnívám se však, že zde naopak došlo v řešení této otázky změnou Vzorového zákona k značnému sblížení těchto dvou předpisů.¹⁰³ ZRŘ totiž obsahuje relativně jednoduché, ale nadčasové ustanovení, které uvádí, že *„písemná forma rozhodčí smlouvy je zachována i tehdy, je-li rozhodčí smlouva sjednána... ..elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení jejich obsahu a určení osob, které rozhodčí smlouvu sjednaly.“*, které lze interpretovat natolik široce, že je zajištěno splnění podmínky písemné formy nejen za využití současných, ale nepochybně i budoucích komunikačních prostředků.

ZRŘ na rozdíl od Vzorového zákona neobsahuje úpravu postupu za situace, že strana sporu podá žalobní návrh ke státnímu soudu, přestože je mezi stranami uzavřena rozhodčí smlouva. Tuto otázku však upravuje již výše zmíněný OSŘ a to víceméně shodně se Vzorovým zákonem. OSŘ však navíc umožňuje státnímu soudu, aby při námitce existence rozhodčí smlouvy posoudil i otázku arbitrability sporu a v případě, že spor shledá opravdu nearbitrovatelným, ho sám projednal.

Za podstatnou nevýhodu rozhodčího řízení v České republice ve srovnání se Vzorovým zákonem UNCITRAL lze považovat nemožnost

ROZEHNALOVÁ, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku 2. vyd., Aspi, Praha (2008), str. 121

¹⁰² Jedná se o spory vyvolané insolvenčním řízením. Konkrétně je možné úpravu incidenčních sporů nalézt v zákoně č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) a to v §§ 159 a násl.

¹⁰³ V této souvislosti mám na mysli Variantu I. článku 7 Vzorového zákona UNCITRAL

rozhodčího tribunálu vydávat předběžná opatření či předběžné příkazy. Strany sporu jsou tak odkázány pouze na předběžná opatření vydávaná státními soudy¹⁰⁴.

Zatímco jednání dle ZRŘ probíhá vždy ústně¹⁰⁵, pokud se strany nedohodnou jinak, Vzorový zákon v případě neexistence dohody stran v této otázce ponechává určení, zda jednání bude ústní či nikoliv na rozhodčím tribunálu. Nicméně pokud se strany výslovně nedohodly, že žádné ústní jednání nechtějí, rozhodčí tribunál musí podle Vzorového zákona ústní jednání provést, pokud o něj některá ze stran během řízení požádá.

Pokud si strany nezvolí právo, jež bude použito pro řešení předmětu sporu, učiní volbu práva za strany rozhodčí tribunál a to jak v ZRŘ, tak ve Vzorovém zákoně UNCITRAL. Na rozdíl od Vzorového zákona, který rozhodcům dává relativní volnost v určení rozhodného práva tím, že jim ukládá zvolit právo, které rozhodci považují za vhodné, ZRŘ ukládá rozhodcům pro volbu práva použít „tuzemských kolizních norem“¹⁰⁶, čímž má ZRŘ na mysli kolizní normy českého práva, tedy kolizní normy upravené v zákoně č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním.

Poslední, v této kapitole uváděný rozdíl, mezi úpravou rozhodčího řízení v ČR a Vzorovým zákonem UNCITRAL se týká činnosti rozhodčího tribunálu po skončení rozhodčího řízení a to konkrétně oprav a interpretací rozhodčího nálezu. Zatímco Vzorový zákon dává stranám, od okamžiku obdržení rozhodčího nálezu lhůtu 30 dní¹⁰⁷, během nichž musí strany svůj požadavek na opravu početních, gramatických či úředních chyb a obdobných nesprávností u rozhodčího tribunálu uplatnit, ZRŘ žádnou lhůtu uplatnitelnost nároku na opravu nálezu neomezuje.¹⁰⁸ Naproti tomu ZRŘ však oproti Vzorovému zákonu

¹⁰⁴ § 22 ZRŘ ve spojení s §§ 74 a násl. OSŘ

¹⁰⁵ § 19 odst. 3 ZRŘ

¹⁰⁶ § 37 odst. 2 ZRŘ

¹⁰⁷ Tato lhůta může být dle Vzorového zákona změněna dohodou stran

¹⁰⁸ § 26 ZRŘ

postrádá možnost stran požadovat po rozhodčím tribunálu interpretaci rozhodčího nálezu.

7 Mezinárodní Rozhodčí soud a Rozhodčí pravidla Mezinárodní obchodní komory v Paříži (ICC)

7.1 Mezinárodní obchodní komora v Paříži

Mezinárodní obchodní komora¹⁰⁹ v Paříži (dále jen „ICC“) patří mezi přední světové organizace zabývající se řešením sporů vzniklých z mezinárodních obchodních vztahů. Je na místě uvést, že ač má ICC sídlo v Paříži, jedná se o instituci ryze mezinárodního charakteru, jež je tvořena 90 národními výbory a členskou základnou čítající tisíce společností z více jak 130 zemí. V roce 1997 ICC zřídila svou regionální pobočku v Hongkongu jako reakci na rostoucí význam Asie ve světové ekonomice. Ta byla následně v roce 2003 přemístěna do Singapuru.¹¹⁰ Cílem ICC je podpora mezinárodního obchodu a mezinárodních investic a v této souvislosti i otázky řešení obchodních sporů. Do okruhu zájmu ICC zdaleka nespadá pouze mezinárodní obchodní arbitráž, ale soustředí se i na jiné způsoby řešení sporů bez nutnosti řízení u státního soudu jako např. alternativní řešení sporů (ADR)¹¹¹. ICC je rovněž schopna vykonávat funkci jmenující autority v případě potřeby určení rozhodců v ad-hoc rozhodčích řízeních a to řízeních nejen podle Rozhodčích pravidel UNCITRAL.¹¹²

7.2 Mezinárodní rozhodčí soud ICC

Mezinárodní rozhodčí soud ICC (dále jen „Soud ICC“) byl založen roku 1923 jakožto administrativní orgán ICC. Soud ICC se za dobu své existence stal vůdčí institucí v prosazování rozhodčího řízení jako nejefektivnějšího způsobu řešení obchodních sporů a k dnešnímu dni

¹⁰⁹International Chamber of Commerce

¹¹⁰ ICC Worldwide – Asia Pacific - <http://www.iccwbo.org/id2618/index.html>

¹¹¹Alternative Dispute Resolution; Pro tyto účely ICC uvedla v roce 2001 svá ADR pravidla (ICC ADR Rules), která mají sloužit jako rámec pro přátelské řešení obchodního sporu a to konkrétně za spolupráce třetí neutrální osoby. Je jen na vůli stran, jaký alternativní způsob řešení sporu, na který budou ADR pravidla aplikována, si zvolí.

¹¹² I k tomuto účelu disponuje ICC zvláštními pravidly účinnými od 1. 1. 2004. (Rules of ICC as Appointing Authority in UNCITRAL or Other Ad Hoc Arbitration Proceedings)

už bylo pod záštitou Soudu ICC uskutečněno více jak 16.000 rozhodčích řízení.¹¹³

Stejně jako samotná ICC je i Soud ICC mezinárodní povahy a je tvořen členy z 90 zemí. Soud ICC však nelze funkcí přirovnávat k státnímu soudu. Ve skutečnosti se jedná o administrativní a kontrolní orgán ICC, jehož úkolem je dohled nad řádnou aplikací Rozhodčích pravidel ICC. Spory řešené prostřednictvím Soudu ICC tak neřeší Soud ICC či jeho členové, ale rozhodci jmenovaní podle Rozhodčích pravidel ICC. Funkcí Soudu ICC mimo dohledu nad rozhodčím řízením je převážně jmenování rozhodců či potvrzení rozhodců jmenovaných stranami, rozhodování o námitkách na osobu rozhodce a kontrola a schvalování rozhodčích nálezů.

Soud ICC sleduje rozhodčí řízení po celou dobu, co řízení probíhá, tudíž od podání žaloby na zahájení rozhodčího řízení po vydání rozhodčího nálezu. Soud ICC průběžně vyhodnocuje průběh všech probíhajících řízení a provádí opatření v případě, že rozhodčí řízení probíhá v rozporu s Rozhodčími pravidly ICC či např. řešení případu postupuje neodůvodněně pomalu.

7.2.1 Sekretariát Mezinárodního rozhodčího soudu ICC

Nezastupitelnou úlohu v rozhodčím řízení pod Soudem ICC má Sekretariát Soudu ICC, jehož úkolem je asistovat Soudu ICC a to především každodenním spravováním probíhajících řízení a poskytováním vzdělávací a dokumentární podpory k usnadnění rozhodčích řízení.

Hlavním sídlem Sekretariátu je Paříž, v roce 2008 však kvůli vzrůstající poptávce po arbitrážních službách v asijském regionu byla zřízena kancelář Sekretariátu rovněž v Hongkongu. Sekretariát disponuje více jak 70 zaměstnanci, kteří tvoří celkem 8 skupin spravujících případy Soudu ICC. Každá skupina má rozdílné regionální,

¹¹³International Court of Arbitration – Resolving Disputes Worldwide; ICC Publication 810-1; dostupné na <http://www.iccwbo.org>

kulturní a jazykové zaměření, což umožňuje mnohem osobitější přístup při řešení potřeb stran i rozhodců.

7.2.2 Rozhodčí řízení podle Rozhodčích pravidel ICC

Rozhodčí řízení podle Rozhodčích pravidel ICC je možné pouze u sporů obchodní povahy a to v případě, že se strany na něj odvolávají ve své smlouvě. Pro tyto účely ICC doporučuje použití standardní doložky ICC v tomto znění: *„Všechny spory vzniklé z této smlouvy nebo v souvislosti s ní budou rozhodnuty s konečnou platností podle Pravidel rozhodčího řízení Mezinárodní obchodní komory jedním nebo více rozhodci jmenovanými podle těchto Pravidel.“* ICC dále doporučuje, aby si strany dohodly již v rozhodčí doložce právo, jímž se smlouva řídí, počet rozhodců, místo konání a jazyk rozhodčího řízení.

K zahájení rozhodčího řízení je nutné, aby strana podala žalobu na zahájení rozhodčího řízení a to na sekretariát Soudu ICC. Za den zahájení rozhodčího řízení je pak považován den, kdy žaloba byla sekretariátu doručena. Kromě běžných náležitostí musí žaloba rovněž obsahovat i vyjádření žalobce k počtu rozhodců a jejich výběru včetně uvedení jména rozhodce, jehož žalobce navrhuje. Žalobu, stejně jako veškerá jiná podání a písemná sdělení (včetně dokumentů k nim přiloženým), musí strana předložit v takovém počtu kopií, aby po jedné kopii dostala každá ze stran, každý rozhodce a jedna kopie zůstala sekretariátu.

Poté, co sekretariát obdrží žalobu, odešle její kopii protistraně, jež je ode dne doručení žaloby vázána lhůtou 30 dní na odeslání žalobní odpovědi, případně protižaloby. Ve své žalobní odpovědi, stejně jako v žalobě, musí strana uvést vyjádření k otázce počtu rozhodců a jejich výběru a rovněž jméno rozhodce, jež strana navrhuje. Mezitím generální tajemník sekretariátu většinou požádá žalující stranu, aby složila dočasnou zálohu na výdaje, které vzniknou na řízení od doby jeho zahájení po sepsání Soupisu sporných otázek.

V této fázi řízení může dojít k přezkumu existence a platnosti rozhodčí smlouvy Soudem ICC a to za situace, že žalovaná strana neodešle svou žalobní odpověď či kterákoliv strana vznesne námitku neplatnosti, neexistence či nepříslušnosti rozhodčí smlouvy. Jelikož i Rozhodčí pravidla ICC uznávají doktrínu kompetenz-kompetenz, je přezkum smlouvy Soudem ICC proveden pouze „na první pohled“ (prima facie) a Soud ICC, pokud nebude přesvědčen o možné existenci smlouvy, rozhodčí řízení zastaví. Pokud se však smlouva na první pohled jeví jako možná své existence a platná, bude rozhodčí řízení pokračovat a jakékoliv další rozhodování o pravomoci rozhodců je ponecháno rozhodcům samotným.

Další fází řízení je ustavení rozhodčího tribunálu, který bude o sporu rozhodovat. Postup při jmenování rozhodců v řízení podle Pravidel ICC je jednou ze zajímavých odlišností od ostatních institucionálních arbitrází. Rozhodce si totiž strany nevolí, ale pouze navrhuji. Aby rozhodce mohl být jmenován do své funkce, musí navrhovaný rozhodce být schválen generálním tajemníkem, což je možné pouze, pokud rozhodce předloží prohlášení o nepodjatosti, proti němuž nejsou vzneseny žádné námitky. V případě, že generální tajemník dojde k závěru, že rozhodce by potvrzen být neměl, je záležitost se jmenováním rozhodce postoupena Soudu ICC. Může se tak stát, že stranou požadovaný rozhodce nakonec vůbec v rozhodčím tribunálu neusedne. O sporu mohou rozhodovat tři rozhodci či jediný rozhodce. Neexistuje-li mezi stranami dohoda o počtu rozhodců, bude spor rozhodovat jediný rozhodce. Pokud však Soud ICC dojde k závěru, že povaha sporu to vyžaduje, budou o sporu rozhodovat tři rozhodci. V případě, že dle dohody stran má o sporu rozhodovat jediný rozhodce a stranám se nepodařilo nalézt shodu v konkrétním rozhodci a to do 30 dnů od doručení žaloby žalovanému, jmenuje rozhodce Soud ICC. Pokud se strany dohodou neodchýlí od originálního znění pravidel, jmenuje Soud ICC rovněž předsedu rozhodčího senátu, pokud o sporu mají rozhodovat tři rozhodci. Soud ICC rovněž jmenuje i spolurozhodce,

pokud strana žádného nenavrhne. Pokud Rozhodčí pravidla ICC vyžadují, aby rozhodce jmenoval Soud ICC, opět se nejedná o přímé jmenování, ale o potvrzení navrženého rozhodce. Místo strany sporu zde ale rozhodce navrhuje Národní výbor ICC. Pokud se jedná o jmenování jediného rozhodce či předsedy rozhodčího senátu, navrhuje rozhodce ten Národní výbor ICC, který si Soud zvolí. V případě jmenování spolurozhodce do rozhodčího senátu navrhuje rozhodce Národní výbor ICC ve státě, jehož je strana, která rozhodce nenavrhla, příslušníkem. Z tohoto postupu existují výjimky, které se týkají případů, kdy Národní výbor nespolupracuje při navrhování rozhodce či např. strana, jež svého rozhodce nenavrhla, je příslušníkem státu bez Národního výboru ICC.

Po ustavení rozhodčího senátu přichází na řadu určení místa konání rozhodčího řízení. Ve většině případů řešených Soudem ICC je místo konání rozhodčího řízení určeno dohodou stran. Pokud se strany nedohodnou, místo konání rozhodčího řízení určí Soud ICC a to zpravidla v zemi, která není zemí původu ani jedné ze stran sporu. V tomto případě již sama Rozhodčí pravidla ICC naznačují, že určení místa konání rozhodčího řízení má zejména právní a nikoliv faktický význam a to v určení procesního práva aplikovaného na rozhodčí řízení neboli *lex arbitri*. Samotná jednání a slyšení totiž, a to i přímo podle Rozhodčích pravidel ICC, mohou probíhat kdekoliv, kde to rozhodčí tribunál uzná za vhodné.

Pokud strany nedosáhly konsensu ani v otázce jazyka rozhodčího řízení, bude jazyk řízení určen tentokrát nikoliv Soudem ICC, ale přímo rozhodčím senátem, který je při volbě jazyka povinen vzít v úvahu všechny okolnosti případu včetně jazyka, v němž je napsána smlouva.

Byl-li ustaven rozhodčí senát, sekretariát doručí rozhodcům spis případu. Většinou však k odeslání spisu rozhodcům nedojde, dokud strany nesloží Soudem určenou zálohu na náklady celého rozhodčího řízení.

Jakmile rozhodčí senát obdrží spis, musí do 2 měsíců sepsat na základě podkladů ve spise obsažených, popř. na základě slyšení stran

tzv. Soupis sporných otázek. Soupis sporných otázek slouží zejména ke konečnému určení žalobních nároků obou stran, sepsání seznamu otázek, o nichž bude rozhodčí senát rozhodovat (nepovažuje-li to rozhodčí senát za nevhodné)¹¹⁴, místa konání rozhodčího řízení a popisu procesních pravidel, jimiž se bude řízení řídit včetně uvedení, zda strany rozhodčímu tribunálu udělily pravomoc rozhodovat „ex aequo et bono“ či jako „amiable compositeur“. Zároveň Soupis sporných otázek slouží jako opatření proti opakovanému pozměňování a doplňování žaloby a tím brání případným úmyslným průtahům v řízení. Po podepsání či schválení Soupisu sporných otázek je totiž právo stran na úpravu žalobních nároků omezeno a podmíněno souhlasem rozhodčího senátu¹¹⁵, který při udělování takového souhlasu musí vzít v potaz kromě dalších okolností povahu takového nového nároku a fázi, v níž se rozhodčí řízení nachází. Soupis sporných otázek také může být použit k definitivnímu záznamu dohody stran o otázkách jako hmotné právo, jež bude použito k řešení předmětu sporu a jakého jazyka bude pro řízení užito. Jak bylo naznačeno výše, Soupis sporných otázek musí být podepsán spornými stranami i rozhodčím senátem. Rozhodčí pravidla ICC nepředpokládají, že by nedošlo k podepsání Soupisu sporných otázek rozhodci, pouze s takovou možností počítají v případě stran sporu. Pokud kterákoli strana odmítne Soupis podepsat (či se dokonce účastnit jeho vypracování), předloží rozhodčí senát Soupis sporných otázek ke schválení Soudu ICC.

Kromě Soupisu sporných otázek je rozhodčí senát povinen po projednání se stranami vypracovat tzv. Předběžný časový plán neboli harmonogram rozhodčího řízení, jímž se rozhodčí senát hodlá řídit.

¹¹⁴ Tento „seznam otázek, jimiž se bude rozhodčí senát zabývat“ měl často na svědomí průtahy řízení, jelikož bylo mnohdy velmi komplikované dosáhnout v krátké době mezi rozhodci a stranami konsensu v definování těchto otázek. Proto nová verze Rozhodčích pravidel ICC obsahuje podmínku posouzení vhodnosti tohoto přehledu rozhodčím senátem.

CHOVANCOVÁ, Katarína: Medzinárodná obchodná arbitráž vo vybraných štátoch Európy, VEDA, Bratislava (2008), str. 246

¹¹⁵ Strany tak zde k pozměnění či doplnění žaloby musí obdržet výslovný souhlas rozhodčího senátu, což je opačný princip než jaký se uplatňuje v Rozhodčích pravidlech UNCITRAL, která v čl. 20 umožňují stranám pozměnit či doplnit žalobu vždy s tím, že rozhodčí senát může takovou změnu zakázat, pokud ji považuje za nevhodnou.

Předběžný časový plán následně rozhodčí senát předloží Soudu ICC i stranám a stejně tak stranám i Soudu ICC oznámí jakékoliv změny Předběžného časového plánu.

Po podepsání či schválení Soupisu sporných otázek nastává fáze klasického rozhodčího řízení, ve kterém musí rozhodčí senát zjistit veškeré skutečnosti vztahující se k danému případu a to v nejkratší možné době, jelikož od okamžiku podepsání či schválení Soupisu sporných otázek počíná rozhodčímu tribunálu běžet lhůta šesti měsíců, během níž musí vydat konečný rozhodčí nález. Strany mají během řízení právo být vyslyšeny. Rozhodčí senát také může provést výslech svědků či znalců, popřípadě může požadovat po straně předložení dodatečných důkazů. Rozhodčí senát také v této fázi, pokud předtím nedošlo k dohodě stran, rozhoduje o jazyku řízení a hmotném právu, které bude na případ aplikováno. Rozhodčí senát také může v průběhu řízení ukládat předběžná opatření a to formou nařízení nebo rozhodčího nálezu. To nebrání straně, aby požádala o vydání předběžného opatření příslušný státní soud, musí však o této skutečnosti následně informovat Sekretariát Soudu ICC.

Pokud se rozhodčí senát domnívá, že strany měly dostatečný prostor k vyjádření se k případu, ukončí řízení a přistoupí k sepsání návrhu rozhodčího nálezu, přičemž informuje Sekretariát o přibližném datu doručení návrhu Soudu ICC.

Soud po přezkoumání návrhu rozhodčího nálezu může rozhodčímu senátu zejména navrhnout úpravy „formy“ nálezu¹¹⁶. Soud ICC nemůže zasahovat do práva rozhodčího senátu na svobodné rozhodování a je tedy čistě na rozhodcích, ve prospěch které strany sporu se rozhodnou. Může však poukázat na některé, dle jeho názoru,

¹¹⁶ V otázce „formy“ Soud ICC zkoumá rozhodčí nález z hlediska výskytu typografických či početních chyb, nebo chybějících náležitostí vyžadovaných u nálezu podle práva místa vydání nálezu. Do vad formy nálezu je dále možné započítat chybějící odůvodnění či skutečnost, že rozhodnutí je tzv. „infra petita“ (v takovém nálezu nebylo rozhodnuto o všech v žalobě uplatňovaných nárocích) nebo „ultra petita“ (v případě, že v nálezu bylo naopak rozhodnuto i o nárocích, které v žalobě vůbec uplatňovány nebyly či byla nálezem přiznána částka vyšší než žalobou požadovaná).

DERAINS, Yves.; SCHWARTZ, Eric A.: A Guide to the ICC Rules of Arbitration, Kluwer Law International, 2005, str. 313

„podstatné věcné body“¹¹⁷. Při schvalování rozhodčího nálezu soud také bere v úvahu požadavky, které na nález klade závazné právo v místě konání rozhodčího řízení. Po schválení rozhodčího nálezu Soudem ICC mohou rozhodci přistoupit k jeho podpisu. Rozhodčí nález je považován za vydaný v místě konání rozhodčího řízení a to k datu, které je v nálezu uvedeno.

Ačkoliv podpisem rozhodců dojde k vydání konečného rozhodčího nálezu, ten není stranám ještě k dispozici. Znění textu finálního rozhodčího nálezu je sice Sekretariát povinen stranám oznámit, ale pouze za předpokladu, že byly stranami (či jednou stranou) plně uhrazeny veškeré náklady na rozhodčí řízení.

Zvláštností Rozhodčích pravidel ICC je jejich úprava otázky zachování mlčenlivosti a důvěrnosti řízení, kterou lze považovat až za minimální. Samotná rozhodčí pravidla ICC se k této otázce vyjadřují pouze tak, že *„Rozhodčí senát může přijmout opatření na ochranu obchodních tajemství a informací důvěrné povahy.“* Zachováním důvěrnosti je dále jednoznačně vázán Soud ICC, nikoliv však v Rozhodčích pravidlech samotných, nýbrž ve Statutu soudu. Pokud rozhodčí senát nepřijme opatření na „ochranu obchodních tajemství a informací důvěrné povahy“, nejsou strany ani rozhodčí senát ničím vázány. Sekretariát Soudu ICC je sice oprávněn zpřístupnit rozhodčí nález pouze straně sporu, strana však následně není povinna tuto důvěrnost rozhodčího nálezu zachovat.

7.2.3 Odměňování rozhodců

Rozhodci podle Rozhodčích pravidel ICC nejsou placeni na základě hodinové či denní sazby a nemají žádný vliv na stanovení jejich

¹¹⁷ Podstatnými věcnými body (angl. „points of substance“) se nemají na mysli instrukce týkající se obsahu (resp. petitu) rozhodnutí, ačkoliv se jedná o skutečnosti hmotněprávního charakteru. Soud ICC se však může vyjádřit k odůvodnění tohoto rozhodnutí. Může například poukázat na rozporuplnost odůvodnění, na skutečnost, že odůvodnění si protirečí, že je matoucí nebo nedostatečné či dokonce v rozporu s právními předpisy. Soud ICC může také rozhodčí tribunál upozornit na omezení obsažená v předpisech dané země, které mohly být opomenuty a mohly by znemožnit výkon nálezu.

SCHÄFER, Erik; VERBIST, Herman; IMHOOS, Christophe: ICC Arbitration in Practice, Kluwer Law International, 2005, str. 124

vlastních odměn. Odměny rozhodců určuje Soud ICC na základě výše finanční částky, která je předmětem sporu a to až na konci řízení. Při určování odměn rozhodců Soud ICC dále využívá systému měřítek, k nimž přihlíží při stanovování odměn a to konkrétně k: pečlivosti rozhodců, svižnosti řízení a jeho celkové délce a rovněž i k složitosti případu. To má za následek, že rozhodci jsou motivováni k maximalizaci efektivity rozhodčího řízení.

Tento systém určování výše nákladů rovněž umožňuje stranám, aby si udělaly představu o pravděpodobných celkových nákladech na rozhodčí řízení.

8 Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky

8.1 Právní základ a historie Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR

Rozhodčí řízení upravuje v České republice zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Tento zákon ve svém § 13 odst. 1 uvádí, že „stálé rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze na základě zákona“. Tomuto ustanovení se však dostává dvojího výkladu. Jedním možným výkladem je, že stálý rozhodčí soud může vzniknout na základě soukromoprávního úkonu podle zákona a to podle zákona jakéhokoliv. Na základě tohoto výkladu by pak bylo možné založit stálý rozhodčí soud pouhým založením právnické osoby postupem stanoveným nějakým zákonem (např. založením akciové společnosti podle zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku), která by pak vykonávala činnost stálého rozhodčího soudu podle ZRŘ, což by mělo za následek, že by stálý rozhodčí soud mohl být založen naprosto kýmkoliv. V praxi se díky tomuto výkladu tak i opravdu lze setkat se soukromými „stálými rozhodčími soudy“, které o sobě tvrdí, že jsou zřízeny „na základě zákona“.

Druhý způsob výkladu se opírá o názor, že ustanovení „na základě zákona“ znamená ve skutečnosti „zákonem“, resp. zvláštním zákonem. Jelikož samotný ZRŘ kromě výše uvedeného § 13 zřízení stálého rozhodčího soudu neupravuje, je zapotřebí, aby existoval zákon, který stanoví buď postup pro zřízení stálého rozhodčího soudu, nebo bude přímo stálý rozhodčí soud zřizovat. Ve prospěch tohoto výkladu hovoří nejen předchozí úprava v zákoně č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a výkonu rozhodčích nálezů, která ve svém § 8 odst. 2 stanoví, že „Zřízení stálých rozhodčích soudů upravují zvláštní předpisy.“, ale i důvodová zpráva¹¹⁸ současného ZRŘ, v níž se uvádí, že cílem nového zákona není zřizovat stálé rozhodčí

¹¹⁸ Důvodová zpráva k ZRŘ je dostupná na: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t113600.htm>

soudy nebo upravovat mechanismus jejich zřizování, ale že má tato otázka být upravena v nových, tedy zvláštních zákonech.

Podle výše uvedeného se jako správná jeví druhá varianta výkladu, tedy že stálý rozhodčí soud může být zřízen jen na základě zvláštního zákona. Je-li dána přednost tomuto výkladu, znamená to rovněž, že soukromé „stálé rozhodčí soudy“ nemají v českém právním řádu oporu.

Naproti tomu však Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky (dále jen „Rozhodčí soud“) je jedním ze stálých rozhodčích soudů na území České republiky¹¹⁹, který opravdu svou existenci opírá o zvláštní zákon. Ačkoliv Rozhodčí soud existuje ve svém dnešním názvu od 1. 1. 1995, tedy od účinnosti zákona č. 223/1994 Sb., o sloučení Československé obchodní a průmyslové komory s Hospodářskou komorou České republiky, o některých opatřeních s tím souvisejících a o změně a doplnění zákona České národní rady č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění zákona č. 121/1993 Sb., původ tohoto soudu sahá mnohem dále do historie.

Rozhodčí soud byl založen již roku 1949 výnosem Ministerstva zahraničního obchodu, jímž byl vydán jeho původní Statut a Řád, a v té době působil jako rozhodčí soud při Československé obchodní komoře.¹²⁰ Od roku 1980 do konce roku 1994 pak vykonával svou činnost pod názvem Rozhodčí soud při Československé obchodní a průmyslové komoře.¹²¹ Od účinnosti již zmíněného zákona č. 98/1963

¹¹⁹ Dalšími stálými rozhodčími soudy na území České republiky jsou:

- a) Burzovní rozhodčí soud pro komoditní burzy, zřízený na základě zákona č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách, a
- b) Burzovní rozhodčí soud, který vznikl na základě zákona č. 214/1992 Sb., o burze cenných papírů. Tento zákon byl zrušen zákonem č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, nicméně i tento nový zákon upravuje zřízení stálého rozhodčího soudu organizátora regulovaného trhu.

Ze všech stálých rozhodčích soudů na území České republiky je však Rozhodčí soud při HK ČR a AK ČR jediným s obecnou působností.

¹²⁰ http://arbcourt.cz/index.php?url=cz_rsinfo.htm

¹²¹ SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona: Alternativní způsoby řešení obchodních sporů, 2. vyd., KEY Publishing, Ostrava (2007), str. 42

Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů, bylo nadále možné uzavřít rozhodčí smlouvy jen ve sporech o majetkové nároky z mezinárodního obchodního styku. Rozhodčí soud při Československé obchodní komoře se tak stal specializovaným soudem pro tyto spory. Za doby existence RVHP¹²² tento soud na základě Úmluvy o řešení občanskoprávních sporů vznikajících ze vztahů hospodářské a vědeckotechnické spolupráce v rozhodčím řízení¹²³ také obligatorně rozhodoval veškeré občanskoprávní spory vzniklé mezi hospodářskými organizacemi států úmluvy, v nichž byla hospodářská organizace z Československé socialistické republiky žalovanou stranou.

Od 1. 1. 1995, tedy účinnosti současného ZRŘ, však došlo k rozšíření možnosti uzavřít rozhodčí smlouvu i o majetkových sporech ve vnitrostátním styku, přičemž Rozhodčí soud díky své obecné působnosti může rozhodovat o všech těchto sporech, pokud se tak strany sporu dohodnou.

Stejně jako Soud ICC a jiné stálé rozhodčí soudy i Rozhodčí soud dává k dispozici doporučené znění rozhodčí doložky, které zní:

"Všechny spory vznikající z této smlouvy a v souvislosti s ní budou rozhodovány s konečnou platností u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky podle jeho Řádu a Pravidel jedním rozhodcem jmenovaným předsedou Rozhodčího soudu." Rozhodčí soud uvádí i druhou variantu rozhodčí doložky, jejíž jediný rozdíl od doložky výše citované však spočívá pouze v rozhodování sporu třemi rozhodci (jejichž zvolení je dle ŘMS předně doménou stran sporu) namísto jediného rozhodce určeného předsedou Rozhodčího soudu.

¹²² Rada vzájemné hospodářské pomoci

¹²³ Tato úmluva byla uveřejněna vyhláškou ministerstva zahraničních věcí ve Sbírce zákonů pod číslem 115/1974 Sb. Úmluva neupravovala jmenovitě působnost rozhodčího soudu při Československé obchodní komoře, ale stanovila ve svém čl. II, že jmenované spory budou projednávány „u rozhodčího soudu zřízeného při obchodní komoře ve státě žalované strany nebo - podle ujednání stran - v třetím smluvním státu této úmluvy.“

Pravomoc Rozhodčího soudu ale nevyplyvá jen z platné rozhodčí smlouvy uzavřené stranami, nýbrž může být dále dána i písemnými projevy stran v zahájeném rozhodčím řízení, ze kterých je patrná nepochybná vůle podřídit se pravomoci Rozhodčího soudu a nakonec může být pravomoc Rozhodčího soudu dána i mezinárodní smlouvou.¹²⁴

8.2 Řízení o mezinárodním sporu před Rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR

Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR rozlišuje, zda se rozhodčí řízení týká vnitrostátního či mezinárodního sporu a pro každý z těchto sporů disponuje samostatným řádem rozhodčího řízení.¹²⁵ Tato práce se však zaměří pouze na úpravu mezinárodního rozhodčího řízení.¹²⁶

Řád rozhodčího soudu pro mezinárodní spory (dále jen „ŘMS“) sám pojem mezinárodní spor nedefinuje, je však možné tuto definici získat užitím analogie na definici vnitrostátního sporu, jež je obsažena v § 1 odst. 3 řádu pro vnitrostátní spory. O mezinárodní spor by se tak jednalo, pokud by alespoň jedna strana sporu neměla sídlo na území České republiky, či pokud by alespoň jedna organizační složka zahraniční osoby podle § 21 obchodního zákoníku nebo organizační složka vykonávající činnost dle zvláštního zákona¹²⁷. Zařazení sporu

¹²⁴ Možnost udělení pravomoci Rozhodčímu soudu mezinárodní smlouvou však uvádí pouze Řád pro mezinárodní spory (§ 1 odst. 2 písm. a)). Zároveň Řád prostřednictvím odkazu na § 47 ZRŘ udává, že se musí jednat o smlouvu, kterou je Česká republika vázána a která byla vyhlášena ve Sbírce zákonů.

¹²⁵ RŮŽIČKA, Květoslav: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň (2005), str. 64

¹²⁶ Podstatné rozdíly mezi těmito řízeními lze spatřovat ve výši poplatků, různých lhůtách a v rozhodování o pravomoci Rozhodčího soudu. Zatímco podle Řádu pro vnitrostátní spory o pravomoci Rozhodčího soudu rozhodují sami rozhodci a předsednictvo Rozhodčího soudu se tohoto rozhodnutí může účastnit pouze vydáním svého stanoviska, je-li o něj rozhodci požádáno, v případě mezinárodního sporu o otázce pravomoci Rozhodčího soudu rozhoduje přímo předsednictvo. V obou řádech je rozhodování o pravomoci Rozhodčího soudu upraveno v § 23.

V případě lhůt spočívají rozdíly mezi oběma řády v někdy až několikanásobně delších lhůtách v řádu pro mezinárodní spory. Např. zatímco v řádu pro vnitrostátní spory maximální délka lhůty pro odstranění vad činí 10 dní, v řádu pro spory mezinárodní je tato lhůta prodloužena až na 2 měsíce (§ 19). Jako jiný příklad prodloužených lhůt u mezinárodních sporů lze uvést Urychlené řízení v § 27a, kde je u mezinárodních sporů lhůta, během níž má být vydán rozhodčí nález (či usnesení o zastavení řízení), prodloužena o jeden měsíc na celkové 4 měsíce (v případě, kdy o urychlené řízení projeví zájem pouze jedna ze stran).

¹²⁷ Např. zákon č. 21/1992 Sb., o bankách

jako vnitrostátního dále znemožňují případy, ve kterých se na spor neužije českého hmotného práva a všechna podání a přednesy stran nejsou učiněna v českém (resp. slovenském) jazyce. Dále by se jednalo o mezinárodní spor, pokud by se rozhodčí řízení konalo mimo území České republiky a rozhodnutí by nebylo vyneseno v češtině.

8.2.1 Zahájení řízení

Rozhodčí řízení se zahajuje podáním žaloby Rozhodčímu soudu, přičemž za datum podání žaloby se považuje den, kdy byla žaloba Rozhodčímu soudu doručena.¹²⁸

Ačkoliv je Rozhodčí soud českou institucí a český (popř. slovenský) jazyk je preferován, je možné žalobu podat i v jazyku kontraktu nebo v jazyku, ve kterém spolu strany komunikovaly.¹²⁹

Kromě podání žaloby ve správném jazyce RMS rovněž uvádí obsahové náležitosti žaloby ve svém § 17. Pokud žaloba nebude po obsahové stránce kompletní, bude žalobce vyzván tajemníkem Rozhodčího soudu, aby tyto vady žaloby odstranil a to ve lhůtě ne delší než 2 měsíce. Pokud by ani po stanovené lhůtě nebyly odstraněny vady žaloby, bude záležet na povaze této vady, zda i přes její existenci bude přípustné v rozhodčím řízení pokračovat, či zda dojde k zastavení řízení.

Jednou z podstatných věcí, které jsou Rozhodčím soudem v žalobě vyžadovány, je i uvedení hodnoty předmětu sporu. Ta musí být uvedena i u nároků nepeněžité povahy.¹³⁰ Vadu žaloby v podobě absence hodnoty sporu však může napravit nejen žalobce, ale pokud

¹²⁸ Toto časové určení data podání žaloby však platí pouze, nevyplývá-li z mezinárodní smlouvy jinak. (viz § 16 odst. 2 RMS)

¹²⁹ Tato možnost volby jazyka se vztahuje na veškeré předkládané písemnosti týkající se zahájení a konání rozhodčího řízení, s výjimkou písemných důkazů. Rozhodčí soud si za těchto okolností může na návrh strany, ale i z vlastního podnětu vyžádat od strany, která písemnost v cizím jazyce předložila, překlad do češtiny, popř. si Rozhodčí soud na náklady zmíněné strany překlad sám zajistí. (§ 6 odst. 2 RMS)

¹³⁰ V § 18 odst. 2 RMS jsou uvedeny způsoby, jimiž se hodnota předmětu sporu určuje. A to:

- a) Vymáhanou částkou v žalobách o peněžité plnění
- b) Hodnotou vymáhaného majetku v žalobách o vydání majetku
- c) Hodnotou předmětu právních vztahů v okamžiku podání žaloby v žalobách určovacích nebo v žalobách o změnu právních vztahů
- d) Na základě údajů, které jsou k dispozici, o materiálních zájmech žalobce v případech žalob o určité konání nebo nekonání.

tak žalobce neučiní ve stanovené lhůtě, určí hodnotu předmětu sporu na základě údajů, které jsou k dispozici, místo něj tajemník, popř. rozhodčí senát, pokud již byl ustaven.¹³¹

Právě od hodnoty sporu se odvíjí poplatek za rozhodčí řízení i paušál na správní náklady Rozhodčího soudu¹³², přičemž je nutné oba tyto poplatky uhradit, jinak nemůže být žaloba projednána a řízení bude zastaveno.

Teprve dojde-li k uhrazení poplatků a žaloba splňuje veškeré náležitosti, popř. jsou odstraněny její vady, je žalovaný informován o podání žaloby a zároveň je mu zaslána její kopie spolu s přiloženými písemnostmi, listinou rozhodců a Řádem Rozhodčího soudu.¹³³

Žalovaný je s doručovanou žalobou současně vyzván, aby se během 30 dní¹³⁴ od doručení žaloby k této žalobě písemně vyjádřil a svá tvrzení v žalobní odpovědi podepřel příslušnými důkazy.

Žalovaný ve své žalobní odpovědi může nároky žalující uznat nebo je může odporovat. RMS však vůbec žalovanou stranu nenutí, aby jakoukoliv žalobní odpověď učinila, a žaloba jí doručená může zůstat zcela bez reakce. Pak by o sporu bylo rozhodováno pouze na základě důkazů a tvrzení předložených stranou žalující.

RMS rovněž nevylučuje možnost žalovaného podat protižalobu. Ta pak musí splňovat stejné požadavky jako žaloba podaná žalobcem.

¹³¹ § 18 odst. 4 RMS

¹³² Pravidla o nákladech rozhodčího řízení tvoří přílohu k Řádu Rozhodčího soudu a stejně jako v případě řádů pro řešení sporů existují samostatné verze pravidel pro vnitrostátní a mezinárodní spory.

Zatímco účelem poplatku pro rozhodčí řízení je částečné krytí všeobecných nákladů Rozhodčího soudu, paušál na správní náklady má hradit režijní náklady vznikající v souvislosti s projednáváním konkrétního sporu. Náklady, které tímto paušálem kryty nejsou, uvádí Pravidla o nákladech rozhodčího řízení ve svém §1 odst. 4. Patří mezi ně např. vyplácení znalečného, pořizování překladů písemností či konání ústního jednání mimo sídlo Rozhodčího soudu.

¹³³ Doručování písemností je v RMS rovněž upraveno a to v § 9. Jedná se o úpravu komplexní včetně ustanovení o fikci doručení. O platné doručení písemnosti se ovšem jedná i v případě, že toto doručení splňuje požadavky procesního práva státu místa doručení, přestože se může jednat o mírnější úpravu, než stanoví RMS.

RMS dále umožňuje (neukládá však povinnost) předsedovi Rozhodčího soudu, aby účastníkovi v případě, že se nepodařilo doručit na jeho poslední známou adresu a tento účastník zároveň neurčil právního zástupce či zmocněnce k přijímání písemností, jmenoval k přijímání písemností opatrovníka. (§ 9 odst. 7 RMS) Opatrovník se jmenuje pouze pro stranu žalovanou a to zpravidla z řad advokátů. Je však třeba zmínit, že tento opatrovník není právním zástupcem strany a jeho funkce spočívá opravdu pouze v přijímání písemností namísto žalovaného.

¹³⁴ Tuto lhůtu je možné na žádost žalované strany i prodloužit. (§ 20 odst. 3 RMS)

Žalobní odpověď či protižaloba je pak Rozhodčím soudem v jedné kopii zasílána žalobci, aby na ní mohl včas reagovat ať už předložením nových důkazů, nebo případným zpětvzetím žaloby.¹³⁵

8.2.2 Jmenování rozhodců

ŘMS nestanoví žádné specifické požadavky na osobu rozhodce, což umožňuje, aby se rozhodcem ve sporu před Rozhodčím soudem stala jakákoliv fyzická osoba. Pouze v případě rozhodce předsedajícího rozhodčímu senátu klade ŘMS požadavek, aby tento byl zvolen z rozhodců zapsaných na listině rozhodců vedené Rozhodčím soudem¹³⁶. Nicméně v souladu s ustanovením § 13 odst. 3 si mohou strany v rozhodčí smlouvě dohodnout jiný postup při volbě předsedajícího rozhodce včetně možnosti volby osoby v listině rozhodců neuvedené. Takové ujednání stran je však výjimečné.¹³⁷

Obecně tedy listina rozhodců pro strany není závazná, jelikož si zcela volně mohou zvolit i rozhodce, který v listině rozhodců uveden není. Jestliže si strana zvolí rozhodce mimo listinu rozhodců, musí tento rozhodce být pro tento konkrétní spor na listinu rozhodců zapsán. S tímto zápisem na listinu pak musí rozhodce písemně vyjádřit souhlas.

¹³⁵ RŮŽIČKA, Květoslav: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň (2005), str. 76

¹³⁶ Listina rozhodců ve svém současném znění platném od 1. 1. 2010 obsahuje celkem 306 rozhodců jak českého tak zahraničního bydliště. Rozhodčí soud dále vede Seznam rozhodců pro spotřebitelské spory čítající 56 výlučně českých rozhodců.

Konkrétní požadavky pro zapsání rozhodce do listiny rozhodců Rozhodčí soud neuvádí, nicméně Statut Rozhodčího soudu ve svém čl. IV odst. 1 stanoví, že na listinu rozhodců může být zapsána osoba, která si svou činností osvojila způsobilost pro funkci rozhodce a jejíž vědomosti a zkušenosti včetně znalosti práva ve spojení s osobními vlastnostmi dávají záruku úspěšného výkonu funkce rozhodce. Naproti těmto požadavkům je např. národnost rozhodce zcela irelevantní.

K ověření, zda kandidát na rozhodce dosahuje požadovaných kvalit, slouží dotazník, ve kterém kandidát mimo jiné uvádí své nejvyšší dosažené vzdělání, obor, délku praxe, publikační činnost, jazykové znalosti a zkušenosti s rozhodčím řízením. O zapsání konkrétního kandidáta do listiny rozhodců pak rozhoduje Předsednictvo Rozhodčího soudu.

(http://kc.soud.cz/index.php/cz/oblast_dotazu/3)

V samotné listině rozhodců však kvalifikace rozhodců uvedena není. Listina obsahuje pouze jména a příjmení, stát a město bydliště rozhodců. Bude-li tak strana mít při výběru rozhodce zájem o informace o kvalifikaci rozhodce, budou jí tyto poskytnuty na základě žádosti tajemníkem Rozhodčího soudu.

RŮŽIČKA, Květoslav: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň (2005), str. 79

¹³⁷ OBERHAMMER, Paul; DOMEJ, Tanja; SIMA, Katja; GALIČ, Aleš: Schiedsgerichtsbarkeit in Zentraleuropa = Arbitration in Central Europe, Graz, Vídeň (2005), str. 304

V otázce závaznosti listiny rozhodců při jmenování rozhodců je tomu však jinak v případě, že rozhodce, popř. předsedu rozhodčího senátu volí předseda Rozhodčího soudu. Předseda rozhodčího soudu totiž může vybírat rozhodce právě pouze z listiny rozhodců.¹³⁸

Počet rozhodců i způsob jejich jmenování si určují především samotné strany sporu. O počtu rozhodců se strany mohou dohodnout v rozhodčí smlouvě. ŘMS ovšem pamatuje i na situace, kdy rozhodčí doložka počet rozhodců neobsahuje. V takovém případě bude spor rozhodovat rozhodčí senát složený ze tří rozhodců¹³⁹.

Pokud si strany v rozhodčí smlouvě stanoví, že o sporu bude rozhodovat jediný rozhodce, je tento rozhodce podle § 21 odst. 4 ŘMS volen vzájemnou dohodou stran. Pakliže k dohodě na osobě rozhodce mezi stranami nedojde, jmenuje jej předseda Rozhodčího soudu z listiny rozhodců.

Má-li o sporu rozhodovat tříčlenný rozhodčí senát, jmenuje každá ze stran jednoho rozhodce a takto zvolení rozhodci následně zvolí předsedu rozhodčího senátu opět z listiny rozhodců¹⁴⁰.

Žalobce většinou jmenuje rozhodce přímo v žalobě¹⁴¹, nebo může volbou rozhodce pověřit předsedu Rozhodčího soudu. Stane-li se, že rozhodce v žalobě jmenován není ani není ke jmenování zmocněn předseda Rozhodčího soudu, bude žalobce tajemníkem Rozhodčího soudu vyzván, aby rozhodce v určené lhůtě jmenoval. Jestliže žalobce ani po výzvě ve stanovené lhůtě rozhodce nejmenuje, bude rozhodce zvolen z listiny rozhodců předsedou Rozhodčího soudu.

Žalovaný výzvu k volbě rozhodce obdrží spolu s žalobou a listinou rozhodců. Jmenovat rozhodce je pak žalovaná strana povinna ve stejné

¹³⁸ Tamtéž. Str. 305

¹³⁹ § 3 odst. 2 ŘMS

¹⁴⁰ Listina rozhodců při volbě rozhodce tedy není závazná pouze pro předsedu Rozhodčího soudu, ale v tomto konkrétním případě rovněž pro rozhodce tříčlenného senátu bez ohledu na to, zda byli zvoleni stranami či předsedou Rozhodčího soudu. (§ 21 odst. 1 ŘMS)

¹⁴¹ Jméno a příjmení rozhodce nebo žádost, aby rozhodce určil předseda Rozhodčího soudu, je jednou z obsahových náležitostí žaloby. (§ 17 odst. 2 písm. e)). Chybí-li tedy v žalobě jméno rozhodce, postupuje se podle ustanovení ŘMS o odstranění vad žaloby.

lhůtě, jakou má na žalobní odpověď, tedy ve lhůtě 30 dní.¹⁴² Stejně jako žalobce i žalovaný může požádat, aby byl rozhodce zvolen předsedou Rozhodčího soudu. Nezvolí-li žalovaná strana rozhodce (či nepověří-li jeho volbou předsedu Rozhodčího soudu), rozhodce opět zvolí předseda Rozhodčího soudu. Žalovaný tedy neobdrží novou výzvu s dodatečnou lhůtou.

Takto jmenování rozhodci pak zvolí předsedu rozhodčího senátu a to ve lhůtě 14 dnů ode dne oznámení o jmenování rozhodce. Jestliže nedojde k volbě předsedy senátu v této lhůtě, jmenuje předsedu rozhodčího senátu předseda Rozhodčího soudu.

Na rozdíl od procedury volby rozhodců v řízení před Soudem ICC zde dochází k přímému jmenování rozhodců stranami, nikoliv pouze k navrhování jmen rozhodců. Proto rovněž nedochází k potvrzení stranami jmenovaných rozhodců Rozhodčím soudem v duchu čl. 9 Pravidel rozhodčího řízení ICC.

8.2.3 Odmítnutí rozhodce

Každá ze stran je oprávněna odmítnout rozhodce, předsedu rozhodčího senátu nebo jediného rozhodce, jestliže podle ní existují důvodné pochybnosti o nepodjatosti takového rozhodce. Straně rovněž nic nebrání, aby pro podjatost odmítla i rozhodce, kterého si sama zvolila. Odmítnutí rozhodce je však více než vhodné učinit ještě před začátkem ústního jednání. Dojde-li totiž k odmítnutí rozhodce až po zahájení ústního jednání, umožňuje ŘMS projednat odmítnutí pouze, pokud důvod pro odmítnutí rozhodce bude uznán za závažný.¹⁴³

Má-li o sporu rozhodovat tříčlenný senát a námitka podjatosti byla učiněna pouze proti jednomu ze tří rozhodců, rozhodují o odmítnutí rozhodce zbývající členové rozhodčího senátu. Jestliže však mezi zbývajících rozhodci v této otázce nedojde k dohodě, či došlo k odmítnutí dvou, popř. dokonce všech rozhodců v rozhodčím senátu,

¹⁴² § 20 odst. 3 ŘMS

¹⁴³ § 22 odst. 1 ŘMS

rozhoduje o odmítnutí pouze předsednictvo Rozhodčího soudu. Předsednictvo dále rozhoduje o odmítnutí i v případě, že je odmítnut jediný rozhodce.¹⁴⁴

Bude-li důvod odmítnutí rozhodce uznán za opodstatněný a odmítnutí bude vyhověno, bude odmítnutý rozhodce nahrazen jmenováním rozhodce nového a to stejným postupem, jakým došlo ke zvolení odmítnutého rozhodce. V řízení se pak pokračuje ve stavu, v jakém bylo k datu jmenování nového rozhodce.

Obdobným postupem jako u rozhodců mohou stranami být odmítnuti i znalci a tlumočníci. V takovém případě pak o odmítnutí rozhoduje rozhodčí senát.¹⁴⁵

Právo odmítnout rozhodce mají strany rovněž v případě, že se rozhodce (ať už jediný rozhodce či kterýkoliv člen rozhodčího senátu) nemůže účastnit projednávání sporu či se opakovaně projednávání sporu neúčastní. Na rozdíl od námitky podjatosti rozhodce může v tomto případě podnět k odmítnutí rozhodce učinit i jiný člen rozhodčího senátu. O odmítnutí pak opět rozhodují zbývající členové rozhodčího senátu, případně předsednictvo Rozhodčího soudu jako v případě odmítnutí rozhodce pro podjatost.

8.2.4 Samotné řízení a jeho druhy

Spor se před Rozhodčím soudem projednává v neveřejném zasedání. Případnou přítomnost jiných osob, než jsou účastníci řízení, musí schválit obě strany i rozhodčí senát. Samotné ústní jednání a vynášení rozhodnutí pak probíhá v češtině (nebo slovenštině). Na žádost strany pak Rozhodčí soud může zajistit tlumočení do jiného jazyka na její náklady.

Kromě standardního řízení s ústním jednáním ŘMS také umožňuje tzv. zjednodušené řízení, čili rozhodování sporu pouze na

¹⁴⁴ § 22 odst. 2 ŘMS

¹⁴⁵ § 22 odst. 6 ŘMS

základě písemných podkladů.¹⁴⁶ Projednat spor ve zjednodušeném řízení je možné pouze na základě dohody stran. Přestože se strany na zjednodušeném řízení dohodly, může rozhodčí senát nařídit ústní jednání, jestliže předložené písemnosti nepovažuje jako dostačující pro rozhodnutí ve věci samé.

Za zjednodušené řízení ŘMS označuje i situaci, kdy se strany písemně dohodnou, že není třeba rozhodčí nález vydávat s odůvodněním.

ŘMS neobsahuje ve standardním ani zjednodušeném řízení žádnou lhůtu, během níž by musel rozhodčí senát vydat konečný rozhodčí nález jako je tomu např. u řízení před Soudem ICC¹⁴⁷, kde má rozhodčí senát na vydání konečného nálezu 6 měsíců.

Časová lhůta však ŘMS uvádí v ustanovení o urychleném řízení¹⁴⁸. Lhůta pro urychlené řízení však není pouze jedna a odvisí od souhlasu stran s tímto urychleným řízením. V případě, že se na urychleném řízení písemně dohodly obě strany, je lhůta pro vydání konečného nálezu (či usnesení o zastavení rozhodčího řízení) stanovena na 1 měsíc od okamžiku zaplacení zvýšeného poplatku za urychlené řízení. Pokud však dohoda na urychleném řízení mezi stranami nevznikla a urychlené řízení tak navrhuje pouze jedna strana, prodlužuje se výše zmíněná lhůta na 4 měsíce od zaplacení zvýšeného poplatku.

Kromě celkového časového limitu pro rozhodčí řízení má urychlené řízení vliv i na ostatní lhůty uvedené v ŘMS. Pokud s urychleným řízením souhlasí obě strany, zkracují se lhůty v ŘMS na třetinu a probíhá-li urychlené řízení na návrh pouze jedné strany, pak na polovinu¹⁴⁹.

¹⁴⁶ § 27 ŘMS

¹⁴⁷ Čl. 24 Pravidel rozhodčího řízení ICC

¹⁴⁸ § 27a ŘMS

¹⁴⁹ Výjimku ve zkracování lhůt pak tvoří lhůty pro doručování žaloby a minimální lhůta pro podání návrhu na změnu termínu ústního jednání (§ 26 odst. 6 ŘMS). Tyto lhůty zůstávají zachovány v původní délce.

8.2.5 Rozhodčí nález

Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem končí vydáním rozhodčího nálezu, a pokud nedošlo k rozhodnutí ve věci, vydáním usnesení o zastavení rozhodčího řízení¹⁵⁰.

ŘMS neukládá rozhodcům povinnost předložit návrh rozhodčího nálezu Rozhodčímu soudu, jako je tomu např. v řízení před Soudem ICC¹⁵¹. Záruku, že rozhodčí nález splňuje formální náležitosti, tak představují pouze podpisy předsedy a tajemníka Rozhodčího soudu na rozhodčím nálezu¹⁵².

ŘMS neobsahuje přímý výčet druhů rozhodčího nálezu, které může rozhodčí senát v řízení před Rozhodčím soudem vydat, nicméně ve svém § 34 zmiňuje nález částečný a mezitímní.

Mezitímní rozhodčí nález se vydává v případě, že je vhodné a účelné nejprve vyřešit otázku, zda je uplatňovaný nárok vůbec opodstatněný a teprve poté se bude rozhodovat o jeho výši. Žalobce tak ve snaze optimalizovat náklady na rozhodčí řízení může uplatnit pouze minimální nárok a následně, pokud rozhodčí senát rozhodne o oprávněnosti nároku, uplatňované nároky rozšířit¹⁵³. Může se tak stát, že žalobce na základě mezitímního rozhodčího nálezu vezme žalobu zpět a rozhodovat o výši nároku tak již nebude třeba.

Částečným rozhodčím nálezem pak může rozhodčí senát rozhodnout v případě, že je dostatečně vyjasněna pouze část projednávaného předmětu sporu. Rozhodčí senát pak může prohlásit rozhodčí řízení za skončené jen co do vyjasněné části sporu a

¹⁵⁰ § 40 odst. 2 ŘMS uvádí hlavní důvody pro vydání usnesení o zastavení řízení, jimiž jsou:

- a) zpětvzetí žaloby žalobcem
- b) uzavření smíru potvrzeného rozhodčím senátem, avšak bez vydání nálezu
- c) rozhodnutí o pravomoci Rozhodčího soudu, není-li pravomoc dána
- d) nezaplacení poplatku za rozhodčí řízení

¹⁵¹ Čl. 27 Pravidel rozhodčího řízení ICC

¹⁵² OBERHAMMER, Paul; DOMEJ, Tanja; SIMA, Katja; GALIČ, Aleš: Schiedsgerichtsbarkeit in Zentraleuropa = Arbitration in Central Europe, Graz, Vídeň (2005), str. 307

¹⁵³ RŮŽIČKA, Květoslav: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň (2005), str. 138

§ 34 odst. 4 ŘMS

v pokračujícím rozhodčím řízení rozhodovat jen o ostatních částech předmětu sporu. Počet částečných rozhodčích nálezů ŘMS nestanoví.

Nakonec ŘMS umožňuje straně, aby během 30 dní od doručení rozhodčího nálezu podala žádost na vydání doplňujícího nálezu¹⁵⁴, pokud se ukáže, že rozhodčí nález neobsahuje odpověď na všechny nároky stran. K vydání doplňujícího nálezu je pak třeba nařídit nového ústního jednání a strany znovu předvolat. Po vydání se doplňující nález stává neoddělitelnou součástí doplňovaného nálezu.

¹⁵⁴ § 38 odst. 1 ŘMS

9 ICSID a řešení sporů z investic

Mezinárodní investice, ač nesou jistá specifika, která je odlišují od běžných vztahů uskutečněných v rámci mezinárodního obchodu, lze nepochybně zařadit jako velmi důležitou součást mezinárodního obchodního styku, v níž se rovněž využívá k řešení sporů především mezinárodní arbitráže. Význačným prvkem mezinárodní investice jsou strany tohoto právního vztahu. Jednou ze stran je sice stejně jako v mezinárodně-obchodním vztahu soukromoprávní subjekt, v tomto případě investor, druhou stranou však zpravidla bývá samotný stát a případný spor by byl řešen vždy před obecným soudem tohoto státu. Je tedy zcela pochopitelné, že obava investora z výhody, kterou má druhá strana v podobě „domácího soudu“, je v takové situaci mnohem vyšší než v tradičním obchodním vztahu mezi dvěma soukromoprávními subjekty. Jelikož se státy obecně jen velmi nerady vzdávají své soudní imunity v ostatních zemích, vychází jako jediný způsob řešení sporů z investic, který by byl schůdný pro obě strany, právě mezinárodní arbitráž.

9.1 Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic

V minulosti se v řadě případů Světová banka ujala asistence při zprostředkování či urovnávání sporů z investic mezi státy a soukromými investory z jiných států. Jedním z důvodů pro vytvoření Mezinárodního střediska pro řešení sporů z investic (dále jen „ICSID“) bylo osvobození Prezidenta Světové banky a zaměstnanců od břemena účasti v takovýchto sporech. Ale prvořadou úvahou Světové banky byla víra, že omezení investičních rizik nekomerční povahy a vytvoření instituce zaměřené speciálně k usnadnění řešení sporů z investic mezi státy a cizími investory může dále pomoci při podpoře zvyšujícího se toku mezinárodních investic.

ICSID bylo založeno na základě mnohostranné Úmluvy o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států (známé také jako „Washingtonská úmluva“ či „Úmluva ICSID“) sjednané ve Washingtonu

18. března 1965, která vešla v platnost 14. října 1966. V současné době má Washingtonská úmluva více jak 140 smluvních stran.

Přestože Washingtonská úmluva založila ICSID jako autonomní mezinárodní organizaci, existuje zde silné spojení právě se Světovou bankou. Předsedou Správní rady je z titulu své funkce Prezident Světové banky a všichni členové ICSID jsou zároveň členy Světové banky. Pokud členský stát nevyjádří opačné stanovisko, bude guvernér Světové banky jmenovaný státem ex officio jako člen Správní rady. Pokud výdaje střediska nemohou být pokryty z poplatků za využití jeho služeb nebo z jiných příjmů, jsou financovány z rozpočtu Světové banky.¹⁵⁵

Rozhodčí doložka odkazující řešení sporů na rozhodčí řízení pod ICSID je dnes běžně součástí investičních smluv mezi členskými státy ICSID a investory z jiných členských států. Souhlas států s předložením sporů z investic k rozhodčímu řízení ICSID lze najít také ve více než 1500 dvoustranných dohodách o ochraně investic.

Rozhodčí řízení ICSID je rovněž jedním z hlavních mechanismů pro urovnávání sporů z investic ve čtyřech současných mnohostranných dohodách o obchodu a investicích (Severoamerická zóna volného obchodu, Energetická charta, the Cartagena Free Trade Agreement a Colonia Investment Protocol of Mercosur¹⁵⁶).

9.1.1 Additional Facility Rules

Kromě poskytování prostředků pro smírčí a rozhodčí řízení na základě Washingtonské úmluvy ustavilo ICSID roku 1978 tzv. Additional Facility Rules opravňující Sekretariát ICSID k spravování různých druhů řízení mezi státy a příslušníky druhých států, které nespadají do sféry Washingtonské úmluvy. Ty zahrnují a) smírčí a rozhodčí řízení, ve kterých ani státní strana ani domovský stát investora nejsou členy ICSID. Dále sem spadají b) smírčí a rozhodčí řízení, ve

¹⁵⁵ <http://icsid.worldbank.org>

¹⁵⁶ V rámci MERCOSUR rovněž existuje vnitřní způsob řešení sporů vzniklých mezi jeho členy v ad-hoc rozhodčím řízení. Viz The Olivos Protocol for the Settlement of Disputes in Mercosur, čl. 9 a násl.

kterých alespoň jedna ze stran je smluvní stranou Washingtonské úmluvy nebo příslušníkem státu, jež je smluvní stranou, ale nejedná se přímo o investiční spor. Rovněž se však nemůže jednat o běžnou obchodní transakci, ale naopak o transakci, jejíž znaky ji „od běžné komerční transakce odlišují.“ Nakonec lze Additional Facility využít pro c) vyšetřovací řízení, na které se mohou stát nebo cizí občan obrátit, pokud si přejí zahájit vyšetřování „k prozkoumání a posouzení skutkové podstaty“. Využití Additional Facility pro smírčí a rozhodčí řízení je však vázáno na souhlas generálního tajemníka Sekretariátu, který souhlas udělí po posouzení smlouvy, kterou mezi sebou strany uzavřely nebo podle návrhu smlouvy, kterou mezi sebou uzavřít plánují.¹⁵⁷

Jedním z podstatných důsledků skutečnosti, že Additional Facility Rules se aplikují na oblasti mimo Washingtonskou úmluvu, je nemožnost použití ustanovení Úmluvy na následné uznání a výkon rozhodčího nálezu. Pro uznání a výkon rozhodčího nálezu je tak nutné použít Newyorské úmluvy. V této souvislosti sama Additional Facility Rules uvádějí, že rozhodčí řízení se musí konat v zemi, jež je smluvní stranou Newyorské úmluvy.¹⁵⁸

9.1.2 Hlavní odlišnosti rozhodčího řízení ICSID od běžného rozhodčího řízení

ICSID je mezinárodní organizací, která jako taková má dle mezinárodního práva vlastní právní subjektivitu, což umožňuje, aby rozhodčí řízení ICSID, bez ohledu na místo konání rozhodčího řízení, nespadlo pod právní řád žádného státu. To je nepochybně jeden z hlavních důvodů, které stojí za úspěchem tohoto způsobu řešení sporů. Jak už bylo naznačeno výše, státy se velice nerady vzdávají své soudní imunity, díky které nepodléhají jurisdikci jiných států, a naopak investor si nepřeje, aby o sporu rozhodoval soud státu, který je sám stranou sporu. Stejně tak není dána příslušnost žádného státního

¹⁵⁷ Additional Facility Rules, čl. 4(1)

¹⁵⁸ Additional Facility Rules, čl. 19

soudu k vydávání předběžných opatření či přezkumu rozhodčího nálezu po procesní stránce. Předběžná opatření jsou zcela v kompetenci ICSID a přezkum rozhodčích nálezů probíhá rovněž v rámci ICSID a to prostřednictvím za tímto účelem z rozhodců sestaveného ad-hoc výboru.

Pro uznání a výkon rozhodčího nálezu má Washingtonská úmluva rovněž vlastní úpravu. Dle Washingtonské úmluvy je každý smluvní stát povinen uznat rozhodčí nález ICSID jako závazný a dále je povinen vymáhat na svém území plnění závazků uložených v rozhodčím nálezu, jakoby to bylo konečné rozhodnutí soudu v tomto státě. Zvláštností je, tato povinnost vymáhat plnění závazků se týká pouze závazků peněžních, zatímco řešení výkonu rozhodčího nálezu s nepeněžitými závazky Washingtonská úmluva neobsahuje.

9.1.3 Otázka příslušnosti ICSID k řešení sporů

V případě, že investor zahájí rozhodčí řízení, bývá snahou hostitelského státu vymanit se z jurisdikce ICSID a to zpochybněním splnění požadavků, které jsou Washingtonskou úmluvou pro příslušnost ICSID vyžadovány.

Jedním z těchto požadavků je souhlas stran s rozhodčím řízením. Skutečnost, že stát je stranou Washingtonské úmluvy totiž ještě neznamená, že dal souhlas k řešení sporu rozhodčím řízením. Naopak Washingtonská úmluva vyžaduje písemný souhlas stran, že spor bude předložen ICSID.¹⁵⁹ Tento písemný souhlas může být vyjádřen hned několika způsoby. Nejtradičnější metodou vyjádření souhlasu státu s rozhodčím řízením je stále rozhodčí doložka v samotné smlouvě o investici uzavřené mezi státem a investorem. Až do roku 1990 byly všechny spory v pravomoci Střediska s vyjádřením souhlasu právě v podobě těchto doložek. Roku 1990 se situace změnila díky případu *Asian Agricultural Products Limited v. Democratic Socialist Republic of Sri Lanka*, ve kterém bylo poprvé uznáno, že investor může využít přímo dvoustranné dohody o podpoře a ochraně investic uzavřené mezi

¹⁵⁹ Washingtonská úmluva, čl. 25 odst. 1

státem, jehož je investor příslušníkem a hostitelským státem. Jestliže se totiž hostitelský stát v této dvoustranné dohodě zavázal k řešení sporů s investory pomocí rozhodčího řízení, splnil tak podmínku písemného souhlasu a investor se tak může rovnou obrátit na ICSID. Další způsob vyjádření souhlasu s jurisdikcí ICSID je začlenění takového souhlasu do samotného vnitrostátního právního předpisu (zákona) hostitelského státu.

Závazek státu k předložení sporu k rozhodčímu řízení ICSID v dvoustranné dohodě o ochraně investic či v zákoně lze považovat za nabídku rozhodčího řízení poskytovanou státem. Tuto nabídku v případě sporu může investor výslovně přijmout, za souhlas investora s rozhodčím řízením ICSID se však považuje i samotné podání žádosti o zahájení rozhodčího řízení zaslané generálnímu tajemníkovi Sekretariátu ICSID.

Jakmile strana poskytne svůj písemný souhlas, není možné takový souhlas jednostranně odvolat a to ani v případě souhlasu poskytnutého v dvoustranné dohodě o ochraně investic či souhlasu vyjádřeného v zákoně.

Aby k projednání sporu byl příslušný ICSID, musí se jednat o „právní spor vznikající přímo z investice“. Z ekonomického hlediska lze za investici považovat přínos, jenž má ekonomickou povahu, je konkretizovaný a ocenitelný, s dlouhodobou návratností a je spojen s jistou mírou podnikatelského rizika. Postupem doby však je možné pozorovat u judikatury ICSID tendence k neustálému rozšiřování definice „investice“. V dnešní době by tak bylo za investici možné označit v zásadě jakýkoliv projekt či transakci mající ekonomickou hodnotu, přičemž se může jednat jak o investice v podobě kapitálu¹⁶⁰, tak o investice v podobě stavebních projektů¹⁶¹, či poskytování technologií. Za investici však v žádném případě nelze považovat, jak vyplývá i

¹⁶⁰ Rozhodčí nález ve věci Fedax N.V. v. Republic of Venezuela (ICSID Case No. ARB/96/3)

¹⁶¹ Rozhodčí nález ve věci Salini Costruttori S.p.A. and Italstrade S.p.A. v. Kingdom of Morocco (ICSID Case No. ARB/00/4)

z Additional Facility Rules, běžnou obchodní transakci neboli komerční prodej. Rovněž za investici nelze považovat náklady, které investor vynaložil při uskutečňování možné investice, která však nakonec nebyla realizována¹⁶².

Washingtonská úmluva nakonec vyžaduje, aby spor byl mezi smluvním státem (Washingtonské úmluvy) a příslušníkem jiného smluvního státu. V případě identifikace smluvního státu nedochází k problémům, jelikož seznam smluvních států je obecně přístupný.¹⁶³ Stranou smlouvy o investici ale nemusí nutně být pouze smluvní stát. Stranou smlouvy může být i orgán smluvního státu či konkrétní územní celek na území státu. Aby v daném případě mohl být ICSID příslušný k řešení sporu z takové investice, musí smluvní stát určit ICSIDu, že takový orgán či celek pod jurisdikci ICSID spadá.¹⁶⁴ Dále je Washingtonskou úmluvou vyžadováno, aby souhlas orgánu či územního celku smluvního státu byl podroben schválení smluvního státu, pokud stát ICSIDu neoznámí, že takové schválení nevyžaduje.¹⁶⁵

Od investora Washingtonská úmluva očekává, že bude příslušníkem jiného smluvního státu. Nebývá však výjimkou, že je investor nucen založit ve státě hostujícím investici dceřinou společností, skrze niž samotná investice následně probíhá. Tím by došlo k nesplnění podmínky příslušnosti k druhému smluvnímu státu, jelikož oficiálním investorem by byla tato dceřiná společnost se sídlem v hostujícím státě, čímž by investice ztratila svůj mezinárodní prvek. Naštěstí tento problém Washingtonská úmluva řeší a to tak, že pokud se strany smlouvy o investici dohodly, že tato dceřiná společnost je kvůli faktické zahraniční kontrole považována za příslušníka jiného smluvního

¹⁶² Rozhodčí nález ve věci *Mihaly International Corporation v. Democratic Socialist Republic of Sri Lanka* (ICSID Case No. ARB/00/2)

¹⁶³ Tento seznam je dostupný na internetových stránkách ICSID (icsid.worldbank.org)

¹⁶⁴ Washingtonská úmluva, čl. 25 odst. 1; V českém znění úmluvy je uvedeno „zastoupení“, což dle mého názoru naprosto neodpovídá anglickému znění, které uvádí „constituent subdivision“. Pojem „zastoupení“ by tak neodpovídal zjevnému záměru Úmluvy, aby pod jurisdikci ICSID spadaly i územní celky nadané vlastní subjektivitou.

¹⁶⁵ Washingtonská úmluva, čl. 25 odst. 3

státu.¹⁶⁶Dle judikatury ICSID dokonce není nutná tato výslovná dohoda, ale postačuje, pokud stát, jenž je stranou smlouvy o investici, věděl, že se jedná o dceřinou společnost řízenou příslušníkem jiného smluvního státu¹⁶⁷. Dle jiného případu také postačuje, pokud stát ve smlouvě o investici s dceřinou společností souhlasil s rozhodčí doložkou ICSID¹⁶⁸.

9.2 Phoenix Action Ltd. vs. Czech Republic

Případ Phoenix Action Ltd. vs. Czech Republic (ICSID Case No. ARB/06/5) byl u ICSIDu registrován v dubnu 2006 a ukončen byl vydáním rozhodčího nálezu dne 15. května 2009. Ačkoliv se jedná o zcela první případ investičního sporu řešeného před Střediskem ICSID¹⁶⁹, jehož stranou je přímo Česká republika, zapíše se tento případ nepochybně jako důležitý precedent v judikatuře ICSID.

Druhá strana sporu, Phoenix Action Ltd., byla právnickou osobou založenou podle izraelského práva panem Vladimírem Beňou (českým občanem). Investice, kterou Phoenix Action Ltd. měla dle svého vyjádření učinit, spočívala v zakoupení 100% podílů ve společnostech Benet Group, a.s. (dále „Benet Group“) a Benet Praha, spol. s r.o. (dále „Benet Praha“) a to od prodejce – společnosti Benreal s.r.o. Na takovou investici by se následně vztahovala Dohoda o podpoře a ochraně investic (dále jen „BIT“¹⁷⁰) uzavřená mezi Izraelem a Českou republikou, která opravňuje investora k předložení případného sporu z investice Středisku ICSID, pokud se nepodaří stranám spor vyřešit jednáním do 6

¹⁶⁶ Washingtonská úmluva, čl. 25 odst. 2 písm. b)

¹⁶⁷ Rozhodčí nález ve věci Amco Asia Corporation and others v. Republic of Indonesia (ICSID Case No. ARB/81/1)

¹⁶⁸ Rozhodčí nález ve věci Liberian Eastern Timber Corporation v. Republic of Liberia (ICSID Case No. ARB/83/2)

¹⁶⁹ Donedávna se v otázce účasti České republiky v rozhodčích řízeních před Střediskem ICSID uváděl jediný případ a to „Československá obchodní banka, a.s. v. Slovak Republic

(ICSID Case No. ARB/97/4)“. V tomto případě však lze o účasti České republiky hovořit pouze v uvozovkách, jelikož zde Česká republika nevystupuje jako strana v rozhodčím řízení, nýbrž pouze jako domovský stát jedné ze stran rozhodčího řízení, čili investora.

¹⁷⁰ BIT – Bilateral Investment Treaty

měsíců.¹⁷¹ Phoenix Action Ltd. si nárokovala náhradu škody, kterou ji Česká republika měla způsobit tím, že:

1. společnosti Phoenix Action byla odepřena spravedlnost z důvodů dlouhého trvání probíhajících soudních sporů mezi Benet Group a panem Miroslavem Raškou o vlastnictví společností Druhá slévárna Blansko, a.s. a Cash & Capital, a.s. a

2. po společnosti Benet Praha se vyžadovala reakce na vyměření daní a cla, aniž by společnosti Benet Praha, spol. s r.o. byl umožněn přístup k jejím obchodním dokumentům, které byly v držení českých státních orgánů z důvodů dříve probíhajícího trestního řízení.

Rozhodčí tribunál však při svém šetření zjistil, že společnost Benreal s.r.o., tedy původní prodejce společností Benet Group a Benet Praha, ve skutečnosti patří manželce pana Beňa a že Phoenix Action Ltd. společnosti Benet Group a Benet Praha opět prodala zpět společnosti Benreal s.r.o. a to za stejnou částku, za kterou obě společnosti předtím koupila. Tyto skutečnosti podporovaly tvrzení České republiky, že založení společnosti Phoenix Action Ltd. a celá tato „investice“ měly sloužit pouze k získání přístupu k investiční arbitráži při středisku ICSID a to aplikací BIT mezi Izraelem a Českou republikou.

V případě, že by rozhodčí tribunál uznal, že se jedná o investici podle Washingtonské úmluvy a BIT¹⁷² a tudíž rozhodl, že spor spadá do jurisdikce ICSID, mohlo by to mít vážné následky. Jakýkoliv čistě vnitrostátní investiční spor by poté bylo možné předložit k přezkumu středisku ICSID a to prostou cestou založení společnosti v cizím státě, která by následně investora, který je stranou vnitrostátního sporu, odkoupila.

¹⁷¹ 73/1999 Sb.m.s.

¹⁷² Aby spor spadl do jurisdikce ICSID, musí být splněny nejen podmínky kladené na investici v čl. 25 Washingtonské úmluvy, ale v případě, že souhlas státu s předložením sporu ICSID je obsažen v Dohodě o podpoře a ochraně investic, musí investice, z níž spor vychází, zároveň splňovat definici investice podle této BIT.

Aby rozhodčí tribunál mohl určit, zda se jedná o investici chráněnou BIT a tudíž i podléhající jurisdikci ICSID, rozhodl se použít tzv. Saliniho testu, tedy posouzení souladu investice se čtyřmi kontrolními hledisky: 1) zda došlo k vkladu finančních prostředků či jiného jmění s ekonomickou hodnotou, 2) zda investice měla trvat určitou dobu, 3) zda bylo přítomno investiční riziko a 4) zda existoval přínos k rozvoji hostujícího státu. Rozhodčí tribunál však zároveň rozšířil pro tento případ Saliniho test o další dva body: 5) zda byla investice v souladu se zákony hostujícího státu a 6) zda byla provedena v dobré víře.

Ačkoliv s výhradami, tribunál neshledal překážky, které by výslovně bránily označení zkoumané investice jako skutečné chráněné investice. Rovněž dle rozhodčího tribunálu nedošlo k žádnému porušení zákonů České republiky či dokonce dobré víry, jak je v zákonech ČR upravena, jelikož z pohledu těchto předpisů došlo k pouhému převodu podílů společností na Phoenix Action Ltd.

Rozhodčí tribunál však vyjádřil myšlenku, že investice musí být v souladu se základními principy mezinárodního práva, mezi něž za každých okolností patří dobrá víra. Důvody, které nakonec vedly rozhodčí tribunál k označení této „investice“ za zneužití systému ochrany mezinárodních investic pod Washingtonskou úmluvou byly zejména:

a) Skutečnost, že veškeré transakce podílů společností Benet Praha a Benet Group se udály pouze uvnitř rodiny pana Beňa.

b) V době této „investice“ již probíhala soudní řízení se společností Benet Group a byly zřejmé i daňové a celní problémy společnosti Benet Praha a to v obou případech po dobu delší než 1 rok. Phoenix Action Ltd. tudíž nejen musel být se stavem společností obeznámen, ale jeho „investice“ ve skutečnosti proběhla až po vzniku škod, jejichž náhradu zde žádá.

c) K přesvědčení rozhodčího tribunálu, že Phoenix Action Ltd. a jeho „investice“ měly sloužit pouze k vytvoření domnělé mezinárodní

investice spadající do jurisdikce ICSID, dále přispělo, že žalobní návrh byl ICSIDu zaslán již 2 měsíce poté, co Phoenix Action Ltd. zakoupil společnosti Benet Praha a Benet Group.

d) Velkou měrou k tomuto rozhodnutí však přispěla skutečnost, že Phoenix Action Ltd. nejevil žádný zájem angažovat se v ekonomických aktivitách společností Benet Group a Benet Praha. Rozhodčí tribunál v nálezu např. zmiňuje, že se naprosto postrádá jakýkoliv podnikatelský záměr, program na refinancování či dokonce neproběhlo ani ocenění obou společností.

První a v této době jediná investiční arbitráž České republiky před Mezinárodním střediskem pro řešení sporů z investic tedy skončila ve prospěch České republiky a společnosti Phoenix Action Ltd. rozhodčí tribunál uložil nejen uhradit náklady rozhodčího řízení ICSID, ale i veškeré právní výlohy České republiky.

Závěr

Rozhodčí řízení je soukromoprávním institutem, který se v mezinárodní obchodní komunitě těší veliké oblibě nejen díky svým výhodám oproti řízení soudnímu, ale jistě k tomu přispívá i skutečnost, že bez ohledu na místo konání má rozhodčí řízení stále stejnou podobu a v podstatných bodech se většinou předpisy upravující rozhodčí řízení v jednotlivých zemích příliš neliší. Díky tomu je velice snadné aplikovat poznatky a zkušenosti z mezinárodní obchodní arbitráže i od autorů pocházejících z odlišného právního prostředí. Při vypracovávání této práce se tato skutečnost výrazně projevovala při práci s americkými a českými prameny. Nebylo možné si nevšimnout, že čeští a američtí autoři zaujímají k problematice mezinárodní obchodní arbitráže odlišný přístup. Zatímco publikace amerických autorů se při výkladu institutů rozhodčího řízení nejčastěji opírají o mezinárodní úmluvy, případně o dokumenty s opravdu mezinárodním dopadem (např. Vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž či rozhodčí pravidla světově známých rozhodčích institucí), u českých publikací lze pozorovat větší míru odkazů na vnitrostátní úpravu. Přes tyto odlišnosti však obě skupiny autorů docházejí ke shodným závěrům.

Rozhodčí řízení by si však nikdy nevydobylo svého postavení bez Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. Jak se však během studia problematiky rozhodčí smlouvy ukázalo, Newyorská úmluva trpí některými vadami, ať už tyto vady existovaly již od počátku platnosti Newyorské úmluvy, či se projevily až jako důsledek technologického pokroku, na který Newyorská úmluva nebyla schopna reagovat. Bez ohledu na původ však mají tyto vady za následek vznik komplikací při snaze stran o využití rozhodčího řízení pro řešení jejich sporu. Tyto komplikace jsou navíc prohlubovány roztržštěnou judikaturou jednotlivých státních soudů, což má za následek vznik kontraproduktivní právní nejistoty v těchto otázkách. Proto je na místě velice ocenit harmonizační snahy komise UNCITRAL, které jsou patrné

zejména v posledních letech. Již dnes, pouhých několik let po novelizaci Vzorového zákona UNCITRAL, lze pozorovat postupné prosazování této novely v národním zákonodárství. Z našeho okolí pak lze uvést například Slovinsko, které přijalo novelizovaný Vzorový zákon UNCITRAL ve Variantě I.

Ačkoliv se pravomoc a díky stále se rozšiřujícímu okruhu arbitrovatelných sporů i příslušnost rozhodců postupem času rozšiřuje, lze pozorovat snahu státní moci o zachování si kontroly nad průběhem jistých částí rozhodčího řízení či o udržení si státního monopolu v některých procesních otázkách. To se následně projevuje ve vztazích, které vznikají mezi rozhodčími a státními soudy. Ačkoliv osobně považuji jistou míru kontroly za nutnou, stejně jako lze snadno vidět důvody, proč například k výsledku svědka disponuje donucovacími prostředky právě jen státní soud, nelze přehlédnout, že samotnému rozhodčímu řízení tyto skutečnosti pouze škodí a to zejména protože státní soud pracuje pomalu bez ohledu na to, zda se jeho činnost týká běžného soudního řízení či řízení rozhodčího. V důsledku se pak rozhodčí řízení zbytečně prodlužuje, s čímž je spojeno nejen zvyšování nákladů, které strany s řízením mají.

Možnost volby rozhodce se prezentuje jako jedna z hlavních výhod rozhodčího řízení oproti řízení soudnímu, ve kterém je z důvodu práva na zákonného soudce možnost volby nulová. Je sice zřejmé, že ve srovnání se soudcem státního soudu je rozhodce pro strany dražší, nicméně ve výsledku strany pravděpodobně na celkových nákladech ušetří díky mnohem vyšší efektivitě. Rozhodce je totiž na rozdíl od soudce státního soudu mnohem výrazněji ekonomicky motivován, jelikož záleží pouze na stranách sporu, zda se na jeho služby obrátí či nikoliv, či ho jako rozhodce doporučí dál. Proto lze očekávat, že se rozhodce bude snažit poskytnout co nejkvalitnější služby. Nicméně nelze vyloučit, že dojde ke špatné volbě rozhodce či že se v rozhodčím tribunálu objeví rozhodce, který není zcela nestranný a proto je důležité,

že rozhodčí řízení obsahuje instituty umožňující takového rozhodce odvolat z funkce.

Rozhodčí pravidla Mezinárodní obchodní komory v Paříži si troufám označit za jeden z nejpropracovanějších rozhodčích řádů dnešní doby. Není tedy divu, že Mezinárodní rozhodčí soud ICC disponuje takovou mírou prestiže. Rozhodčí pravidla ICC excelují nejen v úpravě volby rozhodců, ale ve velice motivujícím způsobu jejich ohodnocení. Jako jedny z mála pravidel také obsahují časovou lhůtu pro vydání rozhodčího nálezu, čímž podporují zachování rychlosti rozhodčího řízení. Nicméně i v takto vyspělých a relativně mladých rozhodčích pravidlech lze nalézt otázky, jejichž úprava by mohla být více konformní se zvyklostmi rozhodčího řízení. Ačkoliv jsou tak například rozhodčí pravidla UNCITRAL mnohem starší než Rozhodčí pravidla ICC, lze některé skutečnosti v nich označit za lépe upravené.

Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky si vydobyl a do dnešního dne uhájil postavení významného evropského rozhodčího soudu a to nejen díky své již desítky let fungující tradici. Lze tak pozorovat trvalý nárůst sporů řešených před Rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR a to jak sporů mezinárodních, tak vnitrostátních a to i navzdory v České republice neustále narůstajícímu počtu „stálých rozhodčích soudů“, jejichž zákonnost je přinejmenším diskutabilní.

Ačkoliv spory z investic nedosahují takových počtů jako ostatní mezinárodní obchodní spory, dohánějí tuto statistiku výší částek, o něž se spory vedou. V případě mezinárodních investic se totiž zpravidla jedná o mnohamilionové spory, jejichž prohra může mít pro investora nedozírné následky. Považuji proto neochotu investorů podřídit se jurisdikci státu, s nímž spor investor vede, za zcela pochopitelnou. Naproti tomu lze sice pochopit, nikoliv však omluvit jednání států v těchto sporech. Jak nasvědčuje judikatura střediska ICSID, je běžnou praxí, že se státy snaží vyhnout jurisdikci ICSIDu, aby tak spor bylo možné řešit pouze před soudy státu hostujícího investici. Zajímavým se

pak ukázal spor Phoenix Action Ltd. vs. Czech Republic a to nejen tím, že se jedná o jediný spor před střediskem ICSID, jehož stranou je Česká republika, ale zejména ukázkou způsobu, jímž by bylo možné zcela ohrozit suverenitu země a s ní spojenou výlučnou pravomoc nad rozhodováním sporů, jež jsou ryze vnitrostátní povahy.

Mezinárodní obchodní arbitráž je jistě institutem, který si zaslouží zvýšenou pozornost, jelikož jeho význam zcela nepochybně poroste spolu s rozvojem mezinárodního obchodu a mezinárodních investic. V poslední době lze pozorovat výrazný posun v možnostech, které rozhodčí řízení nabízí, a přestože se jedná o problematiku velice složitou, věřím, že tento trend bude pokračovat i nadále a rozhodčí řízení si tak v mezinárodním obchodním styku zachová pozici vysoce kvalitního a úspěšného způsobu řešení sporů.

Seznam použitých zkratek

AAA	- Americká arbitrážní asociace (American Arbitration Association)
ADR	- Alternativní způsoby řešení sporů (Alternative Dispute Resolution)
BIT	- Dohoda o podpoře a ochraně investic (Bilateral Investment Treaty)
IBA	- Mezinárodní advokátní asociace (International Bar Association)
ICC	- Mezinárodní obchodní komora v Paříži (International Chamber of Commerce)
ICDR	- Mezinárodní středisko pro řešení sporů (International Centre for Dispute Resolution)
ICSID	- Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic (International Centre for Settlement of Investment Disputes)
LCIA	- The London Court of International Arbitration
OSN	- Organizace spojených národů
OSŘ	- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
ŘMS	- Řád pro mezinárodní spory Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR
Soud ICC	- Rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži
UNCITRAL	- Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (United Nations Commission on International Trade Law)
ZRŘ	- zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů

Bibliografie

- Report of the United Nations Commission on International Trade Law on the work of its thirty-ninth session. (nedatováno). Načteno z UNCITRAL: www.uncitral.org
- A Comparison between the ICC Arbitration Rules and the UNCITRAL Arbitration Rules. (2005). Načteno z Alway Associates: <http://www.alway-associates.co.uk/legal-update/article.asp?id=72>
- A/CN.9/WGII/WP.139 Settlement of commercial disputes - Preparation of uniform provisions on written form for arbitration agreements - Article II(2) of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958). (nedatováno). Načteno z UNCITRAL Working Group II: http://www.uncitral.org/uncitral/en/commission/working_groups/2Arbitration.html
- Bělohávek, A. J.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. Praha: C.H.Beck. (2004).
- Binder, P.: International commercial arbitration in UNCITRAL model law jurisdictions: an international comparison of the UNCITRAL model law on international commercial arbitration. London: Sweet and Maxwell. (2000).
- Commercial Arbitration Rules AAA. (nedatováno). Načteno z American Arbitration Association: <http://www.adr.org/sp.asp?id=22440#R23>
- Čepelka, Č., & Šturma, P.: Mezinárodní právo veřejné. Praha: Eurolex Bohemia. (2003).
- Derains, Y., & Schwartz, E. A.: A guide to the ICC rules of arbitration. Kluwer Law International. (2005).
- DRAHOZAL, C. R., & NAIMARK, R. W: Towards a science of international arbitration: collected empirical research. Kluwer Law International. (2005)
- Enforcing Arbitration Agreements Amid Multi-Jurisdictional Litigation. (2009). Načteno z Global Arbitration Review: <http://www.globalarbitrationreview.com/reviews/13/sections/50/chapters/498/enforcing-arbitration-agreements-amid-multi-jurisdictional-litigation/>

- ESTREICHER, S., & BENNETT, S. C.: The Confidentiality of Arbitration Proceedings. New York Law Journal VOLUME 240 – No. 31 . (13. srpen 2008).
- Explanatory Note by the UNCITRAL secretariat on the 1985 Model Law on International Commercial Arbitration as amended in 2006. (nedatováno). Načteno z UNCITRAL: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf
- FindLaw Knowledgebase - ICDR. (nedatováno). Načteno z FindLaw: http://knowledgebase.findlaw.com/kb/2009/May/1214518_1.html
- Forstadt, J. L. Discovery in Arbitration. ADR & THE LAW (52). (2006).
- Chovancová, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž vo vybraných štátoch Európy. Bratislava: VEDA. (2008).
- International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID). (nedatováno). Načteno z <http://icsid.worldbank.org/>
- International Dispute Resolution Procedures. (nedatováno). Načteno z American Arbitration Association (ICDR): <http://www.adr.org/sp.asp?id=33994>
- International Chamber of Commerce. (nedatováno). Načteno z <http://www.iccwbo.org/>
- Jenkins, J., & Stebbings, S.: International construction arbitration law. Kluwer Law International. (2006).
- Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé (6. vyd.). Brno: Nakladatelství DOPLNĚK. (2004).
- Kučera, Z., Pauknerová, M., & Růžička, K.: Právo mezinárodního obchodu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. (2008).
- LEW, J. D., MISTELIS, L. A., & KRÖLL, S.: Comparative international commercial arbitration. Wolters Kluwer. (2003).
- MOSES, M. L.: The Principles And Practice Of International Commercial Arbitration. Cambridge University Press. (2008).
- Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR: <http://www.arbcourt.cz/>
- Oberhammer, P., Domej, T., Sima, K., & Galič, A.: Schiedsgerichtsbarkeit in Zentraleuropa = Arbitration in Central Europe. Vídeň: Graz. (2005).
- Open Jurist. (nedatováno). Načteno z Open Jurist: www.openjurist.org

- Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a v zahraničí, . C.H.Beck. (2004).
- Recommendation regarding the interpretation of article II, paragraph 2 and article VII, paragraph 1 of the Convention and Enforcement of Foreign Arbitral Awards. (nedatováno). Načteno z UNCITRAL:
<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/A2E.pdf>
- Redfern, A., Hunter, M., Blackaby, N., & Partasides, C.: Law and practice of international commercial arbitration. London: Sweet & Maxwell. (2004).
- Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku (2. vyd.). Praha: Aspi, Wolters Kluwer. (2008).
- Růžicka, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž. Prospektum. (1997).
- Růžicka, K.: Rizika tuzemského rozhodčího řízení. V M. Pauknerová, & K. Růžicka: Pocta Zdeňku Kučerovi k 80. narozeninám. Praha: Karolinum. (2008).
- Růžicka, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR (2. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. (2005).
- Růžicka, K. Úloha českých soudů v rozhodčím řízení. V K. Klíma, & J. Jirásek, Pocta Jánů Grónského. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. (2008).
- Sekanina, O. Salini test a posuzování existence investice v arbitrážích vedených podle rozhodčích pravidel Mezinárodního střediska pro řešení sporů z investic (ICSID). Jurisprudence . (7 2008).
- Sheppard, A., & Chance, C. (nedatováno). Public Policy and the Enforcement of Arbitral awards: Should there be a Global Standard? Načteno z Transnational Dispute Management: http://www.transnational-dispute-management.com/samples/freearticles/tv1-1-article_67.htm
- Schäfer, E., Verbist, H., & Imhoos, C. ICC arbitration in practice. Kluwer Law International. (2005).
- Schelle, K., & Schelleová, I. Alternativní způsoby řešení obchodních sporů (2. vyd.) Ostrava: KEY Publishing. (2007).

- Status - 1958 Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards. (nedatováno). Načteno z UNCITRAL:
http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html
- Status - 1980 Convention on Contracts for the International Sale of Goods. (nedatováno). Načteno z UNCITRAL:
http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG_status.html
- Šturma, P. Mezinárodní dohody o ochraně investic a řešení sporů. Praha: Linde Praha. (2001)
- Trávníčková, S. Zřizování stálých rozhodčích soudů v České republice. (2. květen 2008). Načteno z www.epravo.cz:
<http://www.epravo.cz/top/clanky/zrizovani-stalych-rozhodcich-soudu-v-ceske-republice-54315.html>
- Tribunal disqualifies "abusive" claim by Phoenix Action against the Czech Republic. (20. duben 2009). Načteno z Investment Treaty News (ITN):
<http://www.investmenttreatynews.org/cms/news/archive/2009/04/20/tribunal-disqualifies-quot-abusive-quot-claim-by-phoenix-action-against-the-czech-republic.aspx>
- UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce. (nedatováno). Načteno z UNCITRAL: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/electcom/05-89450_Ebook.pdf
- UNCITRAL Notes on Organizing Arbitral Proceedings. (nedatováno). Načteno z UNCITRAL: <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-notes/arb-notes-e.pdf>
- Winterová, A., & kol. Civilní právo procesní (4. vyd.). Praha: Linde Praha, a.s. (2006)

Résumé

International Commercial Arbitration

The purpose of this thesis is to analyze international commercial arbitration, both ad-hoc and institutional, and institutional investment arbitration as the two types of arbitration procedure within international commercial transactions. The reason for my research is incessantly growing importance of arbitration as an alternative method for resolution of disputes arising out of commercial and investment relationships.

The thesis is composed of nine chapters, each of them dealing with different aspects of international commercial arbitration. Chapter One is introductory and defines basic principles and characteristics of international commercial arbitration, including advantages and disadvantages of arbitration as an alternative dispute resolution method. Second half of this chapter focuses on description of regulatory framework of international commercial arbitration, classification of types of arbitration and introduces world's leading arbitration institutions.

The subject of second chapter is examination of arbitration agreement as a basic element of every arbitration procedure. Also the writing requirement of arbitration agreement as well as another issues connected with arbitration agreement received increased attention in this chapter.

Chapter Three illustrates relationship between state courts and arbitral tribunals, including description of types of possible court's intervention in each phase of arbitration procedure as well as judicial assistance for arbitration.

Chapter Four deals with arbitrators, their qualifications, methods of appointment of arbitrators and points out differences between arbitral tribunal consisted of three arbitrators and a choice of sole

arbitrator considering advantages and disadvantages of each of these choices.

Chapter Five describes UNCITRAL Arbitration Rules as the most used arbitration rules in ad-hoc arbitration. This Chapter as well clarifies particular articles of the rules.

Chapter Six outlines the most significant differences between Czech arbitration law and UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration.

Chapter Seven presents International Court of Arbitration of ICC, probably the world's most respected arbitration institution and provides brief characterization of ICC Arbitration Rules.

The objective of the eighth chapter is presentation of history of the Arbitration Court attached to the Economic Chamber of the Czech Republic and Agricultural Chamber of the Czech Republic and outline of arbitration procedure before this arbitration court.

Last chapter introduces International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID), points out differences between ICSID arbitration and common international commercial arbitration and provides a brief review of case Phoenix Action Ltd. vs. Czech Republic.

Klíčová slova:

Mezinárodní obchodní arbitráž

International Commercial Arbitration